T.C

İstanbul Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

AHISKA SORUNUNUN ULUSLARARASI ARENAYA TAŞINMASI (1944-2013)

Rasul BİLYADZE

2501121077

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Muharrem Hilmi ÖZEV

İstanbul, 2015

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
1982 ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : **RASUL BİLYADZE** Numarası : **2501121077**

Danışman : **YRD. DOÇ. DR. MUHARREM HİLMİ ÖZEV**

Anabilim/Bilim Dalı : **SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER**

Tez Savunma Tarihi : **24.08.2015** Tez Savunma Saati : **14:00**

Tez Başlığı :" **AHISKA SORUNUNUN ULUSLARARASI ARENAYA TAŞINMASI (1944-2013)"**

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin **36. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜ'NE** ~~OYBİRLİĞİ~~ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. BURAK SAMİH GÜLBOY		KABUL
2- YRD. DOÇ. DR. MUHARREM HİLMİ ÖZEV		KABUL
3- YRD. DOÇ. DR. RÜSTEM MÜRSELOĞLU		

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- YRD. DOÇ. DR. LEYLA ŞANLI		
2- YRD. DOÇ. DR. NERGİS AZİZ		düzeltme

ÖZ

AHISKA SORUNUNUN ULUSLARARASI ARENAYA TAŞINMASI (1944-2013)

RASUL BİLYADZE

Ahıska Türkleri, asıl vatanları bugünkü Gürcistan Cumhuriyeti toprakları içinde kalan ve Türkiye ile sınır komşusu olan, Ahıska, Ahılkelek, Aspinza, Adıgön ve Bagdanovka ilçelerinden 1944 yılındaki sürgünden sonra topraklarındanayrılmışlardır. Günümüzde eski Sovyetler Birliğini oluşturan topraklardan Kazakistan, Azerbaycan, Özbekistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonu, Sibirya'da dağınık olarak yaşamaktadırlar.

Tezimin amacı tarihin her döneminde zulme uğramış ve daha sonra da vatanlarından uzak yaşamaya mahkûm edilmiş Ahıska Türklerinin anlatılarını tespit etmek ve bu anlatılara dayanarak sosyal bir grup olarak kimliklerini belirlemek ve zoraki göç serüvenini ortaya koymaktır.

Ahıska Türklüğü, bütün tarihi yaralarına rağmen, Türk kültürünü hâlâ canlı olarak yaşatmaktadır. Rus işgali sırasında (28 Ağustos 1828 sabahı) Ahıska şehrinde tüm kütüphaneler ateşe verilmiştir. Daha sonra Sovyetler Birliği döneminde rejimin baskısı sonucu onlarla ilgili hemen-hemen hiçbir yazılı kaynak ortaya konulmamıştır. Ancak kuşaktan kuşağa sözlü gelenekte yaşatılmakta olan çok kuvvetli ve zengin kültürü mevcuttur. Tarihi kaynaklardan faydalanarak ve asıl bu dramı yaşamış olan somut kişilerin hâlâ sadece sözlü gelenekte yaşatılan bilgilerin kaydedilmesini tezimizde ön planda tuttuk.

Anahtar kelimeler: Ahıska, Sürgün, Sovyetler Birliği, Yasa, Avrupa, Sınır, Mülteci

ABSTRACT

RAISING THE ISSUE OF THE MESKHETIAN TURKS IN THE INTERNATIONAL ARENA (1944-2013)

RASUL BİLYADZE

The origin motherland of Ahıska Turks is on the place of Georgia and neighbour of the border Turkey, they are: Ahıska, Ahılkelek, Aspınza, Adıgon and Bogdanovka. In 1944 year because of deportation Ahıska Turks left their places. Nowdays Ahıska Turks live separately in countries of EX Soviet Union such as: Kazakhstan, Azerbaijan, Kirgistan, Russia and Siberia.

The aim of thesis is to determine narration of Ahıska Turks, who in each period met with tyranny and then made sentenced to live far from motherland and to base on narration as a cosial group to determine the identities and to put the fact of forced emigration adventure.

Ahıska Turks, in spite of all historical wounds, live Türk culture actively. During Russian occupation (28 August, morning of 1828) all libraries in Ahıska city burnt. Then in the period of Soviet Union on the result of strick kontrol of regime almost there were no written spring about them. However from generation togeneration very powerful and rich culture lives in oral tradition. Benefit from historical resources it was taken in a first stage the people who lived this tragedy and who took tradition information which stil alive only orally. It is tried to give interpretation and views of everything that took place during the emmigration by listening people who lived this tragedy or listen from their children.

Keywords: Ahıska, Deportation, SovietUnion, Law, Europe, Boundary, Refugee

ÖNSÖZ

Tez çalışmamda Ahıska Türkleri konusunu almamın sebebi, Ahıska Türklerinin acı dolu hayatını bir daha dile getirmek, yüksek makamlara duyurmakta yardımcı olmak, sorunlarının çözüm sürecinde atılan adımlarda yer almaktır. İki kez büyük sürgüne uğrayan ve sonrasında Krasnodar'da zorluk çeken Ahıska Türkleri artık rahatlamalı ve bunun için hiç durmadan büyüklerimiz başta olmak üzere zengin iş adamları, akademisyenler, öğrencilerimiz (okuyan veya mezun olmuş olanlar) çalışmalı, hepsi ellerini taşın altına koymalıdırlar. Araştırmamdabirçok kaynakçaya rastladım.Gürcüler tarafından yazılmış ve Müslümanlaştırılmışgürcüler diyor Ahıska Türkler için, örnek verecek olursam gürcü yazarı Shota LOMSADZE. Çoğu kaynaklarda bu millet iyi olsaydı yerlerinden olmazlardı diyor, Türkiye sınırına yakın olduklarından "AJAN" ismi veriliyor vb. Aslına bakarsanız, bir politika kurbanıdırlar Ahıska Türkleri. Araştırmamda kullandığım kaynaklar ne kadar bilgi kattıysa aynı o kadar da şaşırttı, ne kadar sevindirdiyse aynı o kadar da üzdü. Tabii benim katkım da çok önemli. Biz Ahıskalı Türklerin avantajı dil bilmektir. Ana dilimizi hiç unutmadık ve yaşadığımız bölgelerin dilini de aynı seviyede bilmekteyiz. Eski Sovyetler Birliği ülkelerinde Rusça birinci dil olduğundan Rus diline ana dilimiz gibi hâkimiz. Onlarca Türkçeye bu güne kadar çevrilmemiş ve hiçbir kaynakta bulunmayan yasaları ve birçok farklı belgeleri çevirip tezimde kullandım. Rusya'ya gidip o acı günleri yaşayan yaşlı amcalarla konuşup fikir edindim ve tezimde yansıtmaya çalıştım. Bu güne kadar Türkiye tarafından Ahıska Türkler için gerçekleştirilen programları araştırıp daha da neler yapabiliriz konusu üzerinde çalışıp kâğıda döktüm. Araştırmamda ve Tez yazımımda bana yardımcı ve destek olan ilk önce Tez danışmanıma Yrd. Doç. Dr. Muharrem Hilmi ÖZEV'e, Uludağ Üniversitesi Tarih Bölümünden Dr. Seyfeddin BUNTÜRK'e, Rusya'da görüştüğüm HayrettinOKROPİRİDZE'ye, Hamid BİLYOZOV'a, Özbekistan'da İsa VARDİASHVİLLİ'ye ve Enver TEYMURHANOV'a şükranlarımı sunar Ahıska Türklerinin başından böyle büyük insanların eksik olmamasını dilerim.

İÇİNDEK İLER

ÖZ i
ABSTRACT ii
ÖNSÖZ iii
HARİTALAR LİSTESİ vi
KISALTMALAR LİSTESİ vii
GİRİŞ 1

1.SOVYET YÖNETİMİ ALTINDA AHISKA, 1944 SÜRGÜN FACİASI

1.1. Göç-Göçmen Kavramları 3
1.1.1. Göç 4
1.1.2. Göçmen, Göçebe ve Göçler 4
1.2. II. Dünya Savaşı ve Sürgün 5
1.3. Vatana Dönüş Mücadelesi 8
1.3.1. 1945-1967 Mücadele Dönemi 10
1.3.2. Yeni Dönem Mücadelesi (1968-1988) 17
1.4. Sürgünün Hukuki Sonuçları 25
1.4.1. Sürgünün Politik, Psikolojik ve Kültürel Boyutu 28
1.4.2. Neden Ahıska? Ahıska'nın Stratejik Önemi 33

2. BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU'NA DAĞITILAN AHISKA TÜRKLER'İN DEMOGRAFİK DURUMU VE FERGANA VADİSİ OLAYLARI

2.1.Rusya'da Ahıskalılar 37
2.2. Gürcistan'da Ahıskalılar 40
2.3. Azerbaycan 44
2.4. Kazakistan 47
2.5. Ukrayna 49
2.6. Kırgızistan ve Özbekistan'da Ahıska Türkleri 50

2.7. 1989 Fergana vadisi olayları 51

3. GÜNÜMÜZDE AHISKA MESELESİ VE DURMUN ULUSLARARASI ARENAYA TAŞINMASI

3.1. 1998-99 Hague ve Viana Toplantıları 53

3.2. Uluslararası Hukuk Açısından Ahıska Türklerin Sorunu 55

3.3. Ahıska Türklerin Kurduğu Örgütler(Uluslararası Organizasyonlar, İşlev ve Amaç) 57

3.4. Ahıska Türkleri'nin Türkiye'ye Kabulü 58

3.5. Göç kanunu ve uygulamaları 61

3.6. Ahıska Türklerin ABD'ye Kabulü 62

SONUÇ 63

I. KAYNAKÇA 65

II. EKLER 68

HARİTALAR LİSTESİ

HARİTA 1:1994 Stalin Sürgününe Kadar Ahıska Türklerinin Yaşadığı Bölge

HARİTA 2: Krasnodar Bölgesinde Yaşayan Ahıska Türkleri

KISALTMALAR LİSTESİ

AB : Avrupa Birliği
ABD : Ameika Birleşik Devletler
a.g.e: Adi Geçen Eser
AGİK : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı
AGİT : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
a.g.m: Adı Geçen Makale
a.g.d: Adı Geçen Dergi
BDT : Bağımsız Devletler Topluluğu
Bkz. : Bakınız
BM : Birleşmiş Milletler
KP : Komünist Partisi
MK : Merkez Komite
NATO : NorthAtlanticTreatyOrganization (Kuzey Atlantik İttifakı)
s. : Sayfa/Sayfalar
SSC : Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti
SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği

Giriş

Soğuk Savaş dönemi süresince hâkim olan "iki kutuplu sistem", devletlerin dış politika yapım süreçlerinde göstermiş oldukları davranışlar ve vermiş oldukları kararların analizinde sınırlı imkân ve dar perspektif sunmuştur. Bunun nedeni ise dönemin hâkim teorileri olan, özellikle Realist tutumun keskin iç ve dış politika ayrımı yapması, bunun yanında tek yönlü sistem veya devlet etkileri üzerinden genel-geçer açıklama getirme çabası olarak niteleyebiliriz. Ancak, Soğuk Savaş sonrası dönem, devletlerin önceki dönemden farklı olarak dış politika yapım süreçlerini ve uluslararası ilişkilerdeki davranışlarını etkileyen aktörler konusunda meydana gelen çoğulculuk nedeniyle, bu tür perspektiflerden açıklama imkânını daha da sınırlamıştır. Bu bağlamda uzun yıllardanberi süre gelen politikayı araştırıp, farklı halkların ve özellikle Ahıska Türklerin başına gelenleri tahmin etmek zor olmasa gerek.

Dede-Korkut Kitaplarında Ak-Saka adıyla anılan çok eski Oğuz beldesi Ahıska, 1267 yılından başlayarak Ortodoks Kıpçak/Kuman Türklerinden Atabekler Hanedanı tarafından yönetilmiştir. Serdar Mustafa Lala Paşa'nın komutasındaki Osmanlı ordusunun 9 Ağustos 1578'de İran Sefevi Kuvvetlerini Çıldır savaşında yenmesi sonucu Ahıska bölgesi, Osmanlı idaresine geçmiş ve burada Ahıska şehri merkez olmak üzere Çıldır (Nam-ı diğer Ahıska) Beylerbeyliği/Eyaleti kurulmuştur.

İki yüz elli yıl boyunca Osmanlı idaresinde (1578-1829) Anadolu'nun bir parçasını oluşturan Ahıska eyaleti, halkı, milli kimliği, tarihi, kültürü ve manevi değerleriyle Türkiye'ye sımsıkı bağlı olmuştur. Ahıska'nın, Artvin, Ardahan, Kars ve Erzurum'la bir bütün olduğu, Osmanlı döneminde Ahıska Eyaleti'nin içine aldığı sancaklardan görülebilir: 1)*Bedre*, 2) *Azğur*, 3) *Ahılkelek*, 4) *Hırtız*, 5) *Çecerek*, 6) *Ahıska*, 7) *Altunkale*, 8) *Acara*. Bu sekiz sancak 16 Mart 1921 Moskova Antlaşması uyarınca Sovyet Gürcistan'ına bırakılmıştır, 9)*Maçakhel* (Üçte ikisi Artvin'in Borçka ilçesine, üçte biri Acaristan'a bağlıdır), 10) *Livane* (Artvin), 11) *Pertekrek* (Yusufeli), 12) *Ardanuç*, 13 *İmirkhev*, 14) *Şavşat*. Bu üç sancak Erzurum'dadır, 18)*Posof*, 19) *Ardahan*, 20) *Çıldır* ve bir dönem *KüçükArdahan*/Göle-ki, sonuncular halen Ardahan iline bağlıdır.

Ahıska bölgesi, 1828'de Rusya tarafından işgal edilmiş ve 1829 Edirne Antlaşması'yla 10 sancağı Rusya idaresine bırakılmıştır. Çarlık yönetiminde önce Tiflis, daha sonra Kutayis Guberniyasına (Vilayetine) bağlı olan Ahıska, Uyezd (Kaza) olarak Revan Guberniyasına bağlı Ahılkelek Uyezdinden ayrılmıştır. Sovyet döneminden beri Gürcistan Cumhuriyeti içinde *Adıgen, Ahıska, Aspinza, Ahılkelek, ve Bagdanovka* rayonları (ilçeleri) şeklinde taksimat yapılarak yönetilen bölgede bağımsız Gürcistan hükümeti, *Perestroyka* denilen idari birimler kurmuştur.

Ahıska'daki Türk nüfusun Kasım 1944'te Orta Asya'ya sürülmesiyle hukuki, etnik ve sosyo-ekonomik bir sorun olarak ortaya çıkan Ahıska Türkleri sorunu, hiç kuşkusuz, birçok yönüyle Türkiye'yi alakadar etmektedir. Fakat gerek Türkiye'de, gerek Ahıska Türklerinin dağınık olarak oturdukları Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Rusya Federasyonu ve Ukrayna gibi ülkelerde kamuoyu, mesele hakkında yeterli bilgiye sahip değildir.Topyekûn sürgün edilmeleriyle ortaya çıkan haksızlığı ortadan kaldırılmasını, Ahıska'ya dönmeleri de dâhil her türlü insani haklarının iade edilmesini isteyen Ahıska Türkleri, gerek uluslararası platformlarda, gerek Türkiye'de demokrat çevrelerin, siyasi ve sosyal kuruluşların, hayır cemiyetlerinin, kamuoyunun desteğini beklemektedirler.

1956 yılında Balkar, Çeçen, İnguş, Karaçay ve Kalmıkların kendi vatanlarına dönmelerine izin verildiği halde, (SSCB) Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun 28 Nisan 1956 tarihli 135/142 Sayılı Kararı'nın 1. Maddesi ile dolaşım yasağı kaldırılsa da 2. Maddesine göre Ahıska ve Kırım Türklerinin (Tatarların) vatanlarına geri dönmelerine izin verilmemiştir.[1]

Sıkıyönetim kaldırılırken, vatanlarına geri dönme izni verilmeyen Ahıska Türkleri, vatanlarına yakın olan bölgeleregöç etmeye başlamışlardır. Göçler özellikle Kafkasya'nın çeşitli bölgeleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Azerbaycan ve Kabartay-Balkar toprakları onların yeni vatanları oluyordu. Bunların dışında 6-7 aile de Ahıska'ya geri dönme cesaretini göstermişlerdir. Fakat 1944 yılında sürgün edilen Türklerin geri döndükleri duyulunca hepsi yeniden kamyonlara doldurularak, eskisi gibi trenle geri gönderilmişlerdir.

[1] Pentikainen, O./Trier, **Between İntegration and Resettlement: the Meskhetian Turks**, ECMI Working Paper 21 (2004), www.ecmi.de (Erişim tarihi 06.09.2014)

Birinci Bölüm
SOVYET YÖNETİMİ ALTINDA AHISKA
1944SÜRGÜN FACİASI

16 Mart 1921 yılında Ahıska'nın Sovyet topraklarına bağlanması ile Ahıskalılar için kara günler yeniden başlamıştır. 1956 yılındaki verilere göre bu yerlerdeki Türk nüfusu yüz otuz sekiz bin kadardır. Sovyet yönetimi, zorla Gürcistan sınırları içerisinde bıraktıkları Abhaz, Asetin ve Acarlılara, Özerk Cumhuriyet kurma hakkı tanırken, Ahıska Türkleri yokmuş gibi farz edilerek, göz ardı edilmişlerdir. Bu yıllarda Ahıskalılar, okullarda önce Arap, sonra Latin ve daha sonra da Kiril alfabesi ile eğitim gördüler.

1.1. Göç-Göçmen Kavramları

Değişik ülkelerin sosyal sorunları arasında yer alan ve boyutları başka olan göç hareketlerin hiçbirisi Türkiye'ninki kadar dikkat çekici değildir.Orta Asya'dan Türkiye'ye doğru IX-X. Yüzyıllarda başlayan göç, benzerlerinin başka kıta ve ülkelerde bulunmasına rağmen gerçekten kendine özgü bir sosyal hareket olarak devam ediyor.

Anadolu eskiden beri olduğu gibi, yakın yüzyıllarda ve günümüzde sürekli göçlere sahne olan bir ülkedir. XIX. yüzyıl Anadolu'yu sürekli göçlerin mekânı haline getirmiştir. XX. yüzyılın sonuna yaklaştığımız şu günde, Anadolu'ya yönelik olan bu göç hareketinin tam olarak durduğunu söylemek mümkün değildir. Aksine devam etmek için güçlü bir potansiyele sahiptir.

Konumuzun dışında kalmakla beraber bir de dış göç olayı vardır. Türkiye'den dışarıya yönelik olarak ilk organize göçler, Osmanlı İmparatorluğunun Balkanlar'da izlediği kolonizasyon politikası sonucu, Anadolu'dan Balkanlar'a göç ettirilen boylardır.

Tarihi kayıtlar 1400-1401 yıllarında Batı Anadolu'da Menemen civarında kışlayan yörüklerin Saruhan (Manisa) ilinde tuz gümrüğüne aykırı hareket ettikleri için Filibe dolaylarına nakledildiklerini gösterilmiştir. Fatih Sultan Mehmet zamanında ise, Kastamonu ve Sinop'un fethinden sonra İsfendiyar oğlu Beyliğinin

başında olan İsmail Bey de bütün cemaatiyle birlikte Filibe ve çevresine yerleştirilmiştir. Ayrıca bu politikayla ortaya çıkan özendirilirle, gönüllü olarak gidenler de olmuştur. Günümüzde ise 1960'lı yılların başından bu yana yavaşlamış olmakla beraber halen devam eden Türkiye'den yabancı ülkelere yönelik bir iş gücü yaşanmaktadır.

a. Göç

Göç, yaşama şartlarının türlü sebeplerle zorlaştığı yerlerde daha iyi, daha elverişli geçinme ve bazı hallerde yerleşme yolunu bulmak üzere canlıların bir yerden başka bir yere taşınması işidir.[2] Başka bir tanıma göre, yer değiştirenin yaşamını sürdürmek için seçtiği bölge aynı ülkenin sınırları içindeyse "iç göç", ülke sınırları dışındaysa "dış göç" terimi kullanılmaktadır. Göçe konu olan kişiler kendi istekleriyle göç etmişlerse "gönüllü göç", yöneticilerin zorlamalarıyla göç etmişlerse "zorunlu göç" söz konusudur.[3] Örneğin Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde düşmanla işbirliği yaparak yerli halkı kıyıma uğratan, Anadolu'da yaşayan Ermeni nüfusunun göç ettirilmesi bir zorunlu göçtür. Ayrıca azınlıkların değiştirme yoluyla, kendi yurtlarına dönmelerini sağlamak amacıyla ve genellikle iki ülke arasında sözleşmelere bağlı olarak yapılan göçler "değiştirme yoluyla göç"terimi kullanılmaktadır. Buna da örnek olarak, Lozan Antlaşması uyarınca Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan değişim gösterilebilir. Bir de, kitle göçleri vardır ki, bunlar kurtuluş amacıyla ya da herhangi bir felaketten kaçma nedeniyle birdenbire ortaya çıkabilir. Irak'tan Türkiye'ye yönelen son Kürt mülteci akını bunun örneğidir. Mülteci kavramı da konumuzla doğrudan doğruya ilişkilidir. Genellikle kendi ülkesinde kalması tehlikeli olan ya da göç etmesi için çeşitli baskılara uğramış ve kendi isteğiyle başka bir ülkeye göç etmiş kişidir.

b. Göçmen, Göçebe ve Göçler

Göçmen kendi yurdundan ayrılarak başka bir ülkeye geri dönmemek üzere gidip yerleşen kişidir.Belirli bir yerde sürekli yaşamayan, çeşitli dönemlerde ya da

[2] Sergey Ryazancev, **''Vliyaniye migracii na socialno-ekonomicheskoye razvitiye Evropi, Sovremenniye tendencii**'', Stovropol, 2001., s. 232
[3]Lee S. **''A Theory of Migration, Demography**'', *Vol. 3, No. 1. 1966, s49*

düzenli aralıklarla yer değiştiren toplulukların yaşam biçimi, yenilenmeyen ve yerleşim yerini bütünüyle değiştirilmesinin söz konusu olduğu göçmenlikten farklıdır.Burada "göçebe"ve "göç" kavramlar arasındaki farklara dikkat etmek gerekir. Göçerlik, evcil hayvanların otlatılması için yazın yaylak denilen yüksek yerlere, kışın da kışlak denilen vadilere göçmelerini ifade eder. Yaylak ve kışlak devamlı aynı mekânlardır. "Göç" kelimesinin kavram olarak Yörük kavramlarıyla örtüşmesine karşın göçebe ve Yörük eş anlamlı değildir. Ancak "göçebe" ve "göç" kavramlarıyla daha çok, yer yurt tutmayan, doğal çevreyi değiştirme zahmetine katlanmayan doğanın hazır ürünlerinden yararlanan ve geçici barınaklarda yaşayan topluluklar ifade edilir.

Kavramsal düzeyde iyi ayırt etmemiz gereken şey, göçebelik ve göçerliğin aksine göçmenliğin süreklilik taşımayan bir yapısının olduğudur. Yani göçmen gittiği yerde yerleşir ve orada kalır.[4]

1.2. II.Dünya Savaşı ve Sürgün

1938 yılının ilk aylarından itibaren II. Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar Türkiye sınırına on binlerce asker yerleştirilmiştir. Ahıska halkı için yeni bir olayın temeli atılmaktadır. 1941 yılında Alman orduları Rusya'nın batı sınırlarına doğru ilerliyordu.

Ruslar Türk kökenli Müslümanlara güvenmemekteydiler, bu yüzden 1939 yılına kadar Türkleraskere bile alınmıyorlardı. Savaşın ilerleyen yıllarında Sovyetler Birliği'nin Türkiye'nin bu savaşa katılıp katılmayacağı konusu rahatsız etmekteydi. Stalin, Çarlık Rusyası'nın stratejisini uygulamaya başlamıştır.[5] Bu plan icabı Türkiye sınırlarına yakın bölgelerde oturan Türk soylu Müslümanlar Rusya'nın çeşitli yerlerine sürüleceklerdir. Ülkenin sınırlarının korunması bahane edilerek on bin kişi Altay bölgesinin soğuk kesimlerine sürüldü. Hükümet tarafından alınan bir karar ile bu kamplarda Türkçe konuşmak, birine milliyetini ve nereden geldiğini söylemek

[4]Avşar Zakir-S.Tuncalp Zafer, **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları NO:73, 1995, s. 36-37
[5] NikolayBugay, Mesheti-Türkler: **Rehabilitasyona Uzun Yolculuk**, Moskova, 1994, s.13.

yasaktır. İnsanlar ad ve soyadları ile değil onlara verilen numaralar ile isimlendiriliyordu.[6]

I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile Ahıska Türkleri yeni felaketlere maruz kalmışlardır. Sadece Ahıska bölgesinden II. Dünya Savaşı sırasında kırk bin asker Alman cephesine sevk edilmiştir. On beş yaşından elli beş yaşına kadar eli silah tutan bütün erkekler cepheye gönderilerek halkın direnci kırılmıştır.

Bunlarla yetinmeyen Stalin rejimi "*arka cephe*" denilen iç bölgelerde yapım imar işleri başlatmıştır. Ahıska'da bu amaçla savaşa gönderilen kırk bin insanın geride bıraktıkları kadınları, çocukları ve ihtiyarları Ahıska'dan Borcom'a kadar uzanan demiryolu yapımında çalıştırılmışlardır.[7] Bu demiryolunun yakın zamanda dönüşü olmayan bir yolculuğa götüreceğinin bile farkında olmayan bu insanlar 1944 yılı sonlarına doğru, sürgünden bir ay önce yolun yapımını bitirmişlerdi.

HARİTA 1: 1994 Stalin Sürgününe Kadar Ahıska Türklerinin Yaşadığı Bölge

Sürgünden bir ay önce bölgeye asker sevk edilmiş ve Ahıksa bölgesinin Türk köylerinde gizli bir olağanüstü durum uygulanarak köylere giriş

[6] ArifYunusov, **Mesketinskiye Turki: Dvajdı Deportirovannıy Narod**, Bakü, s.61
[7] Kıyas Aslan, , **Ahıska Türkleri**, Ahıska Türkleri kültür ve dayanışma derneği Yayın NO: 1, Ankara-1995, s.8

çıkışıyasaklanmıştır. Komünist rehberlerin planlarından habersiz olan halkı ise "*Türkiye ile savaş yapılacak*" diye korkutmuşlardır. Güvenlik gerekçesi ile ahali köylerine ve evlerine kapanmak zorunda kalmışlardır.[8]

Aslında 1930'lu yılların başlarında Türklerin sürgün edileceği hakkında haberler bölge halkı arasında dolaşmaktadır. Fakat bu göçün savaş sırasında yapılacağı hiç kimsenin aklına dahi gelmiyordu. Zira onların evlatları cephede Sovyet Devleti için canlarını feda etmekteydiler.

1944 yılı Kasım ayının 14'ünü 15'ine bağlayan gece saat 12'de [9] öncedensınırları takviye amacıyla bölgeye yerleştirilmiş olan askerler tarafından bütün evlerin kapıları çalınmış, halk gece yarısı evlerinden dışarı çıkarılmışlardır.[10] Sovyetler Birliği savaşı kazanmak üzereydi. Fakat Stalin kendi emellerini gerçekleştirmek için ülke dâhilinde geniş çaplı bir sürgün operasyonu düzenlemiştir.[11]

İç işleri Bakanlığı'na bağlı birlikler tarafından gece yarısı uykularından uyandırılarak halka Stalin'in kararı okunmuş ve sabaha karşı halk Amerikan yapımı Sudabekr'ler ile [12] demiryolu istasyonuna taşınarak yarı açık yük kamyonlarına doldurmuşlardır. Yolculuk için ise yanlarına sadece ellerinde taşıyabilecekleri kadar eşya ve yiyecek almaları söylenmiştir. İnsanların tıka basa doldurduğu kamyonlar, hareket ettikten sonra, bazı kamyonlar halkın trenlere bindirileceği istasyona varmadan bilinmeyen sebeplerle devrilmiştir.Kamyonun birisi ise nehre uçmuştur. Tren istasyonunda halk kullanılmayacak durumda olan kargo vagonlarına bindirilmiştir. Bu yolculuğun kaç gün süreceği belirsizdi. Bir gün, belki de daha fazla.[13]

Savaş öncesi kırk bin Ahıskalı II. Dünya Savaşı sırasında silâhaltına alınmıştır. Bütün zorluklara rağmen geride kalan ihtiyarlar, kadınlar ve çocuklar ziraat işlerinde çalışıyor, cepheye her türlü yardımda bulunuyorlardı. Hayvanları bile

---

[8]Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, **Berikan Yayınları***, I Baskı, Mart 2007.* Ankara, s. 196
[9]Murtaza İzzetoğlu, **Ahıska Tarihi ve Bazı Hatıralar***,* İstanbul, 1997, s. 4
[10]Elipaşa Ensarov, **Ahıska Türkleri***,* Dünya Türkleri**,** Bakü, 1996, s. 20
[11] Kıyas Aslan, , **Ahıska Türkleri***,* AHISKA TÜRKLERİ kültür ve dayanışma derneği Yayın NO: 1, Ankara-1995, s.78
[12] Amerikan yapımı kamyon marka ismi
[13]Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, **Berikan Yayınları***,* I Baskı, Mart 2007. Ankara, 198

yardım olarak ellerinden alınmıştır. Bölgede ve bütün ülkede açlık baş göstermiş, yüzlerce Ahıskalı bu yüzden hayatlarını kaybetmiştir.

Ahıska Türklerinin bütün bu fedakârlığına rağmen onların sürgün edilmeleri kararı verilmiştir.(EK-5)1944 sürgün esnasında belgelerde halk yine Türk olarak adlandırılmıştır. Bunun Türkiye'yi savaşa sokmak için yapıldığı düşünülmektedir.Sürgünle ilgili belgelerden anlaşılıyor ki, Türklerin buradan göç ettirilmeleri planı daha önceden hazırlanmıştır. Yapılan demiryolu da bu amaç içindi.

Türklerin sürülmeleri ile ilgili resmi karar Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Devlet Savunma Komitesi'nce 31 Temmuz 1944 yılında alınmıştır, kararla ilgili genelge ise 20 Eylül 1944'te onaylanmıştır.(EK-5)

Sürgün öncesi halk arasında Gürcü propagandası yapılıyor, onlara gürcülüğü kabul ettirmek için çaba gösterilmiştir.[14] Gürcü kaynakları bile halkın buna kesinlikle yanaşmadığından ve reddettiğinden bahsetmektedir.[15]

Bu insanlar hiçbir ciddi sebep gösterilmeden, tabiri caizse kadere boyun eğmek zorunda bırakılmışlardır. Aslında onlara yapılan bu zulümler yeni değildir. Sovyet Rusyası'nın Kafkasya politikası, önceki sayfalarda bahsedildiği gibi, Çarlık Rusyası'nın Kafkasya'daki Türk ve Müslümanlara karşı uyguladıkları siyasetin devamıdır. Sovyetler Birliği'nin başına geçen Stalin ülkede bir diktatörlük rejimi kurmuş, adeta koskoca ülkeyi tek başına yönetmeye başlamıştır.

1.3. Vatana Dönüş Mücadelesi

Stalin sürülen halkı vagonlarla Hazar Denizi'ne dökmek isterken dönemin Azerbaycan yöneticileri, Ahıskalıların Azerbaycan'da iskân edilmelerini talep etmişlerdir. Buna sert çıkan Stalin onları kurşuna dizmekle tehdit etmiştir.[16] Buradan Orta Asya'ya hareket eden trenler daha oraya varmadan Moskova merkezli propaganda grupları "*halk düşmanları*" ve "insan eti yiyen toplum" diye Türkler aleyhinde kamuoyu oluşturmuşlardır. Bu sebeple Ahiska Türkleri yerli halk tarafından dışlanmışlardır.

---

[14] Avşar Zakir-S.Tuncalp Zafer, **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları NO:73, 1995, s. 20

[15]Shota Lomsadze, **Mesheti i Meshi**, Tiflis Üniversitesi yay. Tiflis, 1989, s. 62

[16]RasimBayraktar, **21. Yüzyılda İnsanlık Dramı***,* İzmir, 1999, s. 46

Sürüldükleri yerlerde o yıl oldukça ağır geçmiş, açlık soğuk ve sefaletle gelen ölümler burada da yakalarını bırakmamıştır.[17]Soğuk, açlık ve ölümler içinde yapılan sürgün yolculuğu son bulmuş ve menzile varmışlardır. Aleyhlerinde yapılan propaganda tutmuş ve trenler istasyonlara yaklaşırken yerli halk korkularından vagonlara yaklaşamamıştır. Vagonlardan indirilen halk haftalarca açıkta tutulmuş, ardından Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan'ın çeşitli bölgelerine sevk edilmişlerdir.[18] Yerleştirildikleri evlerde ne kapı ne de pencerelerde cam vardı. Bu "ev" dedikleri dört duvarın içinde saman doldurularak yatak yorgan yapılmış, kapılara ise ellerinde bulunan bezleri asmışlardır. Pencereler de içine saman doldurulmuş çuvallarla kapatılmıtır. Böylece kendilerine ait "ev"leri olmuştur. Yemek için ise kepekli ekmek ve içinde pek bir şey bulunmayan çorbaları vardı. Yolculuk esnasında halk arasında tifo hastalığı baş göstermiştir. İlaç ve doktorun bulunmaması halkın hastalıktan ölmesine neden olmuştur. Böylece yazı getirdiler. Fakat sıcaklık nedeniyle hastalık yüksek seviyeye çıkmıştır. Göçmenler bulaşıcı hastalıklarla ve ölümle yüz yüze kalmıştır. Böylece çoğu ailenin hayatta kalan fertleri de hayata veda etmiş, soylarının sonu gelmiştir. Ailede birinin hasta oluşu ailenin diğer fertlerin de hayatını tehlikeye sokuyordu. Bir ay sonra bölgelerde askeri rejim uygulanmaya başlanmıştır.

1944 yılından 1956 yılına kadar halk askeri rejim altında tutulmuştur. Halka, yaşadıkları yerleri terk etme, gençlere başka köyden biri ile evlenme izni verilmiyordu.[19] 15 yaşına giren her bir aile bireyi her hafta köy muhtarlığına giderek, köyde bulunduğunu kanıtlamak için göçmen listesine imza atıyordu. Bu listeler il ve ilçe polis müdürlükleri tarafından kontrol altında tutuluyordu. Amaç göçmenlerin iskân yerlerinden kaçmasını önlemekti. Yasalara göre bu katı idari tedbirler çok büyük suç işlemiş tutuklulara uygulanabilirdi.

Buna rağmen resmi belgelerde bu tür olayların ortaya çıktığına dair kayıtlara rastlanmıyor. Aslında devlet uyguladığı sıkıyönetimi haklı göstermek ve bu rejimi uzun süre devam ettirmek için sahte belgelere başvurmuştur.Daha sonraları bu

[17]Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, **Berikan Yayınları***, I Baskı, Mart 2007.* Ankara, 223

[18] Avşar Zakir-S.Tuncalp Zafer, **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları NO:73, 1995, s.24

[19] Abuzer Tayfur, "Sürgündeki Ahıska Türkleri, Elli Yıl Süren Üç Gün," **Türk Yurdu Dergisi***,* 1994, Sayı 81, s. 37

uygulama hafifletilerek müddet bir haftadan bir aya çıkarılmıştır. Yani her ay aile fertleri göçmen listesine imza atmak zorundaydı.

1954 yılında aile bireylerinin imza atma zorunluluğu ortadan kaldırılmışsa da Türklerin köy dışında serbest dolaşımına izin verilmemiştir. Yalnız izinle köy dışına çıkmak mümkündür.(EK-7)

Sıkıyönetim eğitim ve sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. İnsanlar zamanında ilçe ve il merkezlerindeki sağlık hizmetlerinden yararlanamamışlardır. Ayrıca, köy okulundan mezun olanlar, bu yasaklar nedeniyle eğitimlerini tamamlamadan, okulu yarım bırakmak zorunda kalmışlardır.

Kurallar çiğnendiği zaman ise katı cezalara tabi tutulmuşlardır. Kuralları çiğneyenler önce dövülüyor, ardından sorgulanıyor, sonra da ailesi ile beraber Sibirya'ya 25 yıl müddetle sürgüne gönderiliyorlardı.Bu insanlara neden böyle barbarca davranıldığı sorusu ise henüz cevaplanmış değildir.[20]

1.3.1. 1945-1967 Mücadele Dönemi

Stalin döneminde ve ondan sonraki dönemde Rus Komünist Yönetimi Ahıskalılarla ilgili bütün haberlere ciddi bir sansür uygulamıştır. Hükümet konuyla ilgili gerçekleri açıklamak yerine hiçbir şey olmamış gibi davranmıştır.

1944 yılında halkın toplu halde sürgün edilmiş olmasına rağmen, buralar hala Ahıskalılarla meskûn gösterilmektedir. [21] Ayrıca Ansiklopedide Ahıska Türklerin Türkiye'de meskûn Gürcülerin bir parçası olduğu iddia edilmektedir. Ansiklopedinin 1938 yılındaki ilk baskısında İran ve Türkiye'de yaşadıkları kaydedilirken, "**Küçük Sovyet Ansiklopedisi**"nin 1959 baskısında ne böyle bir halktan ne de bu yerlerden bahsediliyor. Bu konuyla ilgili yazılara sansür uygulamasını ortaya koyarken, resmi kaynaklarda bile dikkatlerin başka yöne çekilmesine çalışılmıştır.[22]

---

[20]Vadim Tyutyunik, "Turki iz Mesketii: Vchera i Segodnya: Ocherk", *Tak Eto Bılo*, c.3, Moskova, 1993, s. 146

[21]**Büyük Sovyet Ansiklopedisi**1954,2.baskısının XXVII. Cild

[22]Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, **Berikan Yayınları***, I Baskı, Mart 2007.* Ankara, 226

1990 yılında yayınlanan, dönemin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği İçişleri Halk Komitesi (Bakanı) Lavrentiy Pavloviç Berya'nın[23] imzasıile Stalin'e verilen bir raporda seksen altı bin kişinin tahliye edildiği bildirilmiştir (EK-5).Hâlbuki 28 Kasım 1944 tarihi ile yine L. Berya'nın verdiği başka bir raporda ise Ahıska bölgesindendoksan bir bin doksan beş kişinin tahliye edildiği bildirilmektedir. Şüphesiz bu çelişkide günlük raporların sağlıklı tutulmamasının önemi büyüktür. Ancak sayılar tutmasa da önemli olan bu kadar masum insanın casusçuluk ve düşmanla işbirliği suçlaması ile sürülmeleridir.[24]

28 Nisan 1956 tarihinde (SSCB) Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun 135/142 Sayılı Kararı gereğince Ahıska Türkleriyle ilgili sürgün konusunda getirilen sınırlamalar kaldırılmıştır.

1956 yılında Balkar, Çeçen, İnguş, Karaçay ve Kalmıkların kendi vatanlarına dönmelerine izin verildiği halde, (SSCB)Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun 28 Nisan 1956 tarihli 135/142 Sayılı Kararı'nın 1. Maddesi ile dolaşım yasağı kaldırılsa da, 2. Maddesine göre Ahıska ve Kırım Türklerinin (Tatarların) vatanlarına geri dönmelerine izin verilmemiştir.

Sıkıyönetim kaldırılırken, vatanlarına geri dönme izni verilmeyen Ahıska Türkleri, vatanlarına yakın olan bölgeleregöç etmeye başlamışlardır. Göçler özellikle Kafkasya'nın çeşitli bölgeleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Azerbaycan ve Kabartay-Balkar toprakları onların yeni vatanları oluyordu. Bunların dışında 6-7 aile de Ahıska'ya geri dönme cesaretini göstermişlerdir. Fakat 1944 yılında sürgün edilen Türklerin geri döndükleri duyulunca hepsi yeniden kamyonlara doldurularak, eski gibi trenle geri göndermişlerdir.

---

[23] Lavrentiy Pavloviç Berya 1931 yılında Gürcistan KP MK'sının, 1932 yılında ise Transkafkasya KP MK'sının Genel Başkanı görevlerinde bulunmuştur. Savaş sırasında "*iyi hizmetlerinden dolayı*"(?) Stalin tarafından SSCB İçişleri Halk Komiseri (Bakanı) görevine atanmış, 1953 yılında Stalin'in ölümünden sonra tutuklanıp idam edilmiştir. (Haşiye: Berya'nın idamından sonra ailesi de yargılanarak, Kazakistan'ın Sibirya'ya yakın soğuk bölgelerinden birine sürgün edildi ve ilçe merkezinden uzak bir köyde, eski bir kulübeye yerleştirildi. Saraylarda, şatafatlı hayata alışmış aile bireyleri soğuk bir bölgede, eski bir kulübede, hem de Berya'nın sürgün ettiği göçmen Ahıskalılara bir köyde yaşamak zorunda kaldı. Özellikle kış aylarında Berya'nın ailesi büyük maddi problemlerle karşı karşıya kalarak soğuktan, hastalık ve açlıktan mahvolma tehlikesi altına düştüler. Aynı köyde yaşayan göçmen Ahıskalılar zor durumda olan bu aileyi kurtarmak ve yardım etmek için harekete geçerler. İlk önce Ahıskalılar bir araya gelerek ailenin oturdukları kulübeyi tamir ettiler. Sonra ise her gün için bir Ahıskalı Berya'nın ailesinin yiyecek ve içeceğini karşılar. Böylece Berya'nın eşi ve çocukları mahvolmaktan kurtarılmış ve yazın ise ikamet yeri değiştirilmiştir.)

[24] Kıyas Aslan, a.g.e., s. 45-46

Bu olayın ardından Ahıska'da olağan üstü tedbirler alınmaya başlanmıştır. Daha önce Türkiye ile 2-7 km. olan sınırdaki tampon bölgenin genişliği Sovyetler Birliği'nin başka sınır bölgelerinde birkaç yüz metre olduğu halde Ahıska bölgesinde 78 km. yükseltilerek yasak bölge ilan edilmiştir. Bu arazi bütün Ahıska bölgesini içine almaktaydı. Sovyetlerin çöküşüne kadar bölgeye girebilmek için emniyet ve güvenlik birimlerinden özel vize alması gerekiyordu. Bu vize sadece yasak bölgede yaşayan akrabaların göndereceği çağrı belgesi (davetiye) ile verilmiştir. Bu da mümkün değildi çünkü sürgünle beraber Ahıska'da Türk adına hiç kimse kalmamıştı.[25] Ayrıca "Beraat Kararı" gereğince geriye dönüş de yasaklanmıştır.

Bununla da kalmadı, Ahıskalıların ülkelerine misafir olarak gitmelerine bile müsaade edilmemiştir. O yıllarda Ahıskalı Aydınlar, Moskova Yetkililerine müracaat ederek, geri dönüşe izin verilmesi isteğinde bulunmuşlardır. Fakat yurtlarına dönüş hakkı verilmediği gibi müsadere edilen malları da iade edilmemistir. 1956-1958 yıllarında atalarının yurduna dönmelerine müsaade olunması için müteaddit başvurularda bulundular. Fakat Gürcü KGB'sinin (Devlet Güvenlik Teşkilatının) başı olan Alexey İnauri, buna müsaade olunmayacağı cevabını vermiştir. Çünkü köylerine Gürcüler yerleştirilmişti.[26]

Bunu başlıca sebepleri Ahıska'nın Türkiye sınırında bulunması Gürcülerin Türk köylerine yerleştirilmiş olmasıydı. Türkiye North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik İttifakı)'nın bir üyesi olarak düşman ülke sayıldığından sınırda Türklerin bulunması sakıncalı görülmüştür. Zaten sürgün kararına gerekçe olarak sınır güvenliği ve Ahıska Türklerinin güvenilmez, rejim aleyhtarı bir halk oluşu gösterilmiştir.[27]

S. Enders Wimburs ve Ronald Wixman gibi bazı araştırmacılar 1956-1957 yıllarında Ahıskalıların sürülen halklara yakıştırılan hain yaftasına dâhil olmamalarına rağmen, haklarının iade edilmemesinin izahını bulsalar bile odan sonraki on yıl içinde harekete geçilmemesinin nedeni bulunmamıştır. Aslında onların

---

[25]Vadim Tyutyunik, "Turki iz Mesketii: Vchera i Segodnya: Ocherk", *Tak Eto Bılo*, c.3, Moskova, 1993, s. 155

[26] Kıyas Aslan, , **Ahıska Türkleri***,* AHISKA TÜRKLERİ kültür ve dayanışma derneği Yayın NO: 1, Ankara-1995, s.10

[27] Avşar Zakir-S.Tuncalp Zafer, **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları NO:73, 1995, s.24

makalesinde[28]bahsettikleri bürokratik engeller ve aksaklıklar bu durumu açıklar. İ.V Stalin Sovyet Yönetiminin başında bulunduğu otuz yıl içinde Kremlin'i kendi soydaşları ile doldurmuş, Gürcü lobisi oluşturmuştur. Stalin'in ölümünden sonra bu Gürcü lobisi çok zayıflasa da, tamamen ortadan kalkmamıştır. Gürcüler hatta Sovyetlerin çöküşüne kadar etkili olmuştur. Bürokratik aksaklıkların nedeni bu Gürcü lobisinin faaliyetine bağlıdır. Sovyetlerin son dönemlerinde onlar yönetimde o kadar etkili hale geldiler ki, Şevarnadze'yi, (SSCB)Dışişleri Bakanlığının başına getirebildiler. Tabii ki, siyasi bürodaki çekişmeleri Gürcü lobisi iyi şekilde değerlendirebildi.

Ahıska Türklerinin vatana dönüş mücadelesi aslında iskân yerlerine yerleştikleri günden bir gün sonra başlamıştır. Göçmen Ahıskalılar bu durumu kabullenemiyorlardı. Yapılanların adaletsiz, haksız bir hata olduğunu biliyor ve kendi aralarında konuyu aydınlatmak için tartışıyorlardı. Bu sesler gittikçe yükseliyordu. Özellikle II. Cihan Savaşından sonra dönen "gaziler" durum karşısında şoka uğramıştır. Cephelerde "Vatan Uğruna", "Stalin Uğruna" kan döken, yaralanan, sakatlanan, canlarını feda eden, her tür eziyete ve azaplara katlanan, savaşlarda kahramanlıklar gösteren bu savaş Gazileri bile aciz bir duruma düşmüşlerdir. Fakat bu uzun sürmedi, gaziler ve toplumun aydınları seslerini yükseltmeye başladılar. Moskova'ya dilekçe ve başvurular gönderilmiştir.

Mövlüt Bayraktarov, Bedir Muradov, Bekir Mustafaev, Mansur Poladov gibi gazi ve aydınlar Moskova'dan adaletsizliğe karsı önlem alınmasını ve Türklerin vatanlarına dönmesine izin verilmesini talep etmeye başladılar. Sovyet Yönetimi, talepleri göz ardı etmeye, bazı liderleri tehdit etmeye, korkutmaya, karalamaya diğerlerini ise türlü yollarla susturmaya çalıştılar. Diktatörlük rejiminde bunları gerçekleştirmek hiç de zor olmamıştır.

Stalin'in ölümünden sonra da Sovyet Yöneticileri, sürgüne tabi tutulan halkların iade etmek ve problemi çözmek için gereken gayreti göstermemişlerdir. Yine de Komünist Partinin 20. Kurultayında Genel Başkan N.S Khrushov Stalin Yönetimini eleştirirken bu konu da gündeme getirilmiştir.

[28]Sovyet Orta Asyası'nda Yeni Bir Seda: *Mesketya Türkleri.* Türk Dünyası Araştırmalar Dergisi, Ağustos 1987, Sayı 49

Ahıskalıların örgütlenmesi N.S. Khrushov döneminde mümkün olmuştur. Örgütlenme sürecinin 20. Kurultay sonrası başladığı anlaşılmaktadır.Bayraktarov Mövlüt, Poladov Mansur, Letifşah Barataşvilli ve Remizov Zekeriya'nın oluşturduğu grup Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri BirliğiKomünist Partisi Başkanı N.S Khrushov'a toplu imza ile dilekçeler göndermişlerdir.

1956 yılında Özbekistan'ın İştihan, Bulunğur, Sır-Derya, Samarkand, Cuma, Payarık ilçelerinde de benzeri gruplar oluşturulmuştur. Ahıskalıların bulunduğu bölgelerden Merkezi Sovyet Yönetimi adresine yüzlerce başvurular yapılmıştır.

Sonunda Ahıska temsilcileri, Sovyet Yöneticileri ile görüşmek için harekete geçmiştir. İlk temsilci heyeti 28 Temmuz 1957 tarihinde Gürcistan (SSC KP MK) yetkilisi Koberidze ile görüşebildiler. Koberidze yetkili olmadıklarını ama Moskova'nın karar verebileceğini bildirmiştir. Birinci temsilci heyet Moskova'ya yola koyuldu. 7 Ağustos 1957 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri BirliğiKomünist PartisiMerkez Komitesinin Parti Teşkilatlarıyla İlişkiler Bölümü Başkanı Makarov Ahıskalı Temsilciler ile görüştü. Bölüm Başkanı Makarov'la Ahıskalılar arasında tartışma çıktı ve görüşme beklenen sonucu vermedi. Moskova Ahıskalı Türklere, "*Siz Azerisiniz! O halde Azerbaycan'a dönebilirsiniz…*" diye cevap verildi.[29] Temsilciler Azerbaycan'a gönderildi.

Makarov'la Ahıska Türkleri Temsilcisi Meheddin Adamov arasında tartışma şöyle devam etmiştir: "- *Yoldaş Makarov savaşa katıldınız mı? – Evet. – Ben de katıldım. Bunlar da (madalyalarını göstererek) benim madalyalarım. Sizin gibi ben de Komünist Parti üyesiyim. Arkadaşlarım beni vatanımızı korumak için davul zurna ile cepheye uğurladılar. Vatan için savaştım, canımı verdim. Beklediğimiz zafer günü geldi. Savaştan sonra siz nereye gittiniz? Moskova'ya mı? – Evet, Moskova'ya geldim. – Döndüğünüzde sizi eşiniz, çocuklarınız, akraba ve arkadaşlarınız karşıladı değil mi? Ben döndüğümde ise ne yurdum kalmıştı, ne yuvam! Köyler dağılmış, ocaklar söndürülmüştü! Eş, dost, akraba, arkadaş hiç kimse yoktu. Nereye gideceğimizi, onları nerede arayacağımızı da kimse bilmiyordu. Bu nasıl oluyor yoldaş Makarov? Sizler savaştınız ve gelip Genel Başkanlıklarda*

[29]Yunus Zeyrek, **Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri**, Ankara, 2001, s. 58

oturdunuz. Bizim bu kanlı savaşımız sizin böyle saraylarda – Genel Başkanlıklarda rahat edip bizleri yönetebilmeniz için miydi?"[30]

31 Ekim 1957 yılında (SSCB) Yüksek Sovyetler Prezidyumu'nun (Başkanlığının) kararı ile Gürcistan'dan sürgün edilen Azerbaycanlıların Azerbaycan'a dönmesine izin verilmiştir. Pasaportlarında Azerbaycanlı yazılan Ahıskalıların (yirmi beş bin) Azerbaycan'a göç etmesinin yolu açılmıştır.

Mövlüt Bayraktarov'un bakanlığında bir grup Ahıskalı, 1957'de Khruşov ile görüşmek üzere Orta Asya'dan Moskova'ya geldiler. Anavatanları olan Ahıska'ya dönmelerine müsaade edilmesini istediler. Khruşovda onların talebini Gürcistan KomünistPartisi'nin o zamanki başkanına ileterek meselenin tetkikini istedi. Gürcü KP Başkanı verdiği cevapta, Ahıska Türklerinin taleplerinin yerine getirilmesinin mümkün olmadığını, çünkü onların yurtlarına başkalarının yerleştirildiğini bildirmiştir.

1959 yılında yapılmış nüfus sayımına göre (SSCB)'de otuz beş bin Türk bulunuyordu: yirmi bir bini Özbekistan'da, on bini Kazakistan'da, dört bini ise Azerbaycan, Kırgızistan ve Rusya'da. Bu rakamlar gerçekleri yansıtmamaktadır. Çünkü Türklerin pasaportlarında bir kısmı Azerbaycanlı, diğerlerin Özbek, Kırgız, kazak olarak yazıldığı bilinmektedir.[31]

1961 yılının şubat ayında altı yüz kişiden fazla delege Taşkent'te toplanmış ve "*Milli Hakları Korumak İçin Türk Birliği*" adlı bir komite teşkil etmişlerdir.[32] Başkanlığına da Enver Odabaşev seçilmiştir. Kendisi malul bir gazive tarihçiydi. Onun önderliğinde hareket eden temsilciler Moskova'dan, Gürcistan yetkililerine baskı yapmalarını ve vatan yolunun açılmasını istiyorlardı. Bu komite başlattığı bir kampanya ile Moskova'ya yüz yirmi beş kişilik bir heyet göndermiş, davalarını anlatmaya çalışmıştır.[33]

Ahıska Türklerinin Kurucular Konferansı'nın ilki, 1962 yılında Taşkent Bölgesinin Buka vilayetinde yapılmıştır. Bu konferansta Merkezi Birlik Teşkilatı,

---

[30]Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, **Berikan Yayınları***, I Baskı, Mart 2007.* Ankara, 232

[31]Arif Yunusov, **Meshetinskiye Turki, Dvajdı Deportirovannıy Narod,** s.*70-71*

[32]Yunus Zeyrek, *Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri,* Ankara, 2001, s. 58

[33] Avşar Zakir-S.Tuncalp Zafer, *Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları NO:73, 1995, s.24-30

Geçici Organizasyon Komitesi (GOK - VOK) ve daimi komisyon kurulmuştur. Amaç, Ahıska Türklerin ulusal hareketine bir yön vermektir.

1963 yılında bir ümit belirmiş, Gürcistan Komünist Partisi Merkezi Komitesi ikinci sekreteri Zemlyanski Ahıska Türklerinin durumlarını dinlemiş ve yardım için söz vermiştir. Fakat sonraları bu da sonuçsuz kalmıştır.

1964 yılında Kırım Tatarları ve Ahıska Türklerinin birleşik kurultayı düzenlenmiştir. Kurultaya toplam altı yüz delege iştirak etmiştir. Kurultayda kurulan Türk Birliğinin İnsan Hakları Kurumu Başkanlığına E. Odabaşev seçilmiştir. Kurultayda Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesine yapılacak başvurunun metni hazırlandı ve bir grup delege Moskova'ya gönderilmiştir.

Ahıska Türkleri protestolarının yönlendirilmesi için yaşadıkları bütün bölge ve cumhuriyetlerden altı yüzün üzerinde delegenin katılımıyla 15 Şubat 1964 tarihinde Özbekistan'ın Buka ilçesinde halk toplantısı düzenlenmiştir. Moskova ve Tiflis'e heyetler gönderilmiştir. Bunlar da yine Sovyet ve Gürcü makamları ile Gürcü KGB'si tarafından geri çevrilmiştir. Mensuplarından bir kısmı tutuklandı.[34]

1971 yılında tevkif edilmesine kadar, Odabaşev seçimle işbaşına geldiği hareketin liderliğini yapmıştır. Kurtuluş İçin Geçici Organizasyon Komitesi (VOKO) hem hareketin koordinasyon merkezi, hem de karar organıydı. 1981 yılında ise "Kurtuluş İçin Geçici Organizasyon Komitesi"nin (VOKO) Orta Asya Şubesi kurulmuştur. On iki üyeden oluşan yönetim kuruluna Yusuf Serverov başkan seçilmiştir.

1957 yılından sonra Ahıskalıların protestolarının özelliği Moskova'da bulunan resmi kanalların düzenli bir şekilde kullanılması ve onlar aracılığı ile Gürcistan'ın mahalli idarecilerine baskı yapılmasıdır.[35]

Bu yıllarda protesto hareketlerini daha da genişleten Ahıskalılar dünyanın önde gelen liderlerine açık mektuplar yazmışlardır. 1957 – 1967 yılları sırasında Moskova'ya üç bin beş yüzden fazla dilekçe, başvuru ve talep gönderilmiştir. 1964 yılında (SSCB KP MK)'de bu konu tartışıldı. Kabul edilen kararda Ahıska

[34] S. Enders Wimburs – Ronald Wixman, "Sovyet Orta Asyası'nda Yeni Bir Seda: Mesketya Türkleri", türkk Dünyası Araştırmalar Dergisi, Ağustos, 1987 s. 161
[35] Yahya Okçu Yahya **"Türk-Rus Mücadelesi Tarihi"**, Ankara.,1949, s.29

Türklerinin sorunu olmadığı, onların geri dönüşünün (SSCB KP) tarafından uygun görülmediği ifade edilmiştir.[36]

1.3.2. Yeni Dönem Mücadelesi (1968-1988)

1968 yılında Ahıska Türklerin mücadelesi yeni bir döneme girmiş, Sovyet makamlarıyla açıktan açığa mücadele yapılmaya ve yeni stratejiler uygulanmaya başlamıştır. Nitekim Taşkent yakınlarında Yangiyul'da Nisan ayında yine altı yüz kişilik bir grup tarafından nümayiş yapılmıştır, fakat birçoğu tutuklanmıştır. Başka bir grup Moskova'ya giderek Ahıskalıların Gürcistan'daki topraklarına geri dönmeleri için izin almaya muvaffak olmuşlar, ancak beş yüz beş aile göç etmeye kalkınca izni iptal etmişlerdir. Tedbir olarak çalışma bonservisleri verilmemiş, askerlik hizmetlerini yapmış olanların kütükten kaydı silinmemiş, gizlice gelenler ise tekrar sınır dışı edilmişlerdir.[37]

"Ahıska Türkleri Sorunu" 1968 yılına kadar dünya kamuoyundan gizli tutulmuştur. Ayrıca resmi yetkililerin Samizdat [38] (Özgür Yayın) ve Hronika Tekushih Sobıtiy (Son Olayların Kroniği)'nin tepkileri sonucu konuyu Sovyet aydınlarının büyük kesimine ve Batı dünyasına açıklamak zorunda kaldıkları düşünülmektedir. 30 Mayıs 1968 yılında (SSCB) Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun kabul ettiği kararname ile bu sorun ortaya çıkarılmıştır. Kararnamede Ahıskalıların sürgün (veya göç) olayı belirtilmeden, vatanlarına veya önceki iskân yerlerine yeniden yerleştirilmelerinden değil, bulundukları yerlerde "*kök saldıkları*" için onların "*milli menfaatlerinin dikkate alınması icabı şartların iyileştirilmesinden*" bahsedilmiştir.[39]

Yazılan dilekçeler neticesini vermiş ve Sovyetler Birliği Prezidyumu 30 Mayıs 1968 tarihli kararnameyi ciddi olarak ele almıştır. Neticede daha önce Gürcistan'ın Acaristan bölgesi ile Ahıska, Ahılkelek, Adigün, Aspinza ve Bagdanovka bölgelerinin sakinleri olan Türkler, Kürtler, Hemşinlerle,

---

[36]NikolayBugay,PosledstviyedeportaciiNarodov;40-50 godı, İstoriyaSSSR, Moskva, 1992, s 26

[37] Avşar Zakir-S.Tuncalp Zafer, **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri**, TBMM küktür, sanat ve yayın kurulu yayınları NO:73, 1995, s.30

[38] Samizdat – Sovyetler Birliğinde rejim muhalifi gizli yayınevi. Bu yayınevini Sovyet yönetimi 70'li yılların ortalarında kapatmıştır. Kısa bir süre de olsa bu yayınevi gizli faaliyet göstermiştir.

[39] S. Enders Wimburs – Ronald Wixman, a.g.m., s. 159-160

Azerbaycanlılar ve bunların aileleri Sovyetler Birliği'nin başka vatandaşları gibi yürürlükteki istihdam ve yerleşme kanunlarına uygun olmak şartıyla, Sovyetler Birliği'nin herhangi bir yerinde yerleşme hakkı verilmiştir.[40]

Bu durum sayesinde sosyal ve politik organizasyonlara getirilen kısıtlamaların kaldırılması Ahıska Türklerinin politik aktivitesini artırmıştır.

Mücadele artık açıktan açığa sürdüren Ahıskalılar yeni stratejiler uygulamaya başlamışlardı. Mücadeledeki bu yeni boyut 30 Mayıs 1968 iyileştirme kararnamesiyle ilgiliydi. Mücadelelerini diğer rejim karşıtı güçlerle birleştirmişlerdi. Bu güçler arasında Kırım Tatarları'nın liderleri de bulunmaktadır. Artık bu iki milli grup birlikte hareket etmekteydiler. Her iki hareketin delegeleri Taşkent'te toplanıyor, delegasyonlar Taşkent'ten Moskova'ya gidiyorlardı. Taşkent her iki hareketin merkezi haline gelmiştir. Buna karşılık Moskova tavrını sertleştirerek her iki milli hareketin liderlerini hapse atacaktır.

1968 yılı Haziran'ında ise (SSCB) Yüksek Sovyet'i şaşırtıcı bir şekilde sürülen halkların en sonuncusu olarak Ahıskalıları ele alan bir kararname çıkarılmıştır.

Birçok neticesiz başvurulardan sonra 1968 Temuz'unda kalabalık bir heyet Tiflis'e vardı ve 26 Temmuzda Gürcistan KP MK Sekreteri Mjhavanadze onlardan bir grubu kabul etmiştir. Yapılan müzakereler esnasında hükümetin tavrından bu konuyu çözmek gibi bir niyetinin bulunmadığı anlaşılmıştır. Hatta Gürcü bakanlarından birisi, "*ancak, benim cesedimin üzerinden atlayarak siz Ahsıka'ya dönebilirsiniz*" diye tehdit etmiştir.[41] Tiflis'te toplanan binlerce delege buna karşı mitingle cevap verince, Gürcistan Hükümeti yetkilileri emniyet güçlerini kullanarak delegeleri sopalarla otobüslere doldurdular. Otobüslerdeki delegeleri tren istasyonunda vagonlara doldurarak Gürcistan dışına çıkartılmışlardır. Delegeler evlerine dönünce tutuklama ve takipler başlamıştır.

1968 Kasım ayında Moskova'ya giden bir heyete ise yurtlarının Sovyetler Birliği olduğu ve bulundukları yerlerde kalmakla yetinmeleri resmen beyan edildi. Bir resmi görevli Ahıskalıların şikâyetlerini sert bir şekilde geri çevirdi;

---

[40] Ahıska Türkleri, Eğitim – Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Derneği, **60 Yıl Önce Giden Tren Dönmedi**, İstanbul 2005, sayı 7, s. 11

[41] Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, **Berikan Yayınları**, *I Baskı, Mart 2007.* Ankara,. 236

"*dokümanlarınızı Yoldaş Brejnev'e göndermeyeceğim, o da sizi kabul etmeyecektir, evinize dönün ve çalışın*" diyerek talebi geri çevirmiştir.

1968 yılının Kasım ayında Ahıskalılar Moskova'ya yirmi dördüncü temsilci heyetini göndermişlerdi. Bu temsilciler Merkez Komite sözcüsü B.P Lakovlev[42] ile yaptıkları görüşmelerinin sonucunda, Gürcistan'ın batısındaki Colchis Ovası'na beş yüzü aşkın ailenin yerleştirilmesi için mutabakata varılmış, ancak Gürcistan idari organlarının engelleriyle karşılaşılmıştır.

8 Aralık 1968 tarihinde Yusuf Ferhatov, Selim Mursadov, Askeroğlu O.H. Alihan Raymanov ve İsmihan Aslanov (SSCB) Yüksek Sovyet'i Prezidyumu'nun Başkanı N. Podgornıy ile görüşebildiler. Delegeler vatana dönmekle ilgili problemleri dile getirdiler. Podgornı'nın Gürcistan yetkililerinden V.İ. Mjhevanadze'ye göstermelik de olsa birkaç kişiye Gürcistan'da iskân izni verilmesi talebi de netice vermemiştir. Zaten Moskova bu konuyu takip etmiyordu. Gürcistan'daki yetkililer de birkaç kişinin yerleştirilmesi ile başlayacak göçün önünün alınamayacağını düşünüyordu.

1968 sonunda Podgornıy ile görüştükten sonra Ahıskalılarla bütün Sovyet vatandaşlarına olduğu gibi pasaportlar verilmeye başlandı. Pasaportlarda milliyeti Türk olarak gösteriliyordu. Fakat Özbek, Kazak, Azerbaycanlı yazılanlar da az değildi.[43]Bu durum az da olsa Ahıskalıları rahatlattı diyebiliriz.

1969 Ağustos ayında yüz yirmi kişilik heyete Merkez Komitesi'nde hakaret edilerek geri çevrildi. Onlar da isteklerini ve gerekirse Sovyet vatandaşlığından vazgeçebileceklerini dile getiren bir bildiri yayınladılar.[44]

Nihayet 1969 Temmuzunda Azerbaycan'daki Ahıskalılar eylemler düzenlemeye başlayınca, hükümet sert önlemler almaya başlamış ve liderleri tutuklamak suretiyle sınır dışı etmiştir.

Ahıksa milli hareketinin lideri Enver Odabaşev'in 1969 yılında yeniden tutuklanması üzerine halk protestolarını şiddetlendirmiş ve bunun üzerine halkın lideri serbest bırakılmıştır.

---

[42]Yunus Zeyrek, *Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri,* Ankara, 2001, s 59
[43]Tahircan Kukulov, *Ahıska Türkleri Tarihine Bir Nezer,* Bakü, 1999, s. 72-73
[44] Ahıska Türkleri, Eğitim–Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Derneği, *Ahıska*, İstanbul, sayı 1, 2001, s. 8

6 Nisan 1970 tarihinde Ahıska Türkleri, Sovyet hükümetinin tutumunu değiştirmemesi halinde Türkiye'ye göç etmelerine müsaade olunması için Moskova'daki Türk sefaretine başvurmayı düşündüklerini açıklamışlar ve bunu yapmışlardır.

Bunun yanında bir bildiri yayınlanarak Ahıskalıların sürgünü hakkında tahkikat açılması, suçluların cezalandırılması, eski yurtlarına dönmelerine izin verilmesini, kaybolan veya zarara uğrayan malları için iki yüz milyon ruble tazminatverilmesi, şayet bu istekler yerine getirilmez ise Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç etmelerine müsaade edilmesini istenmiştir.

Muhlis Niyazov, İslam Kerimov, T. İlyasov 1970 yılında Ahıskalıların yurtlarına geri dönme problemi çözülmediği takdirde, Türkiye'ye göç etmelerine müsaade edilmesi için Moskova'daki Türkiye elçiliğine başvurdular.[45] 2 Mayıs'ta toplanan Altıncı Halk Meclisi bu hareketi onayladı. Mecliste o zamana kadar Batıya ulaşan en aydınlatıcı bildiri yayınlandı.

Bu bildiri Ahıska Türklerinin güçlü bir milli şuura sahip olduğunu gösteriyordu. Onların bu taleplerini Sovyet Hükümeti cevapsız bıraktı. 14 Şubat 1971 tarihinde Saatlı ilçesinin Smada köyünde toplanan "*Kurtuluş için Geçici Organizasyon Komitesi*" (VOKO) hükümetinin bu istekleri kabul etmesini tekrar talep etmiştir. 21 Mart'ta ise Sovyet yetkililerine Ahıska konusuna kesin bir çözüm getirilmesini tekrar talep ederek bir teklif sunulmuştur.

Milli Hakların Müdafaası için Türk Birliği temsilcileri O. Selimov'un başkanlığında 4 Mayıs tarihinde Sovyet Hükümeti ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri W. Thant'a, 2 Mayıs 1970 bildirisini hatırlatan bir mektup gönderdiler.[46] Ardından 9 Mayısta altmış bir kişilik bir heyet Sovyet Başkanı Podgornıy'a başvurarak görüşme talebinde bulundular. Uzun zaman sonra bu talepler kabul edilmiş ve alt düzey yetkililer bazında bir kabul gerçekleştirilmiştir. Görüşmede Ahıskalılara kabaca "*Müslüman Mesketyalıların toplu olarak yurtlarına yeniden iskân esilmesinin imkânsız olduğu*" bildirilmiiştir. 15 Mayıs 1971 tarihinde Moskova'daki Türkiye sefaretine Türkiye'ye göç etmek isteyenlerin listesi takdim

[45]Yunus Zeyrek, *Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri,* Ankara, http://www.ahiska.org.tr/kitap_muhteviyat/ahiska%20bolgesi%20ve%20ahiska%20turkleri.pdf 2001, s 59

[46] Ahıska Türkleri, Eğitim – Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Derneği, a.g.d., s. 8

edilmiştir. 18 Mayıs'ta delegasyonun kırk altı üyesi Sovyet yetkililerine Türkiye Cumhuriyetine göç etmek istediklerini bildiren imzalı bir mektup gönderdiler. İstekleri cevapsız kalan bir grup Ahıskalı (Ahıskalı temsilcilerden Muhlis Niyazov, Raşit Seyfatov ve Aliaddin Memmedov) 25 Mayıs'ta 1971 Türk sefaretine girdiler. Fakat sonra, Rus polisi tarafından hapse atıldılar.

18 Temmuz'da yüzlerce Ahıskalı Birleşmiş Milletler Sekreteri U. Thant ve Türk Parlamentosuna müracaat ile bir başvuru imzaladılar. Bu hareket sonucunda 7 Ağustos 1971 tarihinde Odabaşev tekrar tevkif edilmiştir. Milli harekât liderleri Azerbaycan'ın Saatli ilçesi Smada köy sakini Enver Odabaşev ile Ellez İzzetov, Sabirabad ilçesi sür köy sakini Muhlis Niyazov Bakü'nün Bingedi (Kirov) ilçesinde gizlice yargı önüne çıkardılar. Kurtuluş İçin Geçici Organizasyon Komitesi Başkanı Enver Odabaşev "*Devlet toprağına illegal yollardan el koyup kullanmak*" suçlamasıyla iki yıl hapse mahkûm edildi. 1971 Ekim tarihinde Muhlis Niyazov "*gayri ahlaki davranışlar sergilemek*" suçlamasıyla üç buçuk yıl, 1972 Ocak ayında İslam Kerimov ise "*asayiş ve düzeni bozma*" gerekçesiyle 8 ay hapse mahkûm edilmiştir.[47]

1971 yılında yüze yakın delege Tiflis'te toplandı. Fakat dönemin İçişleri Bakanı Edward Şevarnadze delegeleri polis gücü ile dağıtmıştır.[48]

Ahıska Türkleri adına çalışmalarda bulunan Reşit Seyfatov bununla da kalmamış zamanın Lideri Brejnev'e ağır suçlamalarda da bulunmuştur. Nitekim 15.08.1972 tarihli dilekçesinde özetle "*Odabaşev Enver, İzzetov Ellez ve Niyazov Muhlis kanuna dayanarak 1944 yılında sürüldükleri topraklara dönmek için başvurduklarında Sovyet hükümeti tarafından hapse atılmışlardır*" ifadeleri yer almaktadır.[49] Şüphesiz bu yazılar da cevapsız kalmış, yine zulüm ve işkencelere devam edilmiştir.

18 Ağustos 1972 yılında Geçici Organizasyon Kurumu, Reşit Seyfatov başkanlığında Brejnev ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Waldheim'e, Türkiye Başbakanı Ferit Melen'e başvuruda bulundular. Böylece hareket yeniden hız kazanmıştır. BM Genel Sekreteri'ne yapılan başvuruda; halkın durumunun

[47]Arif Yunusov, *a.g.e., s.*74-75
[48]Tahircan Kukulov, *Ahıska Türkleri Tarihine Bir Nezer,* Bakü, 1999, s. 75
[49]Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, *Berikan Yayınları, I Baskı, Mart 2007.* Ankara, 240

incelenmesi için ülkeye bağımsız bir BM tahkikatı heyeti gönderilmesi talep edilmiştir. Başbakan Melen'e gönderilen mektupta Seyfatov Ahıska mücadelesine katılanların sayısının yarım milyonu bulduğunu vurguluyordu.[50]

Takip ve baskılara rağmen hükümet bazı adımlar atmak zorunda kalmıştır. 26 Ekim 1972 yılında (SSCB KP) Siyasi Bürosu yönetimi gizli şekilde Almanların, Kırım Tatarların ve Ahıska Türklerinin iskân bölgesi seçimindeki sınırlamaları kaldırdı. Bu gizli kararın ardından Ahıskalıların bulunduğu bölgelerdeki Sovyet yöneticilerine genelgeler gönderilmiş, "*bulundukları bölgelerde, bu vatandaşların (Alman, Kırım Tatarları ve Ahıskalılar) kalıcı olması için gereken önlemlerin alınması*" istenmiştir. Ayrıca, "*bu cumhuriyetlerin hükümetleri ile Devlet Güvenlik Teşkilatı (KGB), İçişleri Bakanlığı ve yargı organları, bazı kişilerin yürüttüğü milliyetçilik temelindeki hareketlere ve belirli halkların toplu şekilde eski iskân bölgelerine dönme çabalarına karşı gerekli tedbirleri almaları*" tavsiye edilmiştir.

Komünist yöneticiler bir taraftan gizli kararlarla, Ahıskalıların üzerindeki sınırlamaları kaldırıyor diğer taraftan bulundukları bölge ve cumhuriyetlerdeki yetkilileri Ahıskalıların yerlerinden kalkmamaları (geri dönmemeleri) için gerekenlerin yapılması için uyarıyorlardı. Moskova'nın bu uyarısının ne anlama geldiği ve aksi takdirde onları nelerin beklediği geçmişteki örneklerden belliydi. Kısacası Ahıska Türkleriniçeşitli yollar ile (baskı, işkence, şiddet, takip, tutuklama, sürgün ve idamla) yerlerinde tutmalı, geri dönmemeleri için gerekenleri yapmak zorundalardı.

Sovyet Sosyalist Cumhuritler Birliği (SSCB) Komünist Partisi (KP) Siyasi Bürosunun 26 Ekim kararına uygun olarak bu gerekçe ile (SSCB) Yüksek Sovyeti'nin Prezidyumu 3 Kasım 1972 tarihinde kabul ettiği kararla Ahıskalılar (Türk, Kürt, Hemşin ve Azerbaycanlı), Almanlar, Rum, Bulgar, Ermeniler üzerindeki (iskân yerleri seçiminde) sınırlamalar kaldırılmıştır. İlginçtir ki, karar Ahıska Türklerini "*Sovyet vatandaşlığına geçmiş Türkiye uyruklu vatandaşlar*" diye nitelendiriyordu.

[50]Yunus Zeyrek, *Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri,* Ankara, http://www.ahiska.org.tr/kitap_muhteviyat/ahiska%20bolgesi%20ve%20ahiska%20turkleri.pdf 2001, s 61-63

Sovyet üst yönetimin aldığı kararlar doğrultusunda (SSCB) Baş Savcı Vekili 1. Dereceden Devlet Hukuk Müşaviri M. Malyarov'un emri ile 54 numaralı 9 Kasım 1972 yılında, kabul edilen kararların yerine getirilmesi için gereken kontrollerin yapılması emredildi.[51]

Özel kanunlara tabi tutulan vatandaşların (veya şahısların) iskân yerleriüzerindeki sınırlamaların kaldırılması (yani kendi vatanlarına dönmelerine engel olan kararların kaldırılması) ileilgili kararlar prosedüre uygun şekilde yapılmış ve yerel yönetimler de gereken kararı almışlardır. Fakat bu sorunun çözümü anlamına gelmemektedir. Zira bütün kararlar basından ve halktan gizli tutulmuş ve Sovyet döneminde hiçbir yerde yayınlanmamıştır. Komünist yönetiminin bu kararları dış dünyaya göstermelik olarak aldığı anlaşılmaktadır: "*Biz devlet olarak gerekenleri yaptık, Ahıskalılar kendileri vatanlarına dönmek istememektedirler.*"[52]

9 Ocak 1974 tarihinde (SSCB) Yüksek Sovyeti Prezidyumu kararı ile (NO. 5333 – y 111) Ahıska Türklerine yönelik iskân yeri seçimindeki bütün sınırlamalar kaldırılmıştır. Daha önceden de belirttiğimiz gibi, kararda Ahıska Türklerinin ismi "*SSCB vatandaşlığında bulunan Türkler*" şeklinde iki kez gösterilmiştir.[53] Kararda Ahıska Türklerinin isminin bu şekilde nitelendirilmesi de düşündürücüdür.

Bu kararla da Ahıskalıların hakları iade edilmemiş, şekli olarak (SSCB)'nin herhangi bir bölgesinde yaşamalarına izin verilmiş, fakat sonra bundan vazgeçmişlerdir. Resmi kurumlar bunun sosyal – ekonomik durumla ilgili olduğunu bildirdiler. Bölgenin toplum yapısının değişmesiyle ortaya çıkan sosyal – kültürel ihtiyaçların giderilmesi ve bölgenin kalkındırılması için devletin çok büyük yatırımlar yapması gerekiyordu.Fakat en büyük engel Gürcistan hükümetinin tutumu idi. Gürcistan Devleti gayri resmi şekilde Ahıskalıların önüne engeller koyuyordu. Bunlar Gürcü halkı olarak kaydedilmek ve buna uygun bir şekilde Gürcü soyadlarını kabul etmekti. Gürcü yönetiminin Ahıska Türklerini asimile ederek, Gürcüleştirmek istediği belli idi. Bu sırada yeniden Gürcistan'da Ahıska Türklerinin İslam dinini

[51]Nikolay Bugay, Turki iz Meshetii*;* **Dolgiy Put k Reabilitacii***,* Moskva*, 1994, s. 100*
[52]Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, **Berikan Yayınları***, I Baskı, Mart 2007.* Ankara, s. 242
[53]Nikolay Bugay, Turki iz Meshetii; "**Dolgiy put k reabilitacii***"*, Moskva s. 101

kabul ederek Türkleşmiş Gürcüler olduğu hakkında fikirler ortaya atılmaya başlandı.[54]

Ahıska Türklerinin vatanlarına dönüş isteği o kadar güçlü idi ki, dört yüz aile hemen bu şartları kabul ederek Gürcistan'a göç ettiler (1969). Ancak Gürcistan Hükümeti'nin baskıları altında onlar geldikleri yerlere dönmek zorunda kaldılar.

1970 yıllarında Gürcülerin şartlarını kabul edenlerin sayısı artmıştır. Kurtuluş için Geçici Organizasyon Kurumu (VOKO) 3 gruba ayrıldı.

1. Türk ekolü, Gazi Müftiyev'in başkanlığında, Türk milleti (etnosu) olarak Ahıska'ya dönmek istiyordu;

2. Grup cezaevinden yeni çıkan Enver Odabaşev'in grubu idi ki, Türkiye'ye göç etmek istiyordu;

3. Grup Halil Omerov'un (Gözelaşvilli'nin) grubu idi ki, kendisi de Güzelaşvilli soyadını kabul etmiş ve Müslüman Gürcü olarak Ahıska'ya dönmek istiyordu.

18 Haziran 1976 yılında Kabardin – Balkar Özerk (SSC)'de VOKO'nun 8. Gizli kurultayı düzenlendi. Kurultayda durum değerlendirmesi yapıldı. Sovyet yöneticilerinin "sosyal – ekonomik zorlukları" bahane etmesine karşılık kurultay delegeleri yeni alternatifler ortaya koydular. Kurultayda devleti ciddi ekonomik sıkıntıya sokmamak için göç masraflarının Ahıskalılar tarafından karşılanması ve göçten sonra şu anda bulundukları cumhuriyetlere karşı tazminat talebinde bulunmayacakları hususunda kararlar kabul edilmiştir.

Toplumun bir kısmı dönemin Moskova'daki Sovyet liderlerine güvenmediklerinden Gürcü devletinin şartlarını kabul ederek şanslarını denemek istediler. Türk ekolünden Gürcü ekolüne akın başladı. Yeni Gürcü liderleri ortaya çıktı; Alihan Kuradze (İskenderov), İsmihan Khozrevanadze (Aslanov), Malik Molidze (Şahriyev).

9 aile Gürcü halkı ve soyadını kabul ederek 1977'de Gürcistan'a yerleşse de kısa zamanda yerel yönetimin baskıları altında altı aile Gürcistan'ı terk etmeye mecbur kaldı. Geride kalan üç aileyi savunmak için bütün Gürcü aydınları (ünlü yazarlar, sanat adamları) ayağa kalktı 4 Nisan 1979 yılında Gürcistan KP MK ve

[54]Shota Lomsadze, **Mesheti i Meshi**, Tiflis Üniversitesi yay. Tiflis, 1989, s. 60-62

Hükümetinin ortak kararı ile Müslüman Gürcülerin (Mesketler) Batı Gürcistan'ın Makharadze bölgesinde iskânına izin verilmiştir.

Sonuçta Türklerin bir kısmı, kendini Türkleştirilmiş Gürcü (Müslüman Gürcü) olarak adlandırmış, bu da ulusal harekette kamplaşmalara, onların ülkelerine geri dönme hedefine ulaşmada farklı görüşlere sebep olmuştur. Bölünmeler 1998 yılına kadar devam etmiştir. Tutuklama ve takiplerden korunmak için Ahıska örgütleri faaliyetlerine gizli olarak devam etmişlerdir. Perestroyka'ya (Yeniden Yapılanmaya) kadar Sovyet gizli servisleri baskı ve şiddeti bir an olsun azaltmamışlardır.

1985 yılından itibaren Ahıska Türklerinin sorunları resmi olarak gündeme gelmeye ve dış basında yer almaya başlamıştır. 1987 yılında Gürcistan Hükümeti güya onların anayurtlarına dönmeleri için hazırlık yapmak amacıyla bir karar aldığını, şimdilik üç yüz hanenin dönüşü için gereken işlemlerin tamamlandığını bildirmiş, ne var ki, bu hazırlıklar hiç sonuçlanmamıştır.

Bu süre içinde Ahıska halkı içinde Enver Odabaşev, Muhlis Niyazov gibi liderler ön plana çıkarak vatana (Ahıska'ya) dönüş mücadelesi için teşkilatlanmışlar ancak, Ahıska Türklerinin oldukça dağınık halde yaşamaları totaliter Sovyet Devletinden dönüş izni almalarını güçleştirmiştir.

Bu arada yine Ahıska Türklerinden bir grubun 16 Aralık 1988 tarihinde Moskova'daki Türk Büyükelçiliğine müracaat ederek, anavatan Türkiye'ye yerleşmelerine imkân yaratılmasını istemeleri ve dilekçe vermeleri, Ahıska Türklerinin problemlerinin Türk kamuoyunun merakını celp etmiştir.

1.4. Sürgünün Hukuki Sonuçları

İkinci Dünya Savaşı'nda yaşanan ızdırap dolu savaş yılları, dünya haritasının yeniden çizildiği bu dönemde insan haklarına dayalı yeni bir dünya düzeninin kurulmasını gerekli kılmıştır. Bu amaçla kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilatı 10 Aralık 1948 yılında tüm halk ve ulusların benimseyip ihtiyaç duyacağı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini kabul etmiştir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, küresel özelliğinin yanında bölgesel düzenlemelere de kaynaklık etmiştir. Bu kapsamda Avrupa Konseyi 41 ülkenin

katılımıyla Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni kabul etmiştir. Sözleşme gereği insan haklarının korunması, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Bakanlar Komitesi tarafından sağlanmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile koruma altına alınan temel hak ve özgürlükler şunlardan ibaret:

1. Yaşama hakkı.
2. Özgürlük ve kişi güvenliği hakkı.
3. Adil bir şekilde yargılama hakkı.
4. Özel yaşantıya, aile yaşantısına, konut ve haberleşme özgürlüklerine saygı gösterme hakkı.
5. Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü,
6. Toplanma ve Dernek kurma özgürlüğü ve bunlara dâhil olan sendika kurma ve bunlara üye olma özgürlüğü.
7. Evlenme ve aile kurma hakkı.
8. Eğitime ilişkin haklar.
9. Serbest dolaşım özgürlüğü ve konut yerlerinin serbestçe seçilmesi hakkı.[55]

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı'nda da Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde kabul edilen bu haklara yer verilmiştir.

"*Avrupa Konseyi'nin insan haklarına, demokrasi ilkelerine, hukuk devletinin ve kültürel işbirliğinin gelişmesine yaptığı katkıyı kabul ediyoruz. Bazı devletlerin Avrupa Konseyi'ne ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne katılmak için harekete geçmiş olmalarını memnuniyetle karşılıyoruz. Aynı zamanda Avrupa Konseyi'nin kendi deneyimlerini AGİK'e sunmaya hazır oluşunu memnuniyetle karşılıyoruz."* hükümleri sözleşmeye konulmuştur.

1973 yılında 35 ülkenin katılımıyla Helsinki'de toplanan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK), 1944 yılında adını Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) olarak değiştirdi, 1990 yılında Sovyetler Birliği'ni temsilen Gorbaçov'un imzaladığı Paris Şartı'nda ulusal azınlıklarla ilgili olarak;

[55]İnternet yoluyla alınan dosya ,"Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi", http://www.yargitay.gov.tr/abproje/belge/temelbelge/AIHS_Tr_A6format.pdf26 Kasım, 2005

"*Ulusal azınlıklarla ilgili sorunların ancak demokratik bir siyasi çerçevede ve tatminkâr olarak çözülebileceğini beyan ederiz. Şunu da kabul ederiz ki, ulusal azınlık mensubu kişilerin haklarına Evrensel İnsan Haklarının bir parçası olarak eksiksiz saygı gösterilmelidir. Her çeşit ırkçı ve etnik nefret, Yahudi aleyhtarlığı ve kim olursa olsun insanlara farklı davranılmasına, keza dini ve ideolojik nedenlerle eziyet edilmesine karşı mücadele etme konusunda kararlığımızı ifade ederiz*" [56] ifadeleri sözleşme konulmuştur.

Haziran 1990 yılında AGİK toplantısında, "Ulusal Azınlıklara Mensup Kişilerin Hakları" ayrıntılı bir şekilde kabul edildi. Buna göre;

Madde: 3.2 – Kendi etnik, kültürel, dinsel, ya da dilsel kimliğini özgürce ifade etme, koruma ve geliştirme iradelerine rağmen herhangi bir asimilasyon çabasıyla karşılaşmadan kendi kültürlerini bütün yönleriyle koruma ve geliştirme hakları olması gerekir.

Madde: 3.2.1 – Kendi eğitim, kültür ve dil kurumlarını muhafaza etmek.

Madde: 3.2.2 – Aynı kültürel mirası paylaştıkları diğer devletlerin vatandaşları ile sınır ötesi iletişim kurma.

Madde: 3.2.4 – Kendi ana dilleriyle bilgiye ulaşma, bilgi alışverişinde bulunma ve yayma.

Madde: 3.2.5 – Böylesi azınlıkların kimliklerinin korunması ve geliştirilmesi ile ilgili işlemlere katılma dâhil, kamu işlerine etkili bir şekilde katılmalıdır.

Madde: 3.5 – Dahası "Yerel özerk Yönetimler" kurulmasına izin verilmelidir.

Madde: 3.1 – Ayrımcılık kurbanı olmaları ve yasa önünde eşitlikten yararlanmaları gerekir.

Kopenhag Belgesi'nde sıralanan haklar, 1990'da Paris'te ve 1992'de Helsinki'de tekrar edildi.[57]

Temmuz 1991 yılında Cenevre'de toplanan AGİT Ulusal Azınlıklar Toplantısında; "Ulusal azınlıkların hakları ve bunlarla ilgili taahhütlere uymak sadece o devletin iç işi olmayıp uluslararası garanti altındadır." Kararıyla azınlıklar

[56]İnternet yoluyla alınan dosya ,"Paris Şartı", http://www.tihv.org.tr/index.php?turkce 26 Kasım, 2005
[57]Hasan Aydın,*Ahıska Türkleri Sürgünü,* **Bizim Ahıska Dergisi,** sayı 2, Mart 2005, s. 22

lehine evrensel hukuk ilkeleri doğrultusunda devlet hükümdarlığına getirilen önemli bir kısıtlama gündeme yerleşmiş oluyordu. AGİT üyesi olan Rusya ve Bağımsız Devletler Topluluğu kabul ettikleri ulusal azınlıklarla ilgili hususları uygulamaya geçirmekle ilgili bir mecburiyet içindedir.

Sürgün, etnik temizlik ve soykırım sonuçlarıyla karşı karşıya kalan Ahıska Türkleri ne yazık ki uygar dünyanın bu çifte standardı ile yaşamaya devam etmektedir. Sürgünden sonra uzun yıllar boyunca yalnız Kırım Türkleri, Volga (İdil) Almanları ve Ahıska Türkleri vatanlarına dönemediler. Bugün için Volga (İdil) Almanlarına Almanya vatandaşlık vermiş, Kırım Türklerinin (Tatarların) yaklaşık üç yüz bini dönüş imkânına kavuşmuştur. Ahıska Türkleri ise, Türkiye, Ukrayna, Rusya Federasyonu, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Azerbaycan ve ABD'de dağınık bir şekilde yaşamaktadır.

Gürcistan, AGİT ve Avrupa Konseyi üyesidir. Bu kapsamda Ulusal Azınlıklar Sözleşmesi'ni imzalamıştır. Gürcistan Parlamentosu'nda bu durum onaylanmış, ayrıca Bağımsız Devletler Topluluğu Konferansı'nda Gürcistan'a Ahıska Türklerin sorununu çözmesi konusunda tavsiye kararı alınmıştır. Bulunulan konjonktürde, AGİT, Uluslararası Azınlıklar Yüksek Komiserliği ve Avrupa Konseyi'ne toplu başvurularda bulunmak, sorunu uluslararası platformda tutmak adına önem arz etmektedir.

1.4.1. Sürgünün Politik, Psikolojik ve KültürelBoyutu

İnsanların topluluktan topluma dönüşümü bir sürece bağlıdır. Bu süreç içerisindeki ortak yaşanmışlıklar, söz konusu insan topluluğunun kültürünü oluşturur. Kültür, bir toplumun üyesi olarak insanın kazandığı, bildiği inanç, gelenek, sanatsal faaliyet, hukuk, ahlaki değerler, diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür. [58] Bu tanımdaki önemli husus "bir toplumun üyesi olarak insanın kazandığı" ifadesidir. Taylor'un tanımı, insanların biyolojik olarak soya çekimle değilde belli bir toplum içinde yani belli bir kültürel geleneğe maruz kaldıkları yerde yetişerek edindikleri inanç ve davranışlarına odaklanmıştır. Nitekim herkes bilinçli

[58] E.B. Taylor, **1889 On a Method of Investigating The Development of Institutions: Applied to Laws of Marriage and Descent,** Journal of the Royal Anthropologycal İnstitute, London, s. 269

ve bilinçsiz öğrenmeyle ve diğer insanlarla etkileşim süreci içerisinde, bir kültürel geleneği hemen içselleştirmeye başlar.

Kültürel yolla edinilen bilgiler ve düşünceler, o kültür içerisinde yaşayan bireylerin davranışlarına ve tutumlarına da etkide bulunmaktadır. Bir annenin çocuğunu uyutma amaçlı okuduğu ninniler bile kültür öğelerinin transferine neden olmaktadır. Toplum geçmişinde yaşanan olaylar, böylece çeşitli simgelerle kuşaktan kuşağa aktarılmış olur.

Seçilmiş travmalar ve seçilmiş zaferler de çocuk büyüdükçe ebeveyninbilinçli ve bilinç dışı konuşmaları, öyküleri, ninnileri, ritüelleri ile ve daha sonra formel eğitim ve toplumsal festivallerle, şarki ve törenlerle insanın iç dünyasına alınmaya devam eder. Bunlar çocukta etnik kimlik duygusunu sarsılmaz bir biçimde pekiştirir ve biçimlendirirler.

Etnik zenci ve beyaz ırk gibi biyolojik bedensel dış görünüş özellikleri ile belirlenemez. Etniklik toplumun tarihsel gelişimine, sembollerine önem verir. Tarihsel olaylar ve gücenmeler etnik kimliğin şekillenmesinde ve bu etnik gruplar arasındaki ilişkilerin dinamiğinde önemli bir yer tutmaktadır.

Ahıska Türklerin geçmişine bakıldığında sürekli olarak yurtsuzluk duygusu ile beslendikleri gözlemlenmektedir. Söz konusu duygunun iradeleşmesi, Ahıska Türklerin sosyal olaylar karşısında verdikleri tepkilerin anlaşılmasında kolaylık sağlayacaktır.

Politik psikolojik büyük grupların, kitlelerin ve ulusların birbirleriyle olan ilişkilerini ele alarak bu ilişkilerde rol oynayan psikolojik etmenleri değerlendirmektedir. [59] Bu değerlendirmeler esnasında politik psikoloji; seçilmiş travma, seçilmiş zafer ve mağduriyet psikolojisi gibi kurumlardan faydalanılmıştır.

Seçilmiş travma, diğer grup tarafından yaratılmış ve bir grupta yoğun aşağılanma ve mağdur olma duygularının yaşandığı olaylar için kullanılmaktadır. Bu grup, kuşkusuz mağdur edilmek üzere özellikle seçilmemektedir. Ancak onlar bu travmanın mental tasarımını kendi kimliği içinde onun kırgınlık ve incinmişlik yaşatan, utanç veren paylaşılmış bilinç dışı savunmalarını nesilden nesle geçirecek şekilde almaktadır. Herhangi bir tür kayıp ya da aşağılanma grup üyelerinin savunma

[59] Abdulkadir Çevik, Birsen Ceyhun, **Psikopolitik Yönden Kimlik Gelişimi ve Etnik Terörizm**, Ankara, Politik Psikoloji Yayınları 1995, s. 3

mekanizmalarını çalıştırması için yeterli olmakta ve söz konusu grup kendisine acı veren, aşağılandığını hissettiği bu olayların yasını tutup tamamlayamazsa, duygular seçilmiş travmaya dönüşür. Freud'a göre yas, acı veren değişiklik ya da kayıplara karşı kaçınılmaz zorunlu bir insani tepkidir.[60] İnsanoğlu geçmişte kaybettiğinin yasını yaşamadan değişikliği kabullenemez.

Yas sürecinde sırasıyla; şok üzüntü, kaybolan kişinin ya da nesnenin terk edilmesi ya da bir imaj ve anı olarak kalması şeklindeki iç pazarlık döneminden sonra kaybın kabullenilmesi ile kızgınlık yaşanır. Bu süreç için altı ay ya da bir yıl kadar zamana ihtiyaç vardır.

Ahıksa Türklerin yaşadığı bölgelerde sürekli olarak çatışmalar yaşanmıştır. Yas sürecinin doğru bir biçimde yaşanmaması dolayısıyla da halkta travma sonrası bozukluk, depresyon gibi çeşitli psikolojik rahatsızlıklar ortaya çıkmıştır. Söz konusu sürecin yine belirtilen çatışmalar dolayısıyla tam anlamıyla yaşanmaması Ahıskalılarda seçilmiş travmaların çokça gözlenmesine neden olmaktadır. 1944 yılında yaşanan sürgün, geri dönmelerine izin verildiğinde kendilerini güvende hissedecekleri evlerinin başka kişilerce ele geçirilmiş olduğunu bilmek, Sovyetler tarafından Nazi sempatizanı olarak algılanmak, sürekli çatışma yaşanan aşağılandıkları toprakların üstünde yaşamaya mahkûm kılınmışlık, ölümler, inançlarını tam olarak yaşayamama, ana dillerini kullanamama… Bu örnekler henüz tam anlamıyla yası tutulamamış nitelikteki durumlardır.

Ahıska Türklerin tarihinde 1944 yılı sürgünü, seçilmiş travma oluşumuna güzel bir örnek teşkil etmektedir. 1944 yılında Stalin'in Ahıska Türklerini "Türk casusu" ve "kaçakçı" oldukları iddiasıyla topraklarından sürdürmesi, daha sonra benzer yasal statüde bulunan diğer halklara geri dönme imkânı sağlanırken, Ahıska Türklerine bu hakkın tanınmaması, sosyal algılarında bir yara oluşmasına neden olmuştur. Ahıska Türkleri kendilerini devletlerine bağlı, savaşçı bir topluluk olarak nitelendirmektedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, savaştan dönenlerde yaşadıkları, büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır.

Bir toplum için en acı deneyimlerinden biri olan sürgün, toplumlar üzerinde yasın yaşanma sürecinin daha da uzun sürmesi gibi bir etki doğurmaktadır. Bu

[60] S. Freud, **Mourning and Melancholia, The Standard Edition of The Complete Psychological Works of Sigmund Freud**, Hogart Press, London, 1957, s. 246

duruma ek olarak aynı sendromun zaman içerisinde tekrarlanması, söz konusu duyguların daha da yüksek seviyelerde hissedilmelerine yol açacak; yas, zamanında tutulup süreç tamamlanamadığından sorunlar daha da kemikleşecektir.

Ahıska Türklerinin seçilmiş travmalarına bir diğer örnek de Krasnodar'da yaşananlardır. Krasnodar'da Ahıskalılar haksız vergilendirme ve uygulamalarla karşı karşıyaydılar.

Harita 2: Krasnodar Bölgesinde Yaşayan Ahıska Türkleri

Politik psikolojinin yararlandığı bir diğer kurum olan "seçilmiş zaferler" ise, bir grubun üyelerinde diğer grubun üyeleri karşısında yoğun bir başarı elde etmişlik veya haklı bir zafer kazanmışlık duygusu uyandıran bir olaydır.

Seçilmiş zaferler, grubun "aidiyet" duygusunu beslemekte ve aynen seçilmiş travmalar gibi efsaneleşmektedir. Bu olaylar grubun kimliğinin bir parçası olurlar ve kolayca bırakılmazlar.[61] Ahıska Türkleri örneğinde kalenin korunması, seçilmiş zafer niteliği taşımaktadır.

Ahıska Türklerin tarihindeki önemli seçilmiş zaferlerden birisi de İkinci Dünya Savaşı'nda göstermiş oldukları üstün başarılar ve kahramanlıklardır. Ancak,

[61] Abdulkadir Çevik, Birsen Ceyhun, **Psikopolitik Yönden Kimlik Gelişimi ve Etnik Terörizm**, Ankara,Politik Psikoloji Yayınları 1995, s 21

ülkelerine döndüklerinde karşılaştıkları durum oldukça vahimdir. Geri döndüklerinde artık kendilerini koruyacak bir evden mahrumdurlar.

Türk kültüründe ana ve ata toplumsal yapı içerisinde oldukça önemli bir konumu ifade eder. Savaştan dönmüş Ahıska Türklerin anne kucağında dinlenmek ve huzur bulma istekleri bu şekilde karşılanamamış ve savaşta yaşanan kayıpların en iyi şekilde yasının tutulacağı ortam zarar görmüştür. Bu durum savaş sonucu oluşan negatif duyguların savaş alanından eski yurtlarına taşınmasına yol açmıştır.

Bağlantı nesneleri kişinin kendisini dışarıdaki bir varlıkla ifade etmesini sağlayan, bir başka deyişle ölmüş olanla yas tutan arasındaki bağlantıyı sağlayan zihinsel kavuşum noktasıdır.[62] Mezarlar bağlantı noktası oluşturmada en önemli örneklerdir. Yas süreci bağlantı nesnesinin terk ile tamamlanacak, ata evine kavuşturularak atanın huzur bulması sağlanacaktır. Ancak, gömülecek bir ceset, ziyaret edilecek bir mezar olmadığı için Ahıskalılar daha da fazla acı çekmektir.

Bireyin hakkının yenmiş olduğunu düşünmesi, mağdur olduğuna inanması olarak da açıklanabilen mağduriyet psikolojisi, ülkeler arasındaki anlaşmazlıkların anlaşılabilmesinde ışık kaynağıdırlar. Ancak, bu his durumunun iyi analiz edilmesi gereklidir. Bir halk kendisinin mağdur olduğuna inanıyorsa hakkını almak isteyecek ve bu talep ya çatışmacı ya da barışçı yollarla çözümlenecektir.

Ahıska Türkler örneğinde seçilmiş travmalar yıllara yayılmış durumdadır. Bu nedenle tam olarak kemikleşmiş oldukları söylenemez. Söz konusu halkın olayları algılama boyutu nedeniyle çatışmacı bir tutum içinde olmadıkları gözlemlenmektedir.

Yazılı olmayan kuralların vasıtasıyla "Rusların Ötekisi" Ahıska Türklere yükselme yolunda engeller çıkartılması, mağduriyet psikolojisini tetiklemiş, böylece Ahıskalılarda kendi kaderini tekrar tayin etme isteği doğmuştur. Tüm bunlara ek olarak kendi kültürlerini öğrenememe, anadillerinde okuyup yazamama mağdurluk

[62] Vamik Volkan, After the Violence: The Internal World and Linking Objects of a Refugee Family, Eylül 2001 yılında Magdeburg, Almanya'da toplanan DGPT konferansında yapılan basılmamış sunum, s.7http://www.freudconference.com.au/online_papers/After_The_Voilence.pdf 08.08.2014

olgusunun Ahıskalılarda artmasına neden olmuştur. Anadilleri ve kültürleri olmadan Ahıska halkının yaşam ümidi ve hayata bağlılıkları kalmayacaktır.[63]

Çatışma anında birey, tehlikenin nereden geçeceğini belirlemede güçlük çeker. Belirsizlik insan ruhunda derin yaralar açar. Bu durumda da birey daha fazla "biz" içeren unsura ihtiyaç duyar. Söz konusu ihtiyaç bireyin bu olguya daha fazla vurguda bulunmasına ve olgu sınırları dâhilindekonuşulamayan kişileri tehdit unsuru olarak görmesine yol açar; çünkü amaç daha fazla "biz" üreterek korumayı sağlamaktadır. Tüm bunlara ek olarak, birey tehdit algıladığı andan itibaren hazırlıklar başlar ve saldırganlık katsayısı artar.Bireyin algıladığı tehdit katsayısı zamanla artar nitelikteyse bireyin saldırganlaşması beklenen tepkilerdendir. Ahıska Türkleri örneğinde tehdit eve yöneliktir. Evin de Ahıska Türklerin kültüründe önemli bir öğe olduğu düşünülürse söz konusu halkın daha ne kadar savunmaya geçmeden tepkisiz kalacağı incelenmesi gereken bir durumdur.[64]

Özetleyecek olursak, Ahıska Türklerinkırmızıçizgilerini daha fazla ihlal edip onların savunamaya geçmesine neden olmak bölgede başka bir çatışma alanı yaratılmasına neden olabilir. Ancak, gözden kaçırılmaması gereken önemli bir husus Ahıskalıların henüz birlik oluşturma bilincine ulaşmamış olmamalarıdır. Söz konusu birliğin oluşmamasının sebeplerinden biri de Ahıskalıların değişik coğrafyalara dağılmış olmalarındadır.

1.4.2. Neden Ahıska? Ahıska'nın Stratejik Önemi

Ahıska'nın strateji durumu hem Rusya ve Gürcistan'ın, hem de Ermenistan'ın ilgisini çekiyordu diyebiliriz. Kendi çıkarları açısından bu devletler Ahıska'da Türk nüfusunun yoğun olmasından endişeleniyorlardı.

Birincisi, Rusya'nın bu bölgede askeri gücü bulunmaktaydı ve bölgede güvenmediği insanların bulunmasını, kendisi açısından tehlikeli ve sakıncalı bulmakta olduğunu söyleyebiliriz. İkincisi, Rusya NATO güçlerinin Rus sınırlarından uzaklarda bulunmasına çalışmaktaydı. Bölgede Türk nüfusunun

[63]Hasan Bayev, *Yemin: İki Ateş Arasında Bir Çeçen Doktor,* çev. Burçe Kaya, Literatür Yayınları, İstanbul, 2004, s. 170

[64]Çevik, A. Terörizm, Etniklik ve Etnik Terörizmin Psikolojisi: **Politik Psikoloji içinde**, 2009 s. 77-83 Ankara, Dost Yayınları.

yerleşmesi (1918 referandumuna göre Türkiye'ye birleşme isteğinde bulunan bir toplumun) sonucu bölgenin gelecekte Türkiye ile birleşmesi konusunun gündeme geleceğini göz önünde bulundurduğunda, Rusya geleceğe yönelik strateji planlarında değişiklik yapmak zorunda kalabilirdi. Üçüncüsü ise Kafkasya'da Ermenistan'ın güvenliği açısından da Ahıska'da Türk nüfusunun bulunması sakıncalı görülmekteydi.[65]

Gürcistan Devleti kendine bağlı özerk cumhuriyetlerle sık sorunlar yaşadığı için yeni bu azınlığın Ahıska bölgesinde bulunmasına karşıydı. Gürcistan Cumhuriyeti'nin içinde bulunan Abhaz, Acar ve Güney Osetya Özerk bölgeleri sık Tiflis yönetimine karşı başkaldırmaktadırlar. Ahıskalıların dönüşü ile Gürcistan'daki Türk-Müslüman nüfusunda (Borçalı'daki Azeri Türkleri, Müslüman Acarlar ve Müslüman Abhazlar ile birlikte) hızlı artış olabilir, Gürcistan coğrafyasında Türk nüfusunun artması ise yeni sorunlar doğurabilir. Zira Gürcü nüfusu yıldan yıla azalmaktadır.[66]

Değerlendirme.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Ahıska Türklerinin milli duygularından ve yiğitliğinden ürken Stalin, 1944 yılı sonlarında, yüz binlerce insanı, yerinden yurdundan söküp, açık vagonlara ve kamyonlara doldurarak Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Sibirya'ya sürdü.Stalin, Ahıska ve çevresinin Türk ahalisini sürdükten sonra herhangi bir açıklama yapmadan bu cinayeti yıllarca saklamayı, dünya kamuoyuna duyurmamayı başardı. 1945'ten 1958'e kadar onlarla ilgili bütün haberlere çok sistemli bir şekilde sansür uygulandı. Savaş yıllarında, sanki burada hiçbir şey olmamış, bir yörenin halkı öz yurdundan sökülüp atılmamıştı. İnsanlık tarihinin en zor sayfalarını teşkil eden bu sürgün olayının resmi belgeleri, yıllar sonra ortaya çıkacaktır.

[65]Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, *Berikan Yayınları, I Baskı, Mart 2007.* Ankara, s. 379

[66]Gökhan Bacık, AGOS, http://www.agos.com.tr/tr/yazi/1764/kafkasyada-rakamlar-cok-sey-anlatiyor(erişim tarihi 01.01.2015)

İkinci Bölüm

BAĞIMSIZ DEVLETLER TOPLULUĞU'NA DAĞITILAN AHISKA TÜRKLER'İN DEMOGRAFİK DURUMU VE FERGANA VADİSİ OLAYLARI

Sovyetler Birliği'nin resmi kayıtlarında sadece Ahıskalılar "Türk" olarak adlandırılmışlardır. Dolayısıyla 1926 yılında yapılan ilk nüfus sayımında "Türk" nüfusu yüz otuz yedi bin dokuz yüz yirmi bir olarak belirtilmiştir. Bu rakam o yıllardaki Gürcistan nüfusunun %5,27'sini teşkil etmektedir.

1929 yılı basımı Sovyet Ansiklopedisi kayıtlarında ise Ahıska nüfusu %55'nin Türklerden oluştuğu kaydedilmektedir.Ancak Sovyetler Birliği'nin 1935-1936 yıllarından itibaren Ahıska Türklerini "Türk" yerine "Azerbaycanlı" olarak adlandırmaya, hatta okullardaki eğitimi Azeri Türkçesiyle yapmaya başlaması yine bir kısım Türklerin Gürcü tabiiyetini kabul edip Gürcü soyadları almaları nedeniyle 1944 yılındaki sürgüne kadar Ahıska'da ne kadar Türk bulunduğunun tespiti yolunda sağlıklı bilgilere ve istatistiklere ulaşmak mümkün değildir. Ne var ki bu çerçevede gerçek sayının 1926 sayımında ortaya çıkan yüz otuz yedi bin dokuz yüz yirmi birin çok üzerinde olduğu düşünülebilir.

Sürgün ve göçlerin yanı sıra Ahıskalıları diğer halklar ve Türk halkları arasında eritme (asimile) politikalarının etkisini müteakip yıllarda yapılan nüfus sayımında gözlemlemek mümkündür.

1970 yılında yetmiş sekiz bin beş yüz on üç, 1979 yılı sayım sonuçlarındadoksan iki bin altı yüz seksen dokuzolarak açıklanan "Türk" nüfusu, 1989 sayımlarında iki yüz yedi bin üç yüz altmış dokuza ulaşmıştır, bu aynı zamanda çok yüksek bir nüfus artış hız göstergesi olarak kabul edilebilir.

Ahıska Türklerin Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Kuzey Kafkasya'nın bazı bölgeleri, Azerbaycan, Ukrayna, Rusya Federasyonu içerisinde dağınık olarak yaşaması, milliyetlerini içinde yaşadıkları diğer Türk halklarının adları ile ifadeleri

(Kazak, Azer, Özbek, Kırgız gibi) resmi kayıtlarda hatalar bulunabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir.[67]

Sovyetler Birliği'nde 1989 yılında yapılan sayım sonuçlarına göre Ahıska Türklerin sayılarının Cumhuriyetlere göre dağılımı **Tablo 1**'de gösterilmiştir.Fergana olayları ve sonrasında Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle Ahıska Türklerinin büyük bir coğrafyaya dağılması nedeniyle Ahıskalıların sayısının kesin olarak tespit etmek mümkün değildir.

Ahıska Türklerinden nüfusun yüz seksen sekiz bini (%91) Türk dilini Anadili olarak benimsemişlerdir. Rus dilini Anadili olarak kabul edenler üç bin sekiz yüz (%2), diğer dilleri kabul edenler ise on dört bin yedi yüz (%7) kişidir. Bu rakamlar Türklerin asimile edilmesi ve Ruslaştırılması politikalarının tamamen iflas ettiğini göstermektedir. Fakat Rusya ve Kırgızistan'da Sovyet yönetimi daha fazla başarılı olmuş, Kırgızistan'da nüfusun (%63)'ü Türk dilini anadili olarak belirtmişlerdir. Azerbaycan'da ise Ahıskalılar kendi dillerini, kültürlerini, gelenek ve göreneklerini tamamen koruyabilmişlerdir. Bu bölgede Ahıskalılarla Azerbaycanlıların dil ve kültürlerinin benzerliği dolayısıyla yerli Türklerin ekserisi Azerbaycan dilini bilmektedir. Ahıska Türklerin %6'sı Azerbaycan Türkçesini anadili olarak kabul etmişlerdir.[68]

Bilim adamlarının Sovyetlerin son nüfus sayımına kuşku ile yanaştıkları anlaşılmaktadır. Ahıska Türkleri konusunda araştırmalar yapan A.G.Osipov'a göre 1993 yılında Ahıskalıların nüfusu iki yüz otuz bin ile iki yüz elli bin arası, 1999 yılında ise iki yüz yetmiş bin ile iki yüz seksen bincivarlarındadır.

Uluslararası Vatan Cemiyeti'nin belgelerine göre 1997 yılında Bağımsız Devletler Topluluğu'ndaki Ahıska nüfusu iki yüz yetmiş beş binden fazladır. Kazakistan'da doksan altı bin, Rusya'da yetmiş üz bin, Azerbaycan'ın kırk altı ilçesinde altmış üz bin, Kırgızistan'da yirmi sekiz bin, Özbekistan'da on iki bin, Ukrayna'da iki bin beş yüz, Gürcistan'da yüz seksen yedi ve Belorusya'da (Beyaz Rusya) yirmi dört kişi yaşamaktadır.[69]

---

[67] Avşar Zakir-S.Tuncalp Zafer, **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları NO:73, 1995, s. 9-10

[68] Nacionalnıy sostav naseleniya SSCB. Po dannımvsesoyuznoy perepiski naseleniya 1989 goda, Moskva, 1991, s. 13-15, 22, 32, 102, 118, 126

[69] Arif Yunusov, **Meshetinskiye Turki, Dvajdı Deportirovannıy Narod**, s. 93-94

Türkiye kaynaklarında ise Fergana olayları öncesi Ahıskalıların nüfusu üç yüz otuz dokuz bin beş yüz kişi olarak gösterilmiştir. Özbekistan'da yüz altmış bin, Kazakistan'da seksen beş bin, Kırgızistan'da otuz iki bin, Azerbaycan'da otuz beş bin, Rusya'da yirmi beş bin, Gürcistan'da iki bin beş yüz kişi yaşamaktadır. Bu kaynaklarda 1995 yılındaki Ahıska nüfusu üç yüz otuz beş bin olarak aktarılıyor: Azerbaycan'da yüz otuz beş bin kişi, Kazakistan'da yüz beş bin, Kırgızistan'da otuz beş bin, Özbekistan'da on bin, Rusya'da altmış beş bin ve Ukrayna'da ise altı bin kişi bulunmaktadır.[70]

Azerbaycan tarihçisi Arif Yunusov'a göre Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerindeki Ahıskalıların sayısı iki yüz altmış bin ile üç yüz otuz beş bin arasındadır: Azerbaycan'da doksan bin ile yüz bin arası, Kazakistan'da seksen bin ile yüz bin arası, Rusya'da elli bin ile yetmiş bin arası, Kırgızistan'da yirmi beş bin ile otuz bin arası, Özbekistan'da on bin ile on beş bin, Ukrayna'da beş bin ile on bin ve Gürcistan'da yaklaşık altı yüz elli kişi bulunmaktadır.[71]

2.1. Rusya'da Ahıskalılar

1989 yılından sonra Rusya'ya iskân edilen on yedi bin Ahıska Türklerine özel yardımı yapılması için Rusya Federasyonu Bakanlar Kurulu 13 Temmuz 1989 tarihinde iki yüz yirmi sayılı ve (SSCB) Bakanlar kurulu 26 Temmuz 1989 tarihinde beş yüz üç sayılı kararları kabul etmiştir. Amaç yapılan sosyal yardımlarla, Türklerin yeni iskân yerlerine adapte olmasına yardımcı olmaktır. Üstelik bu programın Rusya'nın Avrupa kısmının merkez şeridinin kuzey bölgelerinde uygulanması öngörülmüş, (Orlov, Tverski, Smolenski, Kursk, Belgorod ve Voronej vilayetleri) fakat Ahıska Türkleri bu bölgedeki hayat şartlarına alışmamışlardır. Sürgünden önceki vatanlarında ve sonradan Orta Asya'da geleneklerine uygun şekilde geçimlerini tarım sektöründe çalışmakla, bağcılık ve hayvancılıkla sağlayan Ahıskalılar iskân yerlerinde bu ortamı bulamamışlardır. Devlet desteğinin yeterli olmaması ve hata kesilmesi diğer taraftan küçük gruplarla büyük bir bölgeye dağıtılan Ahıskalıların arasındaki ilişkilerin, aile ve akrabalık bağlarının kopması

[70] Avşar Zakir-S.Tuncalp Zafer, **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri,** TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu YayınlarıNO:73, 1995, s.11-13
[71] Arif Yunusov, **Месхетинские Турки, Дважды Депортированный Народ**, s. 94

üzerine göçmenler Rusya'nın güney bölgelerine (Krasnodar, Stavropol, Rostov ve Kuzey Kafkasya'nın başka bölgelerine) göç etmeye başlamışlardır. Güneyde havanın sıcak olması ve ekilmemiş boş hazine topraklarının bulunması, diğer taraftan daha önceden iki bincivarında Ahıska Türkünün Krasnodar bölgesinde yerleşmesi Türkleri bu bölgelere celp etmiştir.

Bugün Rusya'nın altı merkezi vilayetinde yaklaşık on bir bin Türk bulunmaktadır. Rusya'nın diğer bölgelerinde Ahıska Türkleri şu şekilde yerleşmişlerdir: Krasnodar bölgesinde on üç bin ile on altı bin kişi, Rostov vilayetinde on üç bin ile on beş bin, Kabardin-Balkar Özerk Cumhuriyetinde beş bin beş yüz, Belgorod vilayetinde beş bin, Volgograd vilayetinde dört bin beş yüz, Stavropol bölgesinde üç bin ile üç bin beş yüz, Voronej vilayetinde iki bin beş yüz ile üç bin, Kalmıkya, Astrahan, Kursk ve diğer vilayetlerde ise beş bin civarındadır.

Göçün başlangıcında Krasnodar bölgesinin yerel yönetimi Ahıskalılara ilgi duymuş ve hoşgörüyle yaklaşmıştır. Fakat sonralar Ahıskalılara karşı tavır değişmiş ve hatta bu bölgeye göç edenleri yeniden Rusya'nın merkez vilayetlerine göndermişlerdir. Krasnodar valiliğinin kararı ile Türklerin bölgeye kayıt yaptırmaları yasaklanmıştır. Yerli devlet organları Ahıskalılara baskı yaparak cezalar uygulamaya başlayınca, Türk nüfusunun büyük bir kısmı Azerbaycan'a göç etmiştir.

Ağustos darbesinden sonra Sovyetler Birliği'nin çöküşü de Ahıskalıların durumunda bir ilerlemeye neden olmadı. 6 Şubat 1992 tarihinde kabul edilen "Rusya Federasyonu Vatandaşlığı kanunu" gereği Ahıska Türklerinin Rusya vatandaşlığına kabul edilmesi gerekiyordu. Fakat Krasnodar ve Stavropol bölgelerinde, ayrıca Kabardin – Balkar Özerk Cumhuriyetinde göçmen Ahıskalılar yerel yönetimin ciddi engellemelerine takılmıştır. Krasnodar'da on bin Stavropol'da yaklaşık dört yüz ve Kabardin Balkar'da ise dört yüz ile yedi yüze kadar Ahıskalı'ya ikamet izni verilmemiştir.[72]

Kuzey Kafkasya'da Ahıskalıların durumu aynı değildir. Örneğin Rostov vilayetinde ve Kabardin-Balkarda, Stavropol bölgesinin bir kısmında Ahıskalılara karşı açık baskı politikaları gözükmektedir. Buralarda ekonomik problemler ile karşı karşıya kalmışlardır. Bazı bölgelerde ise (Çeçenistan, Dağıstan ve Karaçay-

[72]A.G.Osipov, Rossiskiy opıtetnicheskoydiskriminacii. Meshetinvi v Krasnodarskom kraye, 1999, s. 8-9

Çerkez'de), özellikle Rus Kazakları'nın milli hareketleri Ahıska Türklerinin durumunu daha da zora sokmaktadırlar. Krasnodar bölgesinde de durum vahimdir. Bu bölgede Ahıskalılara karşı baskı, ayrımcılık, işkence ve ceza politikaları uygulanmaktadır.[73] Ahıskalılar ise alınmıyor, konut edinmelerine izin verilmediği gibi pasaport ve kimlik almaları da engelleniyordu. Bu bölgedeki Türklerin büyük bir kısmı mal ve can güvenliğinden mahrum Rusya vatandaşlığından, göçmen haklarından yoksun hayat sürdürmektelerdi. Devlet yönetimlerinin kışkırtıcı politikaları etkisiyle, Türklere karşı Rus Kazakları'nın milli harekâtı baş göstermiştir. Baskılara karşı çıkılması şiddetli olaylara kadar götürebiliyordu. Yerel yönetimin bu gayri insani politikaları Rusya'nın merkezi yönetimi tarafından da desteklenmektedir.[74] 18 Haziran 1944'te Rusya Devleti'nin 1129 sayılı genelgesi ile Rusya'daki Ahıska Türklerinin problemleri üzere devlet komisyonu kuruldu. Bu komisyon üyelerinin Gürcistan gezisinden sonra 16 Ağustos 1994 yılında Gürcistan ve Rusya arasında Ahıskalılar'ın Gürcistan'a dönmesi konusunda işbirliği protokolü imzalandı. Komisyonun gezisi sırasında Gürcü tarafı yüz "Meshi" ailesini Tsalka ilçesinde yerleştirmeye söz vermiştir.[75]

Gürcistan'ın bu önerisi Kuzey Kafkasya'da özellikle Krasnodar bölgesinde Türklere baskıların artmasına neden olmuştur. 1994-1995 yılında Kazaklar emniyet güçleriyle birlikte "pasaport rejiminin kontrolü" adı altında denetimler yaparak Türkleri bölgeden kovmaya başladılar. Aynısı veya benzeri olaylar diğer bölgelerde de yapıldı (Stavropol, Rostov ve Volgograd). Türklerin bir kısmı baskı ve terör nedeniyle bölgeyi terk etmeye mahkûm bırakılmıştır.

1997 yılında Rusya Ahıskalıların Türkiye'ye göç etmesi teklifini ortaya attı. 1998 Temmuz ayında ise Krasnodar'dan 23 aile baskılar sonucu evlerini satarak hiçbir antlaşma yapılmadan geri dönmemek şartı ile özel uçakla Türkiye'ye (Antalya) gönderildi. Onların pasaportlarında Rusya vatandaşlığında bulunmadığı ve daimi kalmak için Türkiye'ye gönderildikleri kaydedilmiştir. 1998 yılında

[73]Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, *Berikan Yayınları, I Baskı, Mart 2007.* Ankara, 400

[74]Arif Yunusov, **Meshetinskiye Turki, Dvajdı Deportirovannıy Narod,** s. 97-99

[75](Tsalka ilçesinde ikamet etmekte olan (Kurtuluş savaşı döneminde Türkiye'den göç etmiş) Rumlar Sovyetlerin çöküşünden sonra Yunanistan'a ve Rusya'ya göç edince onların boşalmış köylerini Ermeniler zaptetmeye başladı. Ahıskalıların burya iskan edilmesi yeni bir münakaşalar doğurabilirdi. Bu nedenle Ahıskalılar bu teklife sıcak bakmadılar.)Buntürk SEYFEDDİN, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, **Berikan Yayınları***, I Baskı, Mart 2007.* Ankara, 401

Krasnodar'daki Türklere haksız yere, "Rusya Federasyonu vatandaşı değildir" kaydı ile geçici kimlik verildi.Ardından, 1999 yılında yirmi aileden ibaret ikinci grup Krasnodar'dan Türkiye'ye gönderildi.[76]

Ahıskalılara haksız uygulamalar bugüne kadar devam etmektedir. Hatta 2001'de Ahıskalıların geçim kaynaklarını kesmek ve ekonomik sıkıntılara sokmak için belli bölgelerde Türklere toprak veya çiftlik kiraya verilmesi yasaklandı. Hatta Krasnodar valisi bununla ilgili resmi genelgeler yayınladı. Yerli basın "Davetsiz misafirleri" bölgeden çıkarmak için kışkırtıcı yayınlar yapmaya başladı. ABD'nin Bush hükümeti ise 2002 yılından itibaren yirmi beş bin Türk nüfusunu mülteci statüsü ile ülkesine kabul etmek isteğinde olduğunu açıkladı. Aslında ABD'nin amacı sorunun çözümüne yardımcı olmak değildir! Aksi takdirde ABD Hükümeti hem BDT'deki Ahıskalılara, hem de Türkiye'ye göç etmiş Türklere yardımda bulunurdu. Zira 60-70'li yıllarda Amerika Hükümeti İkinci Dünya Savaşında zarara uğrayan birçok halka yardım etmiştir. Fakat Ahıskalılara ABD Hükümeti şimdiye kadar hiçbir yardımda bulunmamıştır. Aslında ABD'nin amacı Türkiye'nin nüfuzuna uluslararası arenada darbe vurmaktır. Keza, ABD Türkiye'ye "bakın biz sizin soydaşlarınızı (Türkleri) zor durumdan kurtarmak için dünyanın bir ucundan, diğer ucuna (ücretsiz) götürüyoruz, fakat siz (Türkiye) kendi soydaşlarınızın zor durumuna seyirci kalmaktasınız", mesajı vermeye çalışıyor. Ahıskalılar çok uygun şartlara rağmen bu muhacerete de sıcak yaklaşmamaktalar; toplu yaşamaya alışmış Türkler aile ve akrabalarından uzak düşmeyi ve bölünmeyi düşünmüyorlar.

2.2. Gürcistan'da Ahıskalılar

Ahıskalıların Gürcistan'a göçü 1960'lı yıllardan itibaren başlamıştır. Gürcü yönetimi göç edenler "Meshi" ve "Müslüman Gürcü" takma ismiyle kabul etmiştir. 1989 yılına kadar Gürcistan'da Ahıska Türklerinden altmış aile (üç yüz kişi) bulunuyordu. E.Şevarnadze'nin iktidara gelişi ile Ahıskalılar yeniden Gürcistan'a dönmeye başladı. 1990 yıllarının sonlarında Gürcistan'da altı yüz kırk üç Meshi ailesi bulunuyordu. Onlar Gürcistan Cumhuriyeti'nin altı ilçesinde: Samtredya'da (Ahali İaneti köyünde, yüz kırk sekiz kişi), Ozurgeti'de (Nasakirali ve Narvdji

[76]A.G Osipov, Rossiskiy opıtetnicheskoy diskriminacii. Meshetinciv Krasnodarskom Kraye, 1999 s. 70-72

köylerinde yüz seksen dört kişi), Haşur'da (Tskhramukha ve Agarebi köylerinde yirmi dokuz kişi), Ahıska'da (Ahıska kentinde altmış, Mugaret köyünde ise iki kişi) ve Acaristan'ın iki ilçesinde-Khelvaçaur (Gonio, Akhalşeni, Khelvaçavri, Urekhi ve Kveda Sameba köylerinde yetmiş altı kişi) ve Kabuletti'de (Tsetskhlavri, Tskavrorka ve Oçkhamuri köylerinde kırk bir kişi) iskâna tabi tutulmuşlardır.[77]

Ahıskalıların kendi tarihi vatanlarına değil, Gürcistan'ın başka bölgelerine dağıtıldığı anlaşılmaktadır. Gürcistan'daki ekonomik sıkıntılara rağmen köylerde iskân edilen Ahıskalılar kısa sürede çalışkanlıkları sayesinde durumlarını iyileştirebilmişlerdir. Göçmen çocuklar okullarda Gürcü dilinde eğitim almaktadırlar. Diğer ahali ise Gürcü dilini kendileri öğreniyor. Altı yüz kırk üç Ahıskalı Türk'ten yalnız kırk ikisi Gürcüce bilmemektedir. Beş yüz yirmi dört Ahıskalı evde Türkçe konuşmaktadır.[78]

Ahıskalıların esas problemi göçmen statüsünde olmalarıdır. 1993 Mart ayında Gürcistan'da Vatandaşlık Kanunu yürürlüğe girmiş ve bu tarihe kadar Gürcistan'da beş yıl oturan Ahıskalılar otomatik olarak Gürcistan vatandaşlığına girmişlerdir. 1993 yılında iki yüz doksan beş Meshi Gürcistan vatandaşlığına girmiştir. 1994-1997 yıllarında ise hiç kimseye vatandaşlık verilmiştir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ve AB'nin Mültecileri Kurumunun olaylara müdahalesi ile Gürcistan Vatandaşlığı yasasına Ahıska Türkleri ile ilgili 27. madde eklenmiştir.1998-1999 yıllarındaotuz altı Ahıska (Meshi) Gürcistan vatandaşlığına alınmıştır.

Sovyet döneminde Ahıska Türklerinin vatana dönüşü ile ilgili problem ortaya çıktığında Gürcistan yönetimi ekonomik ve sosyal sorunları ileri sürerek buna karşı çıktı. Sonradan Gürcistan'a dönmek isteyenlere Gürcü soyadları kabul etmesi şartı koşulmuş geri dönmeleri Ahıska'ya değil başka bölgelere yerleştirilmişlerdir.

Bağımsız Gürcistan Cumhuriyetinin ilk Cumhurbaşkanı Zviad Gamsahurdiya döneminde 1992 yılında Ahıska problemi dile getirilmedi. 1994 yılında E. Şevarnadze'nin iktidara gelişiyle problemlerin çözümünde yeni alternatifler ortaya atıldı.

---

[77]Arif Yunusov, Meshetinskiye Turki, Dvajdı Deportirovannıy Narod, s. 100

[78]Seyfeddin Buntürk, **Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ**, Berikan Yayınları, I Baskı, Mart *2007*.Ankara, 403

Bu dönemde Şevarnadze'nin önerisi ile "1994 yılında Güney Gürcistan'dan göç ettirilmiş halkların problemleri konusunda komisyon" kuruldu. Guram Mamulya başkanlığında bu komisyon 1992'de Rusya'nın Krasnodar bölgesine gezi düzenledi ve 1944 yılında Gürcistan'nın Ahıska ve Cavahet bölgelerinde göçe zorlanmış halkın haklarının iade edilmesi için "ortak tasarı" hazırlandı. Planda halkın geri dönmesi için 1992 yılının ikinci yarısında uygun bir ortamı, yaratmak teklif ediliyordu. Fakat bu tasarı da kâğıt üzerinde kaldı.

E. Şevarnadze'nin 18 Mayıs 1993 tarihi yüz altı sayılı emri ve Bakanlar Kurumunun 23 Ağustos 1994 tarihli beş yüz seksen dokuz sayılı kararı Gürcistan yönetiminin sorunun çözümüne sıcak baktığını ortaya koymuştur. Fakat birçok kaynakta gösterildiğinin aksine bütün bu kararların dünya kamuoyunu yanıtlamak için alındığı anlaşılmaktadır. Abhazistan ve Güney Osetya sorunlarını, ekonomik sıkıntıları, üç yüz bin civarında göçmenin sorunlarını ortaya atan Gürcistan'ın aslında Ahıska problemini çözmek niyetinde bulunmadığı belirlenmiştir.

1996 yazında E. Şevarnadze 1992 Bişkek Antlaşmasını (BDT ülkeleri arasında) Gürcistan'ın imzalamadığını gerekçe göstererek, Gürcistan'da ilk önce göçe zorlanmış halklara haklarını iade edilmesi hakkında kanun kabul edilmesi sonra iki taraflı antlaşmalarla göçmenlerin eski yurtlarına dönmelerinin sağlanması gerektiğini bildirmiştir.

Sonunda 9 Aralık 1996 yılında Gürcistan Cumhurbaşkanı göçe zorlanan Gürcistan Meshlerinin hukuki ve sosyal problemlerinin çözümü hakkında devlet programının onaylaması hakkında sekiz yüz iki sayılı genelgeyi imzaladı. Bu genelgenin gerçekleştirilmesi için Göçmen ve Bayındırlık Bakanı Valeriy Varşakidze başkanlığında yirmi kişilik bir komisyon kuruldu. 1996 yılının sonuna kadar Adalet Bakanlığı Cumhurbaşkanın genelgesine uygun olarak siyasi kurbanların rehabilitasyonu ve adaletin yerine getirilmesine dair kanun tasarısı hazırlayacaktı. Genelge 1997-2000 yıllarında beş bin kişinin ilk etapta vatanlarına dönüşünü içeriyordu. Göçmen Ahıskalılara yeni soyadları verilmesi ile ilgili madde Ahıskalıların tepkisine neden olsa da, genellikle genelgenin kabul gördüğü anlaşılmaktadır.

Genelgede Ahıskalıların göçünün şu şekilde yapılması öngörüldü,

- 1997 yılında yedi yüz elli kişi (%15)

- 1998 yılında yüz kişi (%20)
- 1999 yılında bin ili yüz elli kişi (%25)
- 2000 yılında bin yedi yüz elli kişi (%35)[79]

Genelgede beş bin kişi yerine dört bin yedi yüz elli kişinin (%95) Gürcistan'a (Ahıska'ya) dönüşüne izin verildiği anlaşılmaktadır. Cumhurbaşkanı'nın onayladığı genelgenin bu kadar sorumsuzca hazırlanması Gürcistan yönetiminin Ahıskalıların problemine bakış açısını yansıtmaktadır. Nitekim 2000 yılına kadar Ahıskalılar'dan bir kişi dahi, Gürcistan'a alınmamıştır. 28 Kasım 1998 yılında Gürcistan Parlamentosunun İnsan Hakları ve Milli Azınlıklar Komitesi Başkanı Paata Zakareyşvilli basına verdiği demeçte: "*Aslında Cumhurbaşkanının 1996 yılında verdiği emri hiçbir devlet memuru yerine getirmeyi düşünmüyor. Genelge zaman kazanmak ve Avrupa'nın gözünü boyamak için kabul edilmiştir"* demiştir.

1997 Aralık ayında Gürcistan Parlamentosu "*Siyaset Kurbanlarının Rehabilitasyonu ve Adaletin Tecellisi Hakkında Kanun*"u kabul etti. Fakat bu kanun Gürcistan sınırları içinde ve Gürcistan vatandaşları için geçerli idi. Oysaki Ahıskalıların % 99.999'u Gürcistan'ın dışında bırakılmış ve Gürcistan vatandaşlığını da taşımıyorlardı. Bu kanun Gürcistan'da bulunan ve Gürcistan vatandaşlığına alınmış "Meshilere" dahi uygulanamazdı. Zira kanundaki madde 1, paragraf 3'teki özel kayıtta bu kanun 25 Şubat 1921 yılında 28 Ekim 1990 tarihine kadar sürgün edilmiş milli azınlıklara uygulanmayacağı, bu grubun "özel kanunlara tabi tutulduğu" belirtilmişti. Gürcistan'ın bu davranışlarını protesto eden "Meshiler 2-4 Aralık 1997'de Gürcistan Devleti Başkanlığı binası karşısında gösteri düzenlemişlerdir.[80]

Gürcistan'daki Türklere yönelik baskılar devlet düzeyinde sürdürülmüş, 12 Mart 1998 yılında yeni bir kanun yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda "*Gürcistan'da farklı soydan olan şahısların mülteci statüsü kapsamında bulunamayacağı*" açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu kanunun dünyadaki göçmen kanunlarına aykırı olan yegâne kanun olduğunu Gürcü politikacıları da itiraf etmişlerdir. Sonunda Gürcistan

[79] Marat Baratashvili, Pravoye polojeniye Meshov, Repatriantov v Gruzii, Tiflis, 1998, s. 55
[80] Arif Yunusov, Meshetinskiye Turki, Dvajdı Deportirovannıy Narod, s. 103-104

Parlamentosu kanuna şöyle bir ek koymuştur. Tarihi vatanlarının Gürcistan olduğu bilen, üç yüz Meshi bu kanun kapsamına alınmıştır.[81]

Gürcistan vatandaşlık kanunu büyük tartışmalara neden olmuştur. Yeni kanun tasarısında milliyet sütununun yer alması hem Gürcü muhalefetinin, hem de etnik grupların eleştirilerine neden olmuştur. Sonunda Gürcistan Cumhurbaşkanı E. Şevarnadze geri adım atmak zorunda kalmış, tasarıyı veto ederek, daha sağlam kararlar almak için zaman gerektiğini bildirmiştir. Bundan dolayı Gürcistan'da ilginç durum ortaya çıkmıştır. İnsanların doğum belgelerinde "milliyet" sütunu bulunduğu halde kimlik belgesinde bu satır yoktur.

2.3. Azerbaycan

Sovyet döneminde Ahıskalıların Azerbaycan'a toplu göçünü üç döneme ayırabiliriz: a. 1956-1970 yılları arasında göç edenler önce Azerbaycanlı olarak, sonra ise Türk ismi ile kabul edilmişlerdir.

1958 yılında Azerbaycan'da İmam Mustafayev'in AK(b)P'nin Birinci sekreteri olduğu sıralarda Bakü'den Orta Asya'ya bir uzman heyeti gönderilerek Ahıska Türkleri üzerine bir araştırma yaptırılmış ve daha sonra iki bin yüz elli ailenin Azerbaycan'a yerleştirilmesi kararı alınmıştır.[82] O sıralarda Ahıska Türklerinin Ahıska'ya geri dönmelerine hem Moskova hem de Gürcistan sıcak bakmıyordu.

1958 yılından itibaren Gence, Küba, Haçmaz, Beylegan, Akstafa, Kazak, Şamkhor, Saatlı, Sabirabad bölgelerinde yeni köyler kurulmuş ve göç masraflarını Azerbaycan'ın karşılamasıyla yeni köylere Özbekistan'dan gelen Ahıska Türkleri yerleştirilmiştir.

Bazı köylere Ahıska'daki yerleşim birimlerinin adları verilmiş (Ahıska, Adıgün, An, Pulate, Sakhan, Türkler, Siviri, Varhan vs.), bu köylerde onlar kendilerine yeni bir hayat kurmaya başlamışlardır.

---

[81] 400 bin civarında Ahıskalıdan 300'ünün vatanının Gürcistan olduğu, hem de Ahıskalı bölgesinin değil, Gürcistan'ın bütün arazisi olduğu belirtiliyor. Bununla Gürcistan yönetimi, eğer Ahıskalıları almak zorunda kalırsa, "Meshi" olarak alacağını ve bütün Gürcistan topraklarına dağıtacağı mesajını vermektedir.

[82] Avşar Zakir-S.Tuncalp Zafer, **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu YayınlarıNO:73, 1995, s.24-25

Ancak 1960 yılında Azerbaycan Cumhuriyetinin Saatlı bölgesine dönüş yapan Ahıskalıların 1961 Şubatında Ahıska bölgesine kaçak olarak yerleşmek istedikleri anlaşılınca mahalli Gürcü parti yetkilileri derhal tedbir almışlardır.

Nihayet 1969 yıllarında Azerbaycan'a yerleşen Ahıskalılar arasında vatana dönüş mücadelesi giderek kuvvetlenmişt, Temmuz ayından itibaren gerçekleştirdikleri mitingle sesleri daha da güçlenmiştir. Ancak bundan rahatsız olan hükümet sert önlemler almaya başlamış ve liderleri tutuklanmak üzere sınır dışı etmiştir.

Tabii bir versiyon da Azerbaycan'da verilen (yukarıda saydığımız), özellikle Muğan bölgesi, çok ta yaşanacak ve geliştirilmesine elverişli yerler olmadığıdır. Bu da insanları başka bölgelerde kaçak olarak yaşamalarına neden olmuştur.[83]

1960 yıllarındaki Azerbaycan'a birinci göç dalgasından sonra Azerbaycan yönetimi Türklere çok sıcak yaklaşarak Ahıskalıların devlet yönetimine celp edilmesi ve yeni aydınlar yetiştirilmesi amacı ile üniversite ve enstitülerde eğitim almalarını kolaylaştırmak için bazı kararları kabul etmiştir. Bu kararlar Ahıskalıların yüksek öğrenim almalarını kolaylaştırmış ve 1960'ların ortalarından Sovyetlerin çöküşüne kadar yüzlerce Türk genci lisans eğitimini alabilmiştir.[84]

1989 yılındaki nüfus sayımına göre Azerbaycan'da on yedi bin yedi yüz beş Ahıska Türkü bulunuyordu. Bu nüfustan yalnız altı yüz altmış sekizi (%4) şehirlerde (ayrıca Bakü şehrinde iki yüz doksan dört kişi) yaşıyordu. Çok büyük bir kısmı, %96'sı ise kırsal kesimde, köy ve kasabalarda bulunuyordu. Azerbaycan'daki nüfusun yarıdan fazlası (dokuz bin on sekiz kişi) Saatli ilçesinin dört köyünde (%51) yerleşmişti. Sabirabad ilçesinin üç köyünde ise üç bin üç yüz altmış beş kişi (%19) yaşıyordu. Haçmaz ilçesinde bin altı yüz yirmi beş (%9) ve Beylegan ilçesinde bin iki yüz beş (%7) Türk nüfusu ikamet etmekteydi.[85]

Türklerin bir kısmının Azerbaycanlı olarak kaydedilmesi ile ilgili bu rakamlar doğru kabul etmek yanlış olur. 1988 Ağustos'unda Vatan Cemiyeti'nin

[83] 21.03.2015 yılında Rusya Stavropol bölgesinde yaşayan Hamidcan Bilyozov ile yaptığım görüşmede.
[84] Bu kararlar yalnız Ahıska Türkleri için değildi: 1946'da İran'dan (Güney Azerbaycan'dan) Azerbaycan'a SSC'ye göç etmek zorunda kalmış Azeri Türkleri ("Demokratlar"), İngilyolar (Balaken ilçesi) ve diğer azınlıklar bu kararların kapsamı içinde yer almakta idiler. Bu kararlar yalnız Azerbaycan'da uygulanmakta idi.
[85] Seyfeddin Buntürk, **Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ**, Berikan Yayınları, I Baskı, Mart 2007. Ankara, 412

verilerine göre Azerbaycan'da otuz dokuz bin sekiz yüz Ahıska Türkü yaşıyordu. Fakat 20 binden fazla Türkün "Azerbaycanlı" olarak kaydedildiği bilinmektedir. Görünen o ki on sekiz bin kişi "Türk" olarak kayıt yaptırmıştır.

1989 yılında Ahıskalılar Azerbaycan'a ikinci toplu göç yaşamıştır. 1989 sonunda Azerbaycan İstatistik Komitesi'nin verdiği belgelerde, Azerbaycan'daki Türk göçmenlerinin sayısı otuz dokuz bin sekiz yüz (sekiz bin dört yüz altmış üç aile olarak) gösterilmektedir. Özbekistan'dan gelen göçmenlerden üç bin dokuz yüz on yedi kişi (%10) şehirlerde yerleşmiştir. Özellikle, Gence şehrinde üç bin iki yüz on sekiz kişi ve Bakü'de dört yüz yirmi beş kişi iskân edilmiştir. Göçmenlerin %90'ı kırsal kesime, Saatli ilçesine beş bin sekiz yüz on üç kişi ve Sabirabad'a üç bin altı yüz altmış yedi kişi yerleşmiştir.

1990 yılının sonunda ise Türk göçmenlerinin sayısı kırk üç bin yedi yüz on sekiz kişiye (dokuz bin üç yüz yetmiş sekiz aile) ulaşmıştır. Haçmaz ilçesine göç eden beş yüz yeni göçmen ailesi ile göçmen Türklerin sayısı iki bin altı yüz on altı olmuştur. Aksu, Mingeçevir ve Gebele ilçelerinde de Ahıskalı göçmen sayısı belirli sayıda artmıştır.

1991 sonlarında Dağlık Karabağ'a yerleştirilmiş (üç yüz yirmi üç kişi) Ahıskalılar Ermenilerin saldırılarına hedef olmuşlardır. Özellikle, 26 Şubat 1992'de Hocalıda yapılan katliamda Ahıskalılardan bir kısmı öldürülmüş, yüz kırk beş kişi ise Ermeniler tarafından rehin alınmıştır. Rehin tutulanlar Vatan Cemiyeti'nin çabaları sonucunda kurtarılmıştır.

Rusya Federasyonu'ndan ve Gürcistan'dan göç edenlerle Ahıskalıların üçüncü dalgası Azerbaycan'a yerleşmiştir. 1992 Ağustos'unda Azerbaycan'daki Türk göçmenlerinin sayısı rekor seviyesine ulaşmıştır: elli bir bin altı yüz kırk dokuz kişi (on bin beş yüz yetmiş dört aile). Fakat sonraki yıllarda Azerbaycan'daki siyasi ve ekonomik kriz nedeni ile göçmenlerin bir kısmı Orta Asya cumhuriyetlerine ve Rusya'ya göç etmiş, 1 Eylül 1993'te Azerbaycan'daki Türk göçmenlerin sayısının kırk yedi bin sekiz yüz doksan dört kişi (on bin iki yüz on iki aile) olduğu tespit edilmiştir.

1999 yılında Azerbaycan'da kırk sekiz bin Türk göçmeni bulunuyordu. Azerbaycan'daki Ahıska Türklerin nüfusunun doksan bin ile yüz on bin arası olduğu düşünülmektedir. Ahıskalılar Azerbaycan'ın kırk altı ilçesinde yerleşmişlerdir.

Günümüzde ise Ahıskalıların nüfusunun yarısının "Türk" olarak kaydedildiği anlaşılmaktadır.[86]

Azerbaycan Cumhuriyeti Ahıskalıların Vatanlarına dönmesini desteklemektedir. Fakat problemin Gürcistan Devleti'nin istekleri çerçevesinde çözümünü önermektedir. Azerbaycan yönetimi Gürcistan'la ilişkilerinin gerginleşmesine karşıdır. Zira Gürcistan'da Azerbaycanlılar ayrıca Azerbaycan'da da Gürcü nüfusu bulunmaktadır. Diğer taraftan, her iki devletin ortak çıkarları ve stratejileri olduğu bilinmektedir.

Azerbaycan Devleti hem 1998 Eylülünde Haag'da, hem de 1999 Mart'ında Viana'da[87] Ahıska Türkleri ile ilgili konferansta resmi heyetle temsil edilmiş, hatta Cumhurbaşkanının milli meselelerden sorumlu Bakanı Hidayet Orucov'un çabaları sonucunda ilk kez uluslararası bir belgede (beyannamede) "Ahıska Türkü" (Meshet Türkü) ismi kullanılmıştır.[88]

2.4. Kazakistan

14 Kasım 1944'te Rus askeri kontrolünde kamyonlara doldurulan Ahıskalılar demir yoluna getirilerek, önceden hazırlanmış kargo vagonlarına bindirilip Orta Asya ve Kazakistan'a sürgün edildiler. On beş ile kırk beş gün arasında değişen bu yolculuk sırasında on yedi bine insan yaşamını yitirmiştir.

İlk dönemler iklime alışamayan Türklerin bazı Sovyet kaynaklarına göre otuz bini[89], yabancı kaynaklara göre ise elli bini öldü.[90]

Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan'a sürgün edilen Ahıskalılar iskân yerlerinde yerli Kazak, Özbek ve Kırgızların gösterdikleri saygı ve sevgiyi her yerde dile getiriyorlar.

---

[86] Arif Yunusov, Meshetinskiye Turki, Dvajdı Deportirovannıy Narod, s. 109-110

[87] A. Osipov'' Vstrecha v Vene po problemam Meshetinskih Turok''
http://www.memo.ru/hr/news/wien/meeting.htm (Erişim tarihi 28.11.2015)

[88] Önceden de belirtiğimiz gibi Türkiye dışındaki kaynaklarda "Ahıska Türkü" yerine başka isim kullanılmıştır örneğin: Meskheti Türkü, Meskhi veya Müslüman Gürcü. Tabi bu da Gürcülerin kendileri açısından sakıncalı gördükleri için. Bundan yola çıkar anlaşılan şu ki Gürcü tarafı "Türk" kelimesinden kaçındığıdır.

[89]Seyfeddin Buntürk, "Bir Asırda hem Soykırıma, hem Represyaya, hem de Sürgüne Maruz Kalan Türkler", Avrasya Gazetesi, 9 Haziran 1995, s. 6

[90] Robert Conquest, "Kayıp Bir Halk: Rusya Mesketyaları", Çev. Özbilen EŞREF, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi,Ekim 1987, s. 184

Ahıskalılar yoğun olarak Kazakistan'ın Almatı, Cambul, Kızıl Orda, Çimkent kentlerinde ve Güney Kazakistan vilayetlerinde yaşamaktadırlar.Kazakistan'da oturan Ahıskalıların refah durumu BDT genelindekinden çok daha iyidir. Buradaki Ahıskalıların sorunu, Güney Kazakistan'ın geniş arazileri üzerinde dağınık şekilde bulunmalarıdır. Ayrıca bazı bölgelerde dini geleneklerin zayıflamasının, Rus kültür ve inanışlarının ağırlıklı olmasının, bazı kültürel ve dini problemlere yol açtığı görülmektedir.

1993 yılında Kazakistan'dan yetmiş bir aile (üç yüz on dokuz nüfus) 3835 Sayılı Kanunla (Ahıska Türklerin Türkiye'ye Kabulü ve İskâna Dair) Türkiye Cumhuriyetine göç etmiştir. Bu bölgeden Türkiye'ye gelmek isteyenlerin sayısı on beş bin kadardır. Bunlar, Kazakistan'ın Çimkent, Cambul ve Almatı vilayetlerinde oturmaktadır.

Kazakistan'daki Ahıska Türkleri Türkiye Kültür Merkezi, Şubat 1991 yılında Doç. Dr. Tevfik Aşimoğlu Kurdayev tarafından kurulmuştur. Merkezin yeni Başkanı Ziyeddin İsmihanoğlu'dur (2004). Türkiye Kültür Merkezinin amacı Türk-Kazak dostluğunu güçlendirmek, Ahıskalıların problemlerine çare aramak, gelenek ve göreneklerini korumak ve geliştirmektir. Merkezde Ahıska Türklerine ve diğer gruplara Türkçe dersler verilmektedir.[91]

Merkezin karargâhı Almatı'dadır. Şubeleri Çimkent, Cambul, Türkistan ve Merki şehirlerinde faaliyet göstermektedirler.[92]

1995 Haziran ayında Ahıskalıların Türkiye Kültür Merkezi ünlü Abayın doğumunun 150. Yılını büyük bir dostluk gecesi ile kutladı. Bu geceye bilim adamları, siyasiler katıldı. Jambıl Jabayavın Anma Gecesi de aynı şekilde düzenlendi.

Semipalatinskiy nükleer denemelerine karşı Kazak halkının mücadelesine Ahıskalıların da katıldığı bilinmektedir.Kazaklar ve Türklerin dostluğuna leke vurmak isteyenler amaçlarına ulaşamamışlardır.Kazakistan'daki Ahıskalı aydınlar ülkenin siyasi, ekonomik ve kültürel hayatında büyük rol oynamaktadırlar:

---

[91] Avşar Zakir-S.Tuncalp Zafer, **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu YayınlarıNO:73, 1995, s.12, 53, 66-67

[92] Balabek Feyzullayev, "Skorbnıy dlya nas den …", Gazeta Merkenskiy Vestnik, Kazakistan, N:48, 15 Kasım 1994, s. 4

Akademisyen dilci Doç.Dr. Tevfik Aşimoğlu Kurdayev, Doç. Zelimhan İsayev, Uluslararası Ahıska Türkleri Federasyonu Temsilcisi Nazım Kadırov, Türkiye Kültür Merkezi Başkanı Ziyeddin İsmihanoğlu, Kazakistan Devleti Üstün Hizmet Madalyaları Sahipleri Taraz'dan S. Mamedov, Çimkent'ten D. Abbasova, Uluslararası Dostluk Altın Madalyası Sahibi Garip Ayvazov, Yazar-Gazeteci Ahıskalı Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İbrahim Hukiyev, Şair-Âşık Ali Paşa Veysel oğlu, Fabrika Müdürü Talat Ramadanov Kazakistan Cumhuriyetinin birliği ve bütünlüğü için çaba göstermektedirler.[93]

Mart 1994 yılında Kazak halkının büyük lideri, Kazakistan'ın Cumhurbaşkanı Nursultan Abişeviç Nazarbaev önderliğinde Kazakistan Halklarının Asamblesi kurulmuştur. Asamblenin Faaliyetlerine katkılarını esirgemeyen Türkiye Kültür Merkezi Kazakistan'da siyasi, ekonomik ve kültürel alanda faydalı işler yapmak niyetindedir.

2.5. Ukrayna

Ukrayna'da ülkenin en yeni azınlık grubunu oluşturan tahmini on bin Ahıska Türkü bulunmaktadır. Göçmenlerin çoğu 1989-1990 yılları arasında gelmişleridir. Bir kısmı ise kendi akrabalarıyla birlikte olmak için sonradan göç edenlerdir. Ukrayna'daki Ahıska Türkleri dağınık olarak 12 farklı bölgede yaşamaktadırlar. 2001 nüfus sayımına göre Donetsk'te bin yedi yüz, Kiev, Mykoloyev'de (Karadeniz kıyısında önemli bir liman şehri olup, Kiev'e dört yüz elli km. mesafededir) bin kadar Ahıskalı yaşamaktadır.

Ukrayna'ya göç eden Ahıska Türklerinin %90'lik kısmı gelmeden evvel kırsal alanlarda yaşarken, sadece %10'u Gürcistan doğumludur. Ahıska Türkleri, Özbekistan'daki yaşam standartlarının Ukrayna'ya göre iki kat yüksek olduğunu belirtmiştir. Göçmenlerin %89,4'ü, 1998 yılı içerisinde Ukrayna vatandaşlığı elde etmiş olup, geriye kalanlar oturma izni kazanmada bir takım sorunlar yaşamaktadır. Bunlardan bir kısmı halen, Azerbaycan, Rusya ya da Özbekistan vatandaşıdır. 2001 yılında yürütülen bir çalışmaya göre, Ahıska Türklerinin çoğunluğunun %56,4 etnik

[93]Seyfeddin Buntürk, **Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ**, Berikan Yayınları, I Baskı, Mart 2007. Ankara, 417

kökenlerinden dolayı haksızlık ve ayrımcılığa maruz kalmadığı, kalan %43,6'lık kesimin yaygın ayrımcılığın çeşitli türleriyle karşılaştığı görülmektedir.[94]

2.6. Kırgızistan ve Özbekistan'da Ahıska Türkleri

Kırgızistan Cumhuriyeti'nin toplam nüfusu beş milyondur. Kırgızistan'da beş bin yedi yüz Ahıska Türkü bulunmaktadır. 1989 yılında Özbekistan'dan Kırgızistan'a göç eden Ahıskalı Türkler birçok problemle karşılaşmışlardı. Bir sürü uğraştan sonra göçmenler Kırgızistan vatandaşlığına alınmıştır. Türkiye'den alınmış iki bin ton şekerin bir kısmı göçmenlere dağıtılmıştır.

Özbekistan'ın yirmi dört milyonluk nüfusundan, kırk bini Ahıska Türküdür. 1989 olaylarından önce yüz altmış bin civarında (gayrı resmi) olan Türk nüfusu, olaylardan sonra kısa bir sürede kırk bine düştü. Özbekistan Cumhuriyeti'nde Ahıskalıların yoğun olarak bulundukları bölgeler şunlardır: Taşkent ilinin Taşkent kenti, Yangi yol, Almalık, Buka, Toytepe ve Piskent ilçeleri, Sırderya ilinin Gülistan kenti, Sırderya ilçesi Sinderabat ve Melik kasabaları.

1992 yılında Özbekistan'da Ahıskalıların "*Umumi Türk Medeniyet Merkezi*" kuruldu, altı ay sonra ise ismi "*Türk Medeniyet Merkezi*" olarak değiştirilmiştir.

Kırgızistan ve Özbekistan'daki Ahıska Türkleri her an korku ve tedirginlik içerisinde yaşadıklarını açıkça dile getirmişlerdir. Bu insanların durumunu daha da zorlaştıran etken ise, onlara aynı durumdaki bazı etnik grupların: Almanların, Yahudilerin ve Yunanlıların kendi devletleri tarafından götürülmüş olmalarıdır. Almanların tümü, Alman hükümeti tarafından Almanya'ya, Yahudiler İsrail'e ve Yunanlılar da Yunanistan'a götürülmüşlerdir. Rusların da arkasında, ciddi bir destek olarak Rusya'nın bulunduğunu dikkate alacak olursak, bazı gruplar tarafından baskı altında alınabilecek grup olarak sadece Türkler kalmıştır.

Milli kimliklerini oluşturma arayışındaki bazı halklar, buna engel olarak gördükleri azınlıkları kendi topraklarında istememektedirler. Sonuçta Ahıska Türkleri, yaşadıkları cumhuriyetlerde büyük baskılara maruz kalmaktadırlar. Bu nedenle, bir bölümü Gürcistan'daki topraklarına dönmek isterken, diğer bölümü de Türkiye'ye gelmek istemektedir. Ahıska Türkleri, Türkiye'ye göç sürecinin

[94] Europian Centre For Minority İssues, **Between İntegration And Resettlement: The Meskhetian Turks,** s. 20

hızlandırılmasını istediklerini ifade etmişler; ancak, bunun aileler parçalanmadan yapılması gerektiğini önemle vurgulamışlardır.[95] Her şeye rağmen bu sürecin başlamış olması, bir anlamda Ahıska Türklerinin şimdiye kadar vermiş oldukları mücadelelerinin getirilerinden biri olarak yorumlanabilir.

Ahıska Türklerin, eski (SSCB) sınırları içerisinde bir özerk bölgeleri, devletleri olmayışı, onların, bugün içinde bulundukları hassas durumun en önemli nedenidir. Ahıska Türkleri, bugüne kadar kimliklerini koruyabildilerse, bu son derece kapalı bir aile yaşantısı ve endogami sayesinde mümkün olmuştur.

Ahıska Türklerin önemli bir bölümünün Türkiye'ye gelmek istediği kolaylıkla söylenebilir. Bunlar arasında, Türkiye'ye kendi olanakları ile gelebilecek olanların sayısı hiç de az değildir. Bazıları, çeşitli yollarla Türkiye'ye gelip mülk sahibi olmakta ve çocuklarını okutmaktadırlar. Karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri vatandaşlık diğeri ise diploma denkliği sorunudur. Bu bağlamda, Türkiye'nin izleyeceği politika, Ahıska Türkleri açısından büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca, Ahıska Türkleri, Türkiye'nin Bağımsız Devletler Topluluğu'yla, ya da daha spesifik olarak, Orta Asya ile ilişkilerinde, özellikle de ekonomik bağlamında anahtar bir rol oynayabilirler ki, bu bir ölçüde fiilen yaşanmaktadır. Ülkeyi, dillerini ve kültürlerini iyi bildikleri için, Türkiye ile Bağımsız Devletler Topluluğu cumhuriyetleri arasında, bir köprü rolü oynayabilecek donanıma sahiptirler.

2.7. 1989 Fergana vadisi olayları

1944 yılında Sovyetler Birliği tarafından tehdit olarak algılanan Ahıska Türkleri öz vatanları olan Gürcistan'ın Mesheti bölgesinden Stalin'in emriyle çıkarılmış ve başta Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti olmak üzere Kazakistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ve Kırgızistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti gibi ülkelere göç ettirilmişlerdir. Zorunlu göç sonrası çoğunluğu Özbekistan'ın Fergana Vadisi bölgesinde yaşayan Ahıska Türkleri burada 1-5 Haziran 1989 tarihleri arasında yaşanan olaylar sonrasında ikinci bir darbe yemiş ve sürgün edildikleri topraklardan

[95] S. Winbush Enders – Wixman Ronald "Sovyet Orta Asya'sında Yeni Bir Seda: Mesketya Türkleri" (Çev. Eşref ÖZBİLEN), **Türk Dünyası Araştırmaları,** Ağustos 1987, s. 154

da çevre ülkelere gitmek zorunda kalmışlardır. Olayların çıkış nedeni günümüzde hâlen tartışılmaktadır. Ancak kimliği belirlenemeyen kişiler ve gruplar tarafından Ahıska Türkleri hakkında başlatılan karalama kampanyasının, bölgenin yerli halkını ve özellikle de gençlerini oldukça etkilediği bilinmektedir. Ayrıca Türklerin Özbeklere eziyet ettikleri, Özbeklerle alay ettikleri, Özbek kadınlara tecavüz ettikleri dedikodularının bilinçli bir şekilde yayılması da Ahıska Türklerini hedef haline getirmiştir. Dedikoduları yayan grupların kimliği bugün hâlâ belirlenememiştir. Dönemin Sovyet istihbarat örgütü KGB 'nin olayların çıkışında etkili olduğu ileri sürülen iddialar arasındadır.

Çıkan olaylar sonucunda [96] yaklaşık yüz bin Ahıska Türkü Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya ve Ukrayna'ya göç etmek zorunda kalmıştır. Fergana Olayları sonrası Türklerinin en fazla göç ettiği ülke Azerbaycan olmuştur. Göçler sonucunda bugün Azerbaycan'da yüz otuz beş bin, Kazakistan'da yüz beş bin, Kırgısiztan'da otuz beş bin, Rusya'da altmış beş bin (çoğunlukla Krasnodar, Stavropol ve Rostov bölgeleri), Ukrayna'da ise altı bin kadar Ahıska Türkü bulunduğu tahmin edilmektedir

Değerlendirme.

1989'da Özbekistan'da Fergana Olayları yaşandıktan sonra, tekrar Rusya'nın farklı bölgelerine sürgün ediliyorlar. Aslında baktığımızda tarihinde iki sürgün yaşamış ender bir topluluk Ahıska Türkleri. Hatta üç sürgün bile diyebiliriz, çünkü daha sonra Türkiye ve ABD'ye de gitmeye başlamışlar.

[96]Seyfeddin Buntürk, **Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ**, Berikan Yayınları, I Baskı, Mart 2007. Ankara, 323

Üçüncü bölüm
GÜNÜMÜZDE AHISKA MESELESİ VE SORUNUN ULUSLARARASI ARENAYA TAŞINMASI

Ahıska Türkleri, 1944 yılında çeşitli sebepler ileri sürülerek, anavatanları bugünkü GürcistanCumhuriyeti'nin güneyindeki Ahıska diyarından Sovyetler Birliği denetimindeki diğer federedevletlere sürülmüşlerdir. 1990 yılında Sovyetler Birliği'ndeki federal yapının çözülmesine rağmenbu insanlara karşı yapılan hukuka aykırı muamelenin sonuçları gidrilmemiştir. Konu, Ahıska'nıngeçmişte ne günümüzde Gürcistan sınırları içinde olması itibariyle öncelikle Gürcistan'la, Rusya

Federasyonu Sovyetlerin her alanda varisliğini kabul etmesi nedeniyle Rusya Federasyonu'yla,aramızdaki kanbağı nedeniyle de Türkiye'yle ilgilidir. Gürcistan 29 Nisan 1999'da AvrupaKonseyi'ne üye olmuş ve Avrupa Konseyi'ne giriş şartı olarak Ahıska Türklerinin Gürcistantoplumuyla entegrasyonu ve anavatanlarına dönmelerine izin veren hukuki bir çerçeveyi kabuledeceğini ve ayrıca, Ahıska Türklerine Gürcistan vatandaşlığını elde etme hakkı tanıyacağınıAvrupa Konseyi'ne giriş şartı olarak kabul etmiştir.

3.1. 1998-99 Hague ve Viana Toplantıları

7-10 Aralık 1998 tarihleri arasında Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği üyesi Max Van Der Stoel[97], Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği vasıtası ile Ahıska Türklerin sorunları üzerine başlatılan müzakerelere ev sahipliği yapmıştır. Rusya Federasyonu, Azerbaycan, Gürcistan hükümet temsilcileri ile Ahıska Türklerinin uluslararası düzeydeki organizasyonu "Vatan"ın temsilcileri toplantıda yer almıştır. Görüşmelerin başlangıcı terminoloji sorunu üzerine tartışmalara sahne olmuş ve sonuç belgesinde kullanılmak üzere "Mesket Türkleri" terimi kabul edilmiştir. Gürcü temsilcilerin, Gürcü etnik kimliğini çağrıştıran

[97] Max Van Der Stoel 1924 yılında Hollanda'da doğdu. 1947 yılında Rijksuniversiteit Leiden Üniversitesi Hukuk Bölümünden mezun oldu. 1960-1986 yılları arasında Hollanda Parlamentosunda iki dönem Dışişleri Bakanlığı yaptı. 1983-1986 yılları arasında BM Hollanda Büyükelçisi, 1991-1999 yılları arasında BM İnsan Hakları Komisyonu Irak Özel Raportörü, 1992-200 yılları arasında ise AGİT Ulusal Azınlıklar Komisyonu Başkanlığı görevinde bulunmuştu.

"Mesketler" şeklinde bir kullanım söz konusu ise de, diğer ülkelerde "Mesket Türkleri" kullanımının yerleşmiş olması, kararın alınmasında esas teşkil etmiştir.

Yapılan müzakereler bir takım ilave kanunların da gündeme gelmesini sağlamıştır. Topluluklar arasında Ahıska Türklerinin durumuna ilişkin kapsamlı bilgi alışverişinde bulunarak uluslararası grupların konuya ilgisini artırımı, siyasi hakların iadesi programının önemi, insan haklarına saygı, uyruksuz Ahıska Türklerinin sayısını minimuma indirilmesi, Ahıska Türklerinin bulunduğu yerleşim alanlarında etnik hoşgörü programlarının geliştirilmesi ve 1996 BDT Konferansı'nda belirlenen kurallara uyma konuları ana gündemi teşkil etmiştir. Toplantının önemli amaçlarından biri de yürütülecek mücadelenin taslağının oluşturulmasıydı. Bu konuyla ilgili çalışmalar yapılmasına karar verilmiştir.

Hague müzakerelerini tamamlayıcı nitelikteki bir diğer toplantı sonraki sene Viana'da yapılmıştır. İkinci müzakereye de aynı uluslararası kuruluşlar ev sahipliği yapmıştır. Temsil edilen gruplara ilave olarak, Türkiye, Ukrayna, ABD ve Avrupa Konseyi hükümeti temsilcileri toplantıda yer almıştır. Toplantıda genel olarak, Ahıska Türklerinin yaşadıkları bölgelerdeki statülerine ilişkin haklarının iadesi, geri dönüş ve yasallaştırma sorunları üzerinde durulmasına rağmen somut bir sonuç ortaya çıkmadı.[98] Rusya Federasyonu yetkilileri, Ahıska Türklerinin Rus toplumuna yasal entegrasyonuna ilişkin söz ve taahhütleri onaylamadı. Ayrıca aynı delegasyon tarafından, Ahıska Türklerinin, Gürcistan'a geri dönmesinin, tüm çalışmaların başlıca amacı olması gerektiği iddia edildi. Gürcistan heyete 1999 yılının sonunda, sürgün edilenlerin vatandaşlık sorunlarının bir çözüm getirme taahhüdünde bulundu. Yakın gelecekte bu konuyla ilgilenecek bir heyet kurulmasına karşın, bu kurumun sorunu çözmekten ziyade Gürcistan'ın Avrupa Konseyi'ne girme hedeflerine hizmet ettiği ve kuruluş amacından uzaklaştığı görüldü. Mevcut tablo, Gürcistan hükümeti tarafından üstlenilen yükümlülüklerin her zamanki gibi eyleme dönüşmediği ve ayrıntıların soruna ilişkin konularda kanunların yürürlüğe girmesini engellediği şeklindedir.

Avrupa Konseyi temsilcilerinin müzakerelerde bulunması, 1996 yılında Avrupa Konseyi'ne üye olmak için başvuran Gürcistan'ı üyelik şartları ve

[98]İnternet yoluyla alınan dosya, http://www.osce.org/search/apachesolr, 28.Kasım.2010

yükümlülüklerini yerine getirme konusunda teşvik etme ve izleme stratejisinin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Çünkü Viana Müzakeresinde kısa bir süre sonra Nisan 1999 yılında Gürcistan, Konseyin 41. üyesi olmuştur.

Viana toplantısına katılan gruplar tarafından, Azerbaycan ve Gürcistan tarafından sırasıyla 1999'un sonu, 2000'in ortasında düzenlenecek olan diğer müzakerelere yapılan katılım çağrısı olumlu karşılamakla beraber bu müzakereler hiç gerçekleşmemiştir. Hague Müzakeresi ile açılan siyaset penceresi aniden kapanmış ve uluslararası grupların dikkati daha acil konulara kaymıştır. Kosova krizi sebebiyle diğer müzakereler askıya alınmış ve 1998 öncesi duruma dönülmüştür.

Konuyla ilgili atılan adımların çoğu Max Van Der Stoel'in kişisel çaba ve gayretleriyle gerçekleştiğinden, onun 2000 yılında emekli olmasıyla çözüme önemli katkı sağlayabilecek aktörlerden biri kaybedilmiştir. Gürcistan'ın Avrupa Konseyi'ne girişiyle çözümde Avrupa Konseyi'nin önemli bir rol oynayacağı tahmin ediliyordu, ancak 1999 baharından sonra soruna uluslararası ilginin azaldığı şeklindedir.

3.2. ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN AHISKA TÜRKLERİN SORUNU

Avrupa Konseyine giriş şartı olarak Gürcistan, Ahıska Türklerinin Gürcistan Toplumuyla entegrasyonu ve anavatanlarına dönmelerine izin veren hukuki bir çerçeveyi kabul edeceğini ve ayrıca, Ahıska Türklerine Gürcistan vatandaşlığını elde etme hakkı tanıyacağını da taahhüt ettiğini yukarıda belirtmiştik. Gürcistan'ın uluslararası topluma karşı yüklendiği bu taahhütlerinin uluslararası hukuk çerçevesinde geçerliliği nedir?

Genel hukuk biliminde hukuksal işlem, belirli bir hukuk düzeninde bir ya da birden çok kimsenin hukuksal sonuç doğurmaya yönelmiş irade açıklamasını belirtmektedir. Hukuksal işlemin bir irade açıklaması olması, bu irade açıklamasının biçimi bakımından aksi öngörülmedikçe herhangi bir koşul getirmemektedir. Hukuksal işlemin, bir hukuksal sonuç doğurmak üzere yapılmış olması da, bu işlemin ya bir hukuksal durum yaratmak ya varolan bir hukuksal durumu değiştirmek ya da sona erdirmek üzere yapılmış olmasını gerektirmektedir. Hukuksal işlemin bir

hukuk düzeni içinde geçerli olabilmesi için, bu düzence hukuk kişilerine bu türden hukuksal işlemler yapma hak ya da yetkisinin tanınmış olması gerekmektedir.[99]

Uluslararası hukukta da bir hukuksal işlemin varlığı bu hukuk kişilerinden özellikle devletlerin ve uluslararası örgütlerin irade açıklamalarına bağlı olup, yine bunlar arasında ya bir hukuksal durum yaratmak ya varolan bir hukuksal durumu değiştirmek ya da sona erdirmek üzere yapılmış olmasını gerektirmektedir. Bir hukuksal işlemin üçüncü özelliğini oluşturan ve ait olduğu hukuk düzenince hukuk kişilerine tanınan hak ve yetkilere dayanması gerektiği konusuna gelince, bazı noktaların uluslararası hukuksal işlemler bakımından aydınlığa kavuşturulması gerekmektedir. En başta, uluslararası hukukta da bir hukuksal işlemin dayanağını uluslararası hukukun çeşitli kaynakları aracılığıyla yaratılmış kuralların oluşturduğu yadsınmamaktadır. İkinci olarak, uluslararası hukukta iç hukuktan farklı olarak, hukuk kaynakları ile bireysel ve öznel hak ve yükümlülük doğuran hukuksal işlemlerin birbirlerinden ayrılması her zaman kolay değildir.[100]

Uluslararası hukukta tek-taraflı uluslararası hukuk işlemleri, uluslararası hukukun tek bir uluslararası hukuk kişisinin irade açıklamasına hukuksal etkiler bağladığı hukuksal işlemlerdir. Tek-taraflı uluslararası hukuk işlemleri, bunları gerçekleştiren hukuk kişileri bakımından yükümlülükler ve üçüncü kişiler bakımından ise haklar yaratmaktadır.[101] Uluslararası hukuk kişilerinden devletin tek taraflı olarak hukuki tasarruflarda bulunma yetkisi ilke olarak tartışmasız kabul edilmekle birlikte, bu yetkinin sınırları ve kullanılış şekli farklılıklar arzedebilmektedir. Her halükarda, bir irade açıklamasının hukuki işlem oluşturabilmesi için devlete atfedilebilmesi, yani devleti temsil etmeye yetkili organlar tarafından yapıldığının tespit edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, tek taraflı işlemler belirli bir şekle bağlı değildir.[102] Nükleer denemeler davasında, tartışılan konulardan birisi Fransa'nın tek taraflı açıklamalarının Divan tarafındanbağlayıcı kabul edilmesi ve uluslararası sorumluluğunun doğacağı görüşü yeralmıştır.[103]

---

[99]Hüseyin Pazarcı, **''Uluslararası Hukuk Dersleri''** I. Kitap, 9. Baskı, Ankara 2001, Turhan Kitabevi Yayınları s. 247.
[100]Hüseyin Pazarcı, age, s. 248-249.
[101]Hüseyin Pazarcı, age, s. 252.
[102] Mehmet Emin, Çağıran, **''Uluslararası Hukukta Devletin Tek Taraflı İşlemleri''**, Ankara2005,Platin Yayınları s. 401.
[103]Mehmet Emin, Çağıran, age, s. 3.

Gürcistan, Avrupa Konseyi'ne vermiş olduğu sözle, bir yandan Ahıska Türklerinin Gürcistan'a dönme haklarını tanıyarak tek-taraflı uluslararası hukuk işlemi olarak tanımayı, [104] diğer taraftan ise tek-taraflı sözvermeyi [105] gerçekleştirmiştir.

3.3. AHISKA TÜRKLERİN KURDUĞU ÖRGÜTLER (Uluslararası Organizasyonlar, İşlev ve Amaç)

Uluslararası Vatan Örgütü 1990 yılında kurulmuş ve 1991 yılında kuruluşu tescil edilmiştir. Ahıska Türklerin oluşturduğu organizasyonların en büyüğüdür, ancak büyük ölçüde destek gördüğü tartışılabilir bir konudur; çünkü bazı topluluklarda "Vatan" adı bilinmemektedir.

Vatan Organizasyonu'nun başlıca iki amacı vardır. 1944'deki haksız yere sınır dışı edilme olayının resmi olarak tanınması ve anavatana dönmek için resmi izin. Örgütle ilgili en ciddi eleştiri, şu an yaşadıkları topluma entegrasyonu dikkate almadan, tüm gücüyle vatana dönüş için çalışıyor olmasıdır. Örgütün kurucusu ve yöneticisi Yusuf Sarvarov'un 2003'te ölümünden sonra insanların aklında örgütün geleceği belirsizliğe girmiş olduğu fikri uyanmıştır.

1992 yılında Gürcistan Hükümeti'nin desteğiyle Kabarda-Balkar Özerk Cumhuriyeti'nde kurulan "Hsna (Gürcüce Kuruluş anlamında)", 1999 yılında faaliyetlerini sona erdirene kadar genellikle Gürcistan'da destek bulmuştur. Merkezi Tiflis'te olmakla beraber Krasnodar'da temsilciliği mevcuttu, "Hsna"[106], Vatan'ın aksine geri dönüş için yalnızca Cavahet'i değil, tüm Gürcistan'ı düşündürmektedir. Ayrıca geri dönüş için özel kültürel haklar gibi bir talebi de olmamıştır. En önemli ayrılık noktası ise etnik kimliğe yönelik olanıdır. Hsna, Ahıska

---

[104] **Tanıma**, bir uluslararası hukuk kişisinin kendi dışında oluşan bir olayı, bir durumu, bir belgeyi ya da bir iddiayı kendisi bakımından yasal kabul ettiğini ve hukuksal ilişkilerini bu yolla kabul edilen veriler üzerine kuracağını bildiren bir hukuksal işlemdir. Tanıma konusunda bkz. PAZARCI, age, s. 258-259.

105 **Tek-taraflı sözverme**, bir uluslararası hukuk kişisinin belli bir konuda belli bir biçimde davranacağını hiçbir karşılık koşulu koymadan ve öteki kişilerce kabul edilmesini aramadan belirten tek taraflı bir irade açıklamasıdır. Tek-taraflı sözverme konusunda bkz. PAZARCI, age, s. 263-264.

[106] Hsna – Ahıska Türkleri arasında Gürcü propogandası yapmak ve Gürcü kökenli olduğunu kabul edenlerin vatana dönüşünü sağlamak maksadıyla kuruldu. Ahıska Türklerinin cemiyetin faaliyetlerine olumsuz bakmasına rağmen az da olsa taraftar toplayabildi. Cemiyetin faaliyetleri kapsamında, kendisini Gürcü kabul eden Ahıska Türklerine Gürcü üniversitelerinde Gürcüce öğrenme ve eğitim imkanı tanımıştır. Bu maksatla, İ. Cavahaşvili adına Tiflis Devlet Üniversitesi'nde bir şube açılmıştır.

TürklerinMüslümanlaşan Gürcüler olduğunu iddia ederken, Vatan, Türk kökenli olduklarını iddia etmektedir.

Tiflis Merkezli "Geri Dönen Gürcüler Birliği" (GGB), bugün için en aktif Ahıska sivil toplum örgütüdür. Örgüt geri dönüşü savunmakta, geri dönenlerin Gürcistan'daki haklarını desteklemekte ve uyum sürecine yardımcı olmaktadır. Faaliyetleri, etnik çatışmaları önleme ve Avrupa Konseyi tarafından kredilendirilen çok ulusluk ve hoşgörü projelerinden oluşmaktadır. Ayrıca, bazı yasal yardımlar ile yeni dönemler için Gürcüce dil öğretimi organizasyonları mevcuttur.

Vatan, Hsna ve GGB, Hükümetin geri dönüş sürecini hızlandıracak bir yasa taslağı hazırlaması gerektiği konusunda hemfikir olmuşlardır. Bununla beraber Ahıska Türklerin kökenine ilişkin tartışma ve geri dönenlerin etno-politik statüsü üzerindeki uyuşmazlık, örgütlerin arasını açarak birlikte hareket etme güçlerini zayıflatmıştır.

Gürcistan'da anılan örgütler dışında, başka Ahıska Türk Organizasyonları da mevcuttur. Bu örgütler çoğunlukla Gürcistan'daki Ahıska Türk davasını desteklemekte ve Cumhuriyetteki yerli halka yardım etmektedir.[107]

Bu organizasyonların yanında, Özbekistan Taşkent'e "Mesket Türkleri Kültür Merkezi", Rusya Federasyonu Krasnodar'da "Ümit", Kırgızistan'da "Kırgızistan Türk Birliği" ve "BDT Ülkeleri Uluslararası Ahıska Türkleri Federasyonu" faaliyetlerine devam etmektedir. Bunlardan "Ümit ve BDT Ülkeleri Uluslararası Ahıska Türkleri Federasyonu" Cavahet'e değil, Türkiye'ye dönmeyi esas almaktadır.

3.4. Ahıska Türklerin Türkiye'ye Kabulü

Ahıska Türklerinin 1965 – 1970 yılların arasında süregelen, Türkiye'ye göç etme taleplerindeki ısrarı karşısında nihayet, Sovyet yetkilileri 1989 yılında Türkiye'nin kabul etmesi halinde böyle bir göçe izin verebileceklerini bildirdiler.

Bunun üzerine belli sayıda Ahıska Türkü'nün Türkiye'ye göçü hakkında Türkiye ve Sovyetler Birliği yetkilileri arasında görüşmeler yapıldı. Ancak aynı anda

[107] Europian Centre For Minority İssues, **Between İntegration And Resettlement: The Meskhetian Turks,** s. 27-28

Bulgaristan'daki Türklerin Türkiye'ye göçü sebebiyle konu üzerinde durulmadı ve teklif Türkiye tarafından reddedildi.

Ahıska Türklerin durumu ile ilgili Dışişleri Bakanlığının yaptığı değerlendirme şu şekilde idi: "*Göçe müsaade edilmesinin uygun olmayacağı, Mesket Türklerin çoğunluğunun arzusuna uygun olarak mümkünse Gürcistan'da eski topraklarında yer verilmesi gerekir. Veya başka bir mahalde topluca yerleştirilmeleri için gerekli girişimlerde bulunulması, bu şekilde, toplu halde yaşayacak Mesket Türklerin milli birliklerini muhafaza ve idame ettirmeleri için sosyal, kültürel ve ekonomik alanda kendilerine yardımcı olunması gerekiyor*".[108]

Bu görüşmeleri müteakip 1990 yılında Ahıska Türklerinin Türkiye devletine yaptığı sürekli müracaatlarda, konu tekrar gündeme geldi. Moskova Büyükelçiliği, "*Konunun ilgili makamlar ile birlikte bir kez daha değerlendirilmesi ve yıllık kontenjanlar dâhilinde Türkiye'ye göçleri mümkün kılacak bir düzenlemeye gidilmesi*" teklifinde bulunmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın talimatları üzerine, ilgili Devlet Bakanlığınca muhtemel bir göç hakkında çalışmalar yeniden başlatıldı. İlgili kurumların görüşleri alındıktan sonra, AhıskaTürklerin Türkiye'ye göçünün kabulü konusunda yürütülecek politika esasları belirlendi.

Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti devlet politikası Türkiye dışında yaşayan Türk soyluların yerleşik oldukları ülke ve bölgelerde kalmalarını, Türkiye ile ekonomik ve kültürel ilişkilerde bulunarak, uluslararası bağlantılarını güçlendirmelerini öngörmekteyse de:

- Ahıska Türklerinin Sovyetler Birliği'nde "Türk" olarak kabul edilen ve de devamlı dışlanan yegâne etnik zümre oluşu,
- Devamlı göç mecburiyeti ile karşılaştıklarında uzun süre belli bir iskâna tabi olmaları, hatta katliama dahi uğramış olup son derecede zor şartlarda yaşıyor olmaları göz önünde bulunduruldu.
- Bu bakımdan Başkanlıkça yapılan 11 Ekim 1990 tarihi toplantıda; Devlet Bakanlığının "*Göç hakkında Bakanlar Kurulu kararı alındığı takdirde,*

[108] Seyfeddin Buntürk, **Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ**, Berikan Yayınları, I Baskı, Mart 2007. Ankara, 424

gerekli koordinasyonun gerçekleştirilipen kısa zamanda göçün en sağlıklı ve rasyonel ölçülerde nasıl uygulanabileceğini" içeren raporu görüşüldü.

Yine Başkanlıkça yapılan 27 Mart 1991 tarihli toplantıda da Ahıska Türklerin Türkiye'ye kabul edilmesi durumu incelendi.

Dışişleri Bakanı Hikmet Çekin'in Türk cumhuriyetlerine yaptığı gezinin sonunda, Dışişleri Bakanlığınca Başbakanlığa hitaben konuyu gündeme getiren yeni bir yazı gönderildi. Dışişleri Bakanlığı 25 Şubat 1992 tarihli bu yazısında aşağıdaki hususlara yer veriliyordu:

(SSCB)'nin dağılması ve cumhuriyetlerin bağımsız devletler olarakortaya çıkmaları Ahıska Türklerin durumunda bir iyileşmeye sebep olmamıştır.

Diğer taraftan, özellikle Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile süratle gelişen ilişkilerimiz, Ahıska Türklerin göç taleplerinin bir kez daha değerlendirilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır.Ahıskalıların göç taleplerine olumlu yaklaşılması ve konunun Bakanlar Kurulunda ele alınması uygundur.

Bakanlar Kurulunun bu yönde bir karar alması halinde, öncelikle en zor durumda bulunanlara ve göç konusunda en kararlı olanlara öncelik verilmesinin uygun olacağı mütalaa edilmektedir.

Göç etmek isteyecek Ahıskalıların sayısını tahmin etmenin güç olduğu ancak orta ve uzun vadede otuz bin ile kırk bin kişinin göç edebileceği, bu sayının giderek yükselebileceği;

Ahıskalıların iskân edebileceği bölge veya bölgelerin önceden tespit edilmesi, konut ve istihdam sorunlarının nasıl çözüme kavuşabileceğinin planlaması ve genel olarak Ahıskalıların göçü ile ilgili tüm düzenlemelerin bir Devlet Bakanı koordinatörlüğünde yürütülmesinin yararlı olacağını belirtmiştir. Konu ile ilgili hükümet içinde Devlet Bakanı Orhan Kilerci oğlu koordinasyonu sağlamak ve diğer görevleri yapmak üzere görevlendirilmiştir.

Konu Milli güvenlik Kurulunun 23 Haziran 1992 tarihinde yapılan toplantısının gündemine alındı, toplantıda Devlet Bakanı Orhan Kilerci oğlu tarafından kurula bilgi verildi.[109]

[109] Avşar ZAKİR-S.Tuncalp ZAFER, **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu YayınlarıNO:73, 1995, s.33-35

Başbakan Süleyman Demirel'in 1992 yılında Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ile Azerbaycan'ı ziyareti sırasında Ahıskalı Türk heyeti kabul etmiş ve Karsın Iğdır ilçesinde yerleri hazırlanan ilk Ahıska Türkleri grubunun birkaç ay içinde Türkiye'ye kabul edileceği müjdesini vermiştir.(EK-10)

Ahsıka heyeti ayrıca Ahıska Türklerin Türkiye'ye kabulünü büyük ümitlerle beklediklerini açıklamaları üzerine, Başbakan Süleyman Demirel, "*Ben Türk'üm diyen herkesi bir devletin çatısı altında toplamaya çalışacağız*" demek suretiyle olaya verdiği önemi vurgulamaya çalışmıştır.[110]

Daha sonra temsilcilerin talepleri üzerine, Türk Hükümetince 1992 yılında yüz elli aile, 1993 yılında üç yüz elli aile olmak üzere toplam beş yüz ailenin Türkiye'ye kabulü hususunda bir program hazırlanmış ve gerekli çalışmalar başlamıştır. Nitekim 1993 yılı içinde Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ahıskalıların yerleştirilmeleri amacıyla Iğdır'da yaptırılacak konutlar için ihale açmıştır.[111]

3.5. Göç kanunu ve uygulamaları

Ahıksa Türklerin Türkiye'ye kabul ve iskânına dair 2.7.1992 tarih ve 3835 Sayılı Kanun 11.7.1992 tarihinde "Resmi Gazete"de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. (EK-3).

Bu kanun 1. Maddesine göre çıkarılan ve 27.11.1992 tarihli "Resmi Gazete"de yayımlanan 92/3706 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına göre yüz elli Ahıska Türkü ailenin 1992 yılında, üç yüz elli ailenin 1993 yılında Türkiye'ye kabulüne karar verilmiştir. (EK-4).

3835 sayılı Kanununa göre teşkil edilen ve Devlet Bakanlığı koordinatörlüğünde çalışmalarını sürdüren Üst Komisyon aldığı kararların tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca geciktirmeden uygulanması hakkında ise 2.11.1992 tarih ve 1991/30 sayılı Başbakanlık Genelgesi çıkarılmıştır (EK-3).[112]

Gelecek yüz elli ailenin dağılımının, nüfus yoğunluğu ve içinde bulunulan şartlar itibariyle, Kazakistan için yetmiş, Azerbaycan için otuz, Kırgızistan ve Rusya

[110]Sabahattin Önkibar, "Türkiye ve Türklüğün bahtı açılmıştır", **Türkiye Gazetesi,** Mayıs, 1992
[111] "Ahıska Türkleri Yuva", **Sabah Gazetesi,** 7 Eylül 1993
[112] Avşar Zakir-S.Tuncalp Zafer, **Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları NO:73, 1995, s.49

Federasyonu için yirmişer, Özbekistan için on aile şeklinde tespiti uygun görülmüştür. Tabii Özbekistan'da yaşayan aileler kat fazla olduğunu göz önünde tutarsak verilen kontenjan az olduğunun farkına varırız. Bu çerçevede ilgili ülkelerin Büyükelçiliklerinden bilgiler temin edilmiştir.

Kanuni hazırlıkların tamamlanmasıyla Azerbaycan'dan otuz ailelik bir kafile (yüz altmış dört kişi) 10 Şubat 1993 günü getirilerek Iğdır'daki geçici iskân merkezine yerleştirilmiştir. Daha sonraki günlerde Kazakistan'danyetmiş, Rusya Federasyonu'ndan yirmi, Kırgızistan'dan yirmi ve Özbekistan'dan gelen kırk kişilik onaile 1992 yılı için öngörülen yüz elli ailelik program tamamlanmıştır. Ancak kanun gereği bölünmeler sebebiyle (evli çocuklar vb.) gelen miktar yüz yetmiş dokuz aileye çıkmıştır. (TABLO-2 ve 3)

3.6. AHISKA TÜRKLERİ'NİN ABD'ye KABULÜ

1989 yılından sonra, Ahıskalıların tekrar göç ettiği yerler içerisinde en çok sorun Krasnodar bölgesinde yaşanmıştır. Oturma izni alamayan Ahıskalılar, Ermenilerin ve Rus Kazakları (Kosaklar)'ın taciz ve saldırılarına maruz kalmıştır. ABD Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Nüfus, Mülteci ve Göçmen Bürosu'nun Krasnodar'daki bir miktar Ahıska Türkü'nün ABD'ye kabul edilmesine yönelik projesi yeni bir ümitle beraber üçüncü kez sürgünün de yolunu açmıştır.

ABD'nin 2004 yılı Şubatı'nda beş ile on beş bin Ahıska Türkünü kabul edeceğini açıklamasının ardından on dokuz bin Ahıska Türkü göçmen olmak için müracaat etmiştir. ABD yetkilileri bunlardan yaklaşık on üç bininin gerekli şartları taşıdığını belirtmektedir.

21 Temmuz 2004 tarihinde Krasnodar'da yaşayan Ahıska Türklerindenon biri "Yeni Yerleştirme Programı" çerçevesinde ABD'ye gitmiştir. İlk kafile Philadelphia Eyaletine yerleştirilmiştir. Bu tarihten itibaren ABD'ye göç eden Ahıskalı sayısı üç bin yedi yüz kırk ikidir. Gelenler Philadelphia'nın yanında Lancaster'a yerleştirilmiştir.Amerika'ya gelenlerden genç göçmenler, yaşlılara oranla ortama alışma ve adaptasyonda daha başarılı olmuşlardır. Toplumun onları kabul etmesi beklenilenin aksine daha kolay olmuştur. Münferit birkaç olayın dışında olumsuz olaylara rastlanmamıştır.

SONUÇ

Ahıskalı Türklerin geçmişte uğradıkları hak kayıplarının giderilmesi bakımından, bugün, uluslararası hukukun süjesi haline geldikleri tartışmasız bir biçimde kabul edilmelidir. Bu kayıpların giderilmesinde insan hakları kavramının ön plana çıkarılması, daha etkin sonuçlar elde edebilmek için doğru bir yaklaşım olacaktır.

Ahıskalı Türklerin sürgün edildiği gerçeğinden hareketle, sırf bu uygulamaya bağlı olarak hak iddiasında bulunulması, talebin doğası gereği, somut sonuçlar elde edilmesi için yeterli değildir. Soykırım ve insanlığa karşı suç gibi artık günümüzde Roma Statüsü ile belirlenmiş suç oluşturan eylemlerin, 1944 Sürgünü bakımından gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesindeki güçlük yanında; iki önemli hukuki sorun da karşımıza çıkmaktadır: bu eylemler ‘’zamanaşımı’’na tabi midir ve bu eylemleri düzenleyen kurallar ‘’geçmişe etkili’’ sonuçlar doğurur mu?

İnsan Hakları Evrensel Bildirisine göre herkesin bir vatandaşlığa hakkı vardır, hiç kimse vatandaşlık hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamaz. Ahıskalı Türklerin vatansızlık durumunu önlemek başta Gürcistan olmak üzere tüm uluslararası toplumun bir yükümlülüğüdür. Vatandaşlık, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin garanti altına aldığı temel bir hak değildir. Ancak, Gürcistan’ın geri dönüşe ilişkin taahhütleri, tek taraflı hukuki bir işlem olarak bağlayıcı nitelik taşımaktadır ve insan haklarının korunması açısından da bir sonucu olmalıdır.

Ahıskalı Türklerin uluslararası hukuktan doğan haklarının kazanımı bakımından işleyen bir süreç olduğunu da göz ardı etmemek gerekir. Gürcistan 2007 yılından geri dönüşe; 2010 yılında vatandaşlığın verilmesine ilişkin kanunlar çıkarmıştır. Hak talepleri soyut, içeriği belirsiz iddialarla değil, somut ve pozitif dayanakları gösterilerek yapılmalıdır. Şüphesiz bu talepler, sürecin dinamik özelliğinden bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir.

Gürcistan, Avrupa Konseyine üye olurken, Konseye Ahıska Türklerinin dönüşü ile ilgili iki yıl içerisinde hukuki düzenlemeler yapmayı, üç yıl içinde geri dönüş sürecini başlatmayı ve üyelikten itibaren de 12 yıl içerisinde bu süreci tamamlamayı taahhüt etmiştir. Geçen zaman içerisinde Gürcistan uluslararası hukuka

göre üstlenmiş olduğu yükümlülükleri yerine getirmemiştir. Avrupa Konseyi, bu yükümlülüklerin yerine getirilmesinin takipçisi olması gerekir. Avrupa Konseyine üye devletler ve bilhassa Türkiye konuyu gündeme getirmelidir. Bugün olduğu gibi, Gürcistan, Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönüşlerini sağlamamakta ısrar edecek olursa bireysel bazda AİHM'ne davalar açmak suretiyle bu insanların uğramış oldukları zararların karşılanması talep edilmelidir. Yoğun tazminatlar ödemek zorunda kalacak olan Gürcistan, bu insanların haklarını teslim etmek zorunda kalacaktır. Halbuki, bu mesele Dünya Kamuoyu nezdinde vurgulanacak önemli bir insanlık sorunudur. Ahıskalıların, kendi haklarını uluslararası hukuk platformuna taşımaları gerekir.

I. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ZakirAvşar –ZaferTunçalp; "**Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri,** Ankara, **TBMM Kültür"** Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 73, TBMM Basımevi Müdürlüğü, 1995

Bayraktar Rasim; "**Ahıska-Çıldır Beylerbeyliği"** İstanbul, Yaşayan Kitaplar, 2000

Berdzenişvilli N, Canaşia S; "**Gürcistan Tarihi"** çev. H. Hayrıoğlu, İstanbul, 1997

Between İntegration and Resettlement: "The Mesketian Turks" Eouropean Center For Minority İssues, Georgmany, 2004

Buntürk Seyfeddin; "**Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ"** Berkan yayınevi, Ankara, 2007

Lamsadze Shota; **"MESHETİ İ MESHİ"** Tiflis Yayınevi, Tiflis, 1989

Yunusov Arif; "**Mesketinskiye Turki**: **Dvajdı Deportirovannıy Narod"** Bakü, 2000.

Ensarov Elimpaşa; **"Ahıska Türkleri"** DT Dünya Türkleri, Azerbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü, 1996

Seyfettin Bayram; "**Stalin Cehenneminde Ahıska Türkleri"** Çinar Matbaası, Bursa, 2004

AHISKA TÜRK Ddernekleri Ffederasyonu, **AHISKA TÜRKLERİ VE TARİHİ,** *Ahıska Türklerin vatanlarından sürgün edilmelerinin 60. Anma günü anısına,* Ankar, 2004

Aslan Kıyas; "**AHISKA TÜRKLERİ"** Ahıska Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Yayın No;1, Ankara, 1995

Uluslararası Ahıska Türkleri Kurultayı 1 Haziran 2004 Bakü, **AHISKA TÜRKLERİ'NİN TARİHİ GERÇEKLERİ,** Ankara, 2006

İzzetoğlu Murtaza; "**AHISKA TARİHİ ve BAZI HATIRALAR"** İstanbul, 1997

Bugay N.F.; "**Posledstviye deportacii Narodov"** 40-50 godı, İstoriya SSSR, Moskva, 1992

Okçu Yahya; "**Türk-Rus Mücadelesi Tarihi"** Ankara 1949

Zeyrek Yunus; **"Ahıska bölgesi ve Ahıska Türkler"** Ankara, Pozitif Yayınları, 2001

Bayraktar Rasim; "**21. Yüzyılda İnsanlık Dramı***"* İzmir, 1999

Osipov A; "http://www.memo.ru/hr/news/wien/meeting.htm"

Pentikainen, O./Trier, ***Between İntegration and Resettlement****: the Meskhetian Turks, ECMI Working Paper 21 (2004)*, www.ecmi.de

Bugay N.F Mesheti-Türkler; "**Rehabilitasyona uzun yolculuk**" Moskova, 1994.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Josef_Stalin

https://www.youtube.com/watch?v=m_79hp5f7As

http://www.ahiskalilar.org/portal/modules.php?name=koylerimizhttps://www.google.com.tr/search?&biw=1777&bih=812&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=ciBXVcnYKcazswGbqoCoBg&ved

Guriyev A.A, http://www.iimes.ru/rus/stat/2009/13-03-09b.htm

Tyutyunik Vadim; "**Turki Mesketii: Vchera i Segodnya: Ocherk**" Tak eto bılo, Moskova, 1993

Kukulov Tahircan; "**Ahıska Türkleri Tarihine Bir Nezer**" Bakü, 1999.

Feyzullayev BALABEK; "**Skorbnıy dlya nas den**", Gazeta Merkenskiy Vestnik, Kazakistan, N:48, 15 Kasım 1994,

Ryazancev Sergey; ''**Vliyaniye migracii na socialno-ekonomicheskoye razvitiye Evropi, Sovremenniye tendencii**" Stovropol, 2001

S. Lee; "**A Theory of Migration, Demography**" Vol. 3, No. 1. 1966,

Çevik, A. Terörizm; "**Etniklik ve Etnik Terörizmin Psikolojisi: Politik Psikoloji içinde**" 2009., s. 77-83 Ankara, Dost Yayınları.

MAKALE VE DERGİLER

AHISKA DERGİSİ: "**60 yıl Önce Giden Tren Dönmedi"** Sayı: 7, 2005

AHISKA DERGİSİ: "**TATLI PUVAR"** Sayı: 3, 2002

AHISKA DERGİSİ: Sayı: 2, 2001

AHISKA DERGİSİ: **"Biz bu Dünyayı Babalarımızdan miras değil Çocuklarımızdan emanet aldık"** Sayı: 2, 2002

Bizim AHISKA DERGİSİ, Sayı: 25, 2012

Bizim AHISKA DERGİSİ, Sayı: 4, 2005

AHISKA DERGİSİ, Sayı: 1, 2001

"**Ahıska Türkleri Yok Edilmek İsteniyor**", Türkiye, 1Nisan 1990

ZakirAvşar; "Ahıska Türkleri" Yeni Forum Dergisi, Sayı: 2, 2005

Aydıngün Ayşegül; "**A Deported Nationality**: The Ahıska Turks", **Journel Of İnternational Affairs, C 3,** Sayı: 4, Ankara, 1999

Barataşvilli Latifşah; "Biz Meskhleriz", **Literaturnaya Gruziya Dergisi,** Sayı: 9, Tiflis, 1998

Conquest Robert; "Kayıp Bir Halk-Rusya Mesketyalılar", çev. Eşref Özbilen, **Türk Dünyası Araştırmalar Dergisi,** C.15, Sayı: 32, 2002

Büyük Sovyet Ansiklopedisi 1954

Sovyet Orta Asyası'nda Yeni Bir Seda: *Mesketya Türkleri.* Türk Dünyası Araştırmalar Dergisi, Ağustos 1987

Abuzer Tayfur; "**Sürgündeki Ahıska Türkleri, Elli Yıl Süren Üç Gün**," Türk Yurdu Dergisi, 1994

II. EKLER

EK-1

TÜRKLERİN YAŞADIĞIİLÇE VE KÖY İSİMLERİ

AHISKA Reyonu (İLÇE)

GÜRCÜCE	TÜRKÇE
Azğuri	Azğur
Siriohi	Siryoh
Tiseli	Tisel
Tkemlala	Temlate
Agara	Agara
Zikila	Zikila
Gurgeli	Gurgel
Sinibani	Siniban
Sakuneti	Sakunet
Blorza	Blorza
Kopadze	Kobaze
Orpola	Orpola
Persa	Persa
Sohtevi	Sohtev
Georgi minda	Gerogi imde
Mugareti	Mugaret
Şurdo	Şurdo
Çohta	Çohta
Klde	Kılde
Teinisi	Tsinis
Boga	Boga
Sviri	Sir
Çvinta	Çunta
Eliats minda	Eliasminda
Kurtubani	Kurutuban
Oziri	Zir
Ani	An
İkruti	Tekrut
İvlita	İmlita
Shvilisi	Suhlis
Vela	Vale
Ordşani	Orjani
Carali	Caral
Dakismani	Çağisman
Abi	Ab

Haki	Hag
Ardşuli	Arjul
Anda	Anda
Odunda	Odunda
Uraveli	Uravel
Eingikevi	Yenikikov
Groma	Goroma
Orsepi	Orsep
Kistibi	Kisetib
Koltahevi	Goltahsev
Çala	Çala
Tekoltibila	Şaltuba
İnçgola	İnçgola
Orali	Oral
Minadze	Minaze
Okera	Ohera
Toba	Toba
Heoti	Hevot
Vaşlobi	Vaşloba
Kikinet	Kikinet
Hiriani	Hirian
Triboni	Tribon
Tskorza	Çiorzo

ADİGÜN Rayonu (İLÇE)

GÜRCÜCE	**TÜRKÇE**
Kigineti	Kikinet
Tutadşivari	Tutaçir
Çurçota	Çurçota
Çikel	Çihel
Sabuzara	Sebuzer
Benara	Beynare
Varhani	Varhan
Hardşami	Harjam
Tsahani	Tsahan
İnhaskara	Çihnaskora
Tsagradze	Sakraze
Nakurdevi	Nakurdev
Abastumani	Abastuban
Hevaşeni	Hevaşen
Untsa	Untsa
Şoraveli	Şoravel
Zemo-Enteli	Yukari Entel
Kvemo-Enteli	Aşağı-Entel

Phero	Hero
Şoka	Şoga
Bolaşauri	Bolacur
Didismada	Büyük-Smada
Patarsmada	Küçük-Smada
Çorçani	Çorçan
Gomoro	Gomoro
Zanavi	Zanav
Tsre	Sire
Adigen	Adigün
Oseiti	Osiet
Malaşe	Malaşe
Arzine	Arzne
Plate	Plate
Zarma	Zarzma
Utshisubani	Utshisuban
Tsihisubani	Sihisuban
Katsaraul	Katsaral
Goderdzi	Goderzi
Çeçla	Çeçla
Çela	Çela
Sairme	Sairma
Gorotubani	Kortuban
Opieti	Opiet
Derseli	Dersel
Gagvi	Kakvi
Kehovani	Kehvan
Zedubani	Zeduban
Korotohi	Korotohi
Gugunauri	Kukunaur
Naminauri	Naminour
Mohe	Mohe
Gorguli	Gorguli
Karatubani	Garatuban
Leloveni	Lelevan
İdşareti	İjaret
Samkure	Samgure
Avher	Avher
Kahareti	Kaharet
Kordze	Kordze
Kuro	Kuro
Ude	Ude
Arali	Aral
Zemotshise	Yukaritshis
Kvemotshise	Aşağitshis

Zozola	Zozola
Mareli	Marel
Orçoşani	Orçoşan
Hona	Hona
Tserbastumani	Sarbastuman
Tsihise	Sihise
Kikibo	Kikibo
Pareha	Pareha

ASPİNZA Rayonu (İLÇE)

GÜRCÜCÜE	**TÜRKÇE**
Rustavi	Rustavi
Pertsihe	Perteihe
İndusa	İndusa
Kamza	Gamze
Oşoranij	Aşağı Oşora
Aspinza	Azpinza
Ota	Ota
Damala	Damala
Gelsuda	Kelsuda
Hertvisi	Hırtız
Nakalakevi	Nakalekev
Margistani	Markistan
Djolda	Colda
Karzameti	Karzamet
Panaketi	Panaket
Varneti	Varnet
Artahi	Artah
Niala	Niala
Lepisi	Lebis
Agara	Agara
Tazakevi	Tezekov
Vani	Van
Koundara	Koyundere
Şeluşeti	Şaluşet
Alandza	Alanza
Taşlı-Kışla	Taşlıkışla
Toloşi	Tolaş
Atskvite	Atskvit
Kuna	Kunça
Roketi	Roçet
Erkota	Erkota
Oskeriya	Oskeriya
Varneti	Varnet
Ahaşeni	Ahaşen

Sahudaveli	Sahudabel
Ahaşeni	Ahaşen
Orgora	Orkora
Kobieti	Kabinet
Çobareti	Çobaret
Buzmareti	Buzmaret
Tolerta	Tolerta
Kvarşa	Kvarşa
Aldjva	Alejuva
Kilda	Kilda
Bazarhana	Bazarhana
Zedoverzu	Zeldovarziya
Vartahana	Vartahan

AHILKELEK Rayonu (İLÇE)

GÜRCÜCE	**TÜRKÇE**
Okami	Okam
Ozmana	Azmana
Kartsevi	Kartseb
Karta	Karta
Miraşhani	Miraşhana
Haveti	Havet
Dabania	Dabana
Edindja	Edinça
Murakvali	Murakvali
Kogaşeni	Kahaşen

BAGDANOVKA Rayonu (İLÇE)

GÜRCÜCE	**TÜRKÇE**
Sogomo	Saramo

Ahılkelek ve Bagdanovka ilçesine bağlı olan diğer köylere Gürcü ve Ermeni yerleştirildiği için burada adları verilmeyip sadece Türk köylerinin adları verilmiştir.

EK-2

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE 1989 YILINDAYAPILAN SAYIMSONUÇLARINAAHISKA TÜRKLERİ'NİN SAYILARININCUMHURİYETLEREGÖRE DAĞILIMI.

TABLO: 1[113]

ÜLKELER	RESMİ	K/RESMİ
Özbekistan	106.300	160.000
Kazakistan	46.600	85.000
Kırgızistan	21.300	32.000
Azerbaycan	17.700	35.000
Rusya	9.900	25.000
Gürcistan	2.700	2.500
Toplam	**207.500**	**339.500**

3835 SAYILI KANUNLA SOVYETLER BİRLİĞİ'NDEN TÜRKİYE'YE GELEN AHISKA TÜRKLERİ GÖSTERİR TABLO (AİLE, NÜFUS VE YAŞ GRUPLARINA GÖRE)
TABLO: 2[114]

GELDİKLERİ ÜLKE	GELENLERİN		YAŞ GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI						
	AİLE	NÜFUS	0-6	7-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60
AZERBAYCAN	40	163	30	38	26	40	9	8	12
KAZAKİSTAN	71	319	51	93	51	70	31	6	17
KIRGIZISTAN	23	87	15	26	15	25	6	5	5
RUSYA FEDERASYONU	35	144	21	43	26	24	14	5	11
ÖZBEKİSTAN	10	37	5	9	8	6	4	1	4
TOPLAM	179	750	122	209	126	155	64	25	49

[113]Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, *Berikan Yayınları, I Baskı, Mart 2007.* Ankara, s. 468
[114]Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, *Berikan Yayınları, I Baskı, Mart 2007.* Ankara, s. 470

CİNSİYETE GÖRE DAĞILIMLARI
TABLO: 3[115]

GELDİKLERİ ÜLKE	GELENLERİN		KADIN	ERKEK	TOPLAM	ÇOCUK SAYISI		Toplam
	AİLE	NÜFUS				KIZ	ERKEK	
AZERBAYCAN	40	163	41	42	83	34	46	80
KAZAKİSTAN	71	319	70	74	144	94	81	175
KIRGIZISTAN	23	87	23	23	46	14	27	41
RUSYA FEDERASYONU	35	144	36	35	71	29	44	73
ÖZBEKİSTAN	10	37	10	10	20	6	11	17
TOPLAM	179	750	180	184	364	177	209	386

1 EKİM 1948 TARİHİNE KADAR FİRAR EDENLERLE (iskân yerlerini terk eden) İLGİLİ RAPOR. (25 Kasım 1948)
TABLO: 4[116]

SÜRÜLEN HALKLAR	İskâna tabi (kişi)	Firar edenler (kişi)	Arananlar (kişi)
ALMANLAR	1004398	22235	6896
KUZEY KAFKASYA'DA	451724	15992	2637
KIRIM TATARLAR, BALKAR RUM	186864	8527	2709
TÜRK, KÜRT, HEMŞİN	81974	2310	361
KALMIKLAR	76136	801	249
VLASOVCU	134930	12522	3007
OYNOVTSI	96398	12877	4282
LİTVANYADAN	48150	1609	682
HAİNLER	25077	668	132
TOPLAM	2105651	77541	20955

[115]Seyfeddin Buntürk, Rus Türk Mücadelesi'nde AHISKA TÜRKLERİ, *Berikan Yayınları, I Baskı, Mart 2007.* Ankara, s. 470
[116]NikolayBugay, a.g.e., s. 69

EK-3

AHISKA TÜRKLERİNİN TÜRKLERİ'NİN TÜRKİYE'YE KABULÜ VE İSKÂNINA DAİR KANUN

Kanun Numarası: 3835

Kabul Tarihi: 2.7.1992

Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 11.7.1992 Sayı: 21281

Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 31

Madde 1 – Eski Sovyetler Birliğini oluşturan cumhuriyetlerde dağınık halde yaşayan ve "Ahıska" Türkleri olarak adlandırılan soydaşlarımızdan Türkiye'ye gelmek isteyenler, en zor durumda bulunanlardan başlamak üzere, Bakanlar Kurulunca belirlenecek yıllık sayıyı aşmamak, bu Kanun ile 2510 sayılı İskân Kanunu hükümlerine göre yapılır.

Gayrimenkul verilerek yapılacak iskânda vali ve kaymakamlar temlikle yetkilidir. Temlik cetvelinde, ailenin bütün fertleri eşit hisselerde belirtilir ve tapuya da temlikteki gibi tescil edilir.

Madde 2 – 3'üncü maddede belirtilen görevleri yapmak üzere, Başbakanın görevlendireceği bir Devlet Bakanının koordinatörlüğünde; İçişleri, Dışişleri, Maliye ve Gümrük, Milli Eğitim, Bayındırlık ve İskan, Sağlık, Ulaştırma, Tarım ve Köy işleri, Orman Bakanlıkları, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Hazine ve Dış ticaret Müsteşarlığı, Türkiye Kızılay Derneği Genel Başkanlığı ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu yetkililerinden oluşan bir üst komisyon kurulur.

Üst komisyona bağlı olarak, Devlet Bakanlığınca belirlenen illerde valinin veya görevlendireceği kişinin başkanlığında ve konunun özelliği dikkate alınarak, birinci fıkrada yazılı bakanlıkların ve kuruluşların o ildeki şube ve kurum başkanlarının iştirak edeceği alt komisyonlar kurulur. İllerde kurulacak alt komisyonlar, üst komisyonun vereceği görevleri yapar.

Madde 3 – Üst komisyon görevleri şunlardır:

a. Türkiye'ye göçmen olarak gelecek Ahıska Türklerinin kabul şartlarını, geçici ve kati iskân yerlerini belirlemek.

b. Yerleştirme ve İskân programlarını hazırlamak.

c. Göçmenleri üretici duruma getirmek için gerekli tedbirleri almak.

d. Ahıska Türklerinden Türkiye'ye gelmek isteyenleri tespit ve bulundukları yerler ile Türkiye'ye hareket edecekleri bölgelerden toplanmalarını temin etmek, hareket sırasında iaşe, ibate ve sağlık konularında yapılacak işlemleri planlamak, bulundukları yer ülke yetkilileri ile koordinasyonu sağlayacak ön heyet oluşturmak.

e. Ön heyetin yapacağı giderler ile göçmenlerin bulundukları yerlerden nakil. Barındırma ve iskân masrafları için sağlanan ödeneğin miktarını belirlemek.

f. Başbakanlık ve Bakanlar Kurulunca verilecek diğer görevleri yapmak.

Üst komisyonun kararlı görevleri Devlet Bakanının onayı ile kesinleşti.

Madde 4 – Göçmenlerin kendilerine ait zati ve ev eşyalarının tamamı ile mülkiyetinin kendilerine ait olduğu belgelenen her türlü eşya ve damızlık hayvan, bir defada Türkiye'ye getirilmek koşuluyla her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

EK-4

27 Kasım 1992-Sayı: 21418 RESMİ GAZETE

Sayfa: 7

Bakanlar Kurulu Kararı

Karar Sayısı: 92/3706

Eski Sovyetler Birliğini oluşturan cumhuriyetlerde dağınık halde yaşayan ve Ahıska Türkleri olarak adlandırılan soydaşlarımızdan Türkiye'ye gelmek isteyenlerden, en zor durumda bulunanlardan başlamak üzere, 1992 yılında 150 ve 1993 yılında da 350 aile olmak kaydıyla 500 ailenin iskânlı göçmen olarak Türkiye'ye kabul edilmesi; Devlet Bakanlığı'nın 14/10/1992tarihli ve 4262 sayılı yazısı üzerine, 2/7/1992 tarihli ve 3835 sayılı Kanunun 1. Maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 12/11/1992 tarihinde kararlaştırılmıştır.[117]

Turgut ÖZAL
Cumhurbaşkanı
Süleyman DEMİREL
Başbakan

E. İNÖNÜ C. ÇAĞLAR T. ÇİLLER E. CEYHUN
Devlet Bakanı ve Başb. Yrd. Devlet Bakanı Devlet Bakanı

[117] Avşar Zakir-S.Tuncalp Zafer, a.g.e., s. 83

EK-5

Tamamen gizli

Moskova, Kremlin 31 Temmuz 1944

Sayı: 6279

Gürcistan (SSC) devlet sınırını korumak üzere gereken şartların sağlanması için Devlet Savunma Komitesi, aşağıdaki kararları almıştır: 1. Gürcistan (SSC)'nin sınır şeridi olan **Ahıska, Adigen, Aspinza, Ahılkelek** ve **Bogdanovka** rayonlarıyla **Acaristan Özerk (**SSC)'den **Türk, Kürt, Hemşin** olmak üzere toplam 86.000 kişiden meydana gelen on altı bin yedi yüz hanelik nüfustan, 40.000'i Kazakistan (SSC)'ye, 30.000'i Özbekistan (SSC)'ye ve on altı bini de Kısrgızistan'a tahliye (sürülüp boşaltma) edilsin.

1. Tahliye, (SSCB) Halk İçişleri Komiserliğince gerçekleştirilsin. (SSCB) Halk İçişleri Komiserliği (Yoldaş Beriya), tahliye işini 1944 yılı Kasım ayında gerçekleştirilsin.

2. Gürcistan (SSC) sınır bölgesinden tahliye edilen göçmenlere bütün değerli şahsi eşyaların, paraların, ev eşyalarını, giyecek, ayakkabı, kap kaçak, mobilya vs. ile aile başına azami 1000 kg. olmak şartıyla yiyecek almalarına izin verilsin.

3. Sınır şeridinden tahliye edilen göçmenlerin kendileriyle beraberinde almayacakları tarım ürünlerinin, ev hayvanlarının, tarım aletlerinin, diyer gayrimenkullerin teslim alınması için (SSCB) Halk Et ve Süt Sanayi Komiserliği, (SSCB) Halk Tedarik Komiserliği, Gürcistan (SSC) Halk Toprak Mahsulleri Komiserliği ve Halk Maliye Komiserliği'nin iştirakiyle Gürcistan (SSC) Halk Komiserliği Şurası Başkan Yardımcısının Başkanığında (Yoldaş Khoştariyd) komisyon kurulsun.

Adı geçen komisyon, tahliye edenlerin bırakacakları mal ve diğer eşyaların tamamının teslim alacak, bıraktıkları tarım ürünleri, hububat, kuş, ev hayvanları ve meyve bahçeleri karşılığında göçmenlere her hane için ayrı olmak üzere takas makbuzu verecektir. Makbuzda bahçelerin tahmini değeri gösterilecektir.

Teslim alma işleri şöyle yapılacaktır: Atlan (SSCB) Halk Tarım Komiserliği; diğer hayvanları ve kuşları (SSCB) Halk Et ve Süt Sanayi Komiserliği; tarım ürünleri ve hububatı (SSCB) Halk Tedarik Komiserliği makamları; geri kalan bütün emlaki ve meyve bahçelerini ise Gürcistan (SSC) Halk Komiserliği Şurasının kararıyla mahalli makamlar teslim alacaklardır.

4. Kazakistan (SSC) (Skvorstov ve Undasinov Yoldaşlar), Kırgızistan (SSC) (Vagov ve Kulatov Yoldaşlar), Özbekşstan (SSC) (Yusufov ve Abdurahmanov Yoldaşlar), Komünist Partileri Merkez Komiteleri ve Halk Komiserleri Şuralarını adı geçen cumhuriyetlerin Halk İçişleri Komiserlikleri ile beraber gelecek göçmenlerin kabulü, ikameti ve devamlı iskân ve istihdamları ile ilgili gerekli tedbirleri alacaklardır.

Ayrıca:

a. Gelecek göçmenleri kolhozlara yerleştirmek üzere, kolhozlarda gereken meskenlerin hazırlanması, gerekirse tamiri ve kış şartlarına göre hazırlanması;

b. Göçmenlerin ve eşyalarının demiryolu istasyonundan yerleştirileceği mıntıkaya taşınması için gerekli araçların hazır bulundurulması;

c. Gelen göçmenlere ev etrafında küççük toprak ile gereken ufak tefek aletler verilmesi sağlanacaktır.

Bu hazırlık işleri 1 Kasım 1944 tarihine kadar tamamlanacaktır.

5. Göçmenlerin Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan (SSC)'ye taşınmaları için Halk Nakliye Komiserliği (Yoldaş Kaganoviç) gereken katarları temin etmek ve (SSCB) Halk içişleri Komiserliğinin emri üzerine istasyonlara zamanında sevk etmekle görevlendirilsin. Göçmenlerin cumhuriyet sınırları içinde taşınması Gürcistan (SSC) Halk Komiserliği Şurası'nın isteği ile gerçekleştirilsin.

6. Özel tahliyeye tabi tutulan göçmenlerin yollarda iaşelerini temin etmek üzere (SSCB) Halk Ticaret Komiserliği görevlendirilsin.

(SSCB) Devlet Planlama Komitesi, talep üzerine (SSCB) Halk Ticaret Komiserliğine gıda maddeleri ödeneği tahsis etsin. Böylece özel tahliyeye tabi tutulan nüfusun yolculuk iaşesi temin edilsin

7. Göçmen halka yollarda ve iskân mahallinde sağlık hizmetleri verilmesi için (SSCB) Halk Sağlığı Komiserliği (Yoldaş Miteryov) görevlendirilsin.

8. Göçmenlere ellerindeki mübadele makbuzları karşılığında kendilerinden teslim alınmış ev hayvanları yerine verilmek üzere (SSCB) Halk Ziraat Komiserliği (Yoldaş Andreyev), Halk Et ve Süt Sanayi Komiserliği (Yoldaş Smirnov) ve Halk Tedarik Komiserliği (Yoldaş Subbotin); Kırgızistan, Özbekistan ve Kazakistan Halk Komiserleri Kurullarıyla beraber görevlendirilsin

a. 1 Mayıs 1945 tarihine kadar sığır, manda, koyun, keçi ve kümes hayvanları;

b. 1 Nisan 1945'e kadar buğday, arpa ve diğer besinler;

c. 1 Ocak 1946'ya kadar göçmenlerin iskân edildikleri kolhozlara (çiftliklere) atlar. Bunlar şahsi makbuzlarda yer alan miktar ve vasıflarda teslim edilecektir.

9. (SSCB) Zirat Bankası (Yoldaş Kravtsov), Özbekistan, Kırgızistan ve Kazakistan'a gelen göçmenlere yerleşmek için hane başına yedişer bin ruble, yedi yıl vadeli kredi versin.

10. İşbu kararın birinci paragrafı gereğince göçmenler, çiftçiler, olarak 1945 yılında para vergilerinden, devlete verilen aynı vergilerden ve resimlerden muaf tutulsun. Önceki yerlerinde bırakmış oldukları bahçe ve bağların bedelleri (SSCB) Halk Ziraat Komiserliği ve Gürcistan (SSC) Hükümeti'nin tesbit edeceği fiyatlar üzerinden kendilerine ödensin.

11. Gürcistan Halk Komiserleri Şurasına, adlan birinci paragrafta geçen sınır ilçelerine toplam nüfusları azami 32.000 kişi olmak kaydıyla Gürcistan (SSC)'nin toprak sıkıntısı bulunan diğer bölgelerinden yedi bin haneyi iskân etme müsaadesi verilsin. Bunların adı geçen bölgeye iskânı, gerek yekpare çiftlik (kolhozlar), gerek münferit haneler olarak gerçekleştirilsin. Sınır şeridindeki iskân yerleri Halk İçişleri Komiserliği Sınır Kuvvetleri Gürcistan Bölge Komutanlığı ile mutabaka halinde tespit edilsin.

12. Gürcistan (SSC)'nin toprak sıkıntısı çeken bölgelerinden söz konusu sınır bölgesine iskân edilecek halkın geçim ve yerleşme meselelerini halletmek için Gürcistan Hükümeti'ne şunlar müsaade edilsin:,

a. Sınır bölgelerinde yeniden kurulan kolhozlara, buralardan tahliye edilmiş olan nüfusa ait kamu ve ferdi yapılan tamamen karşılıksız olarak devretmek, eski halktan geriye kalan tarım aletlerini beş yıl vadeli kredi şeklinde yeni getirilen hanelere teslim etmek;

b. Bölgeye iskân edilen çiftçilere sınır bölgesi için uygun görülmüş miktarlarda arsalar dağıtmak;

c. Buradan tahliye edilmiş nüfustan kalan kamu ve hususi bahçe ve bağların yedi yıl vadeli kredi şeklinde yeni gelenlere devretmek;

d. Bu bölgeye iskân edilen nüfusu 1945 yılında her türlü vergilerden muaf tutmak;

e. İskan edenlere Gürcistan Hükümeti imkan ve fonlar çerçevesinde ev hayvanları vermek

f. Boşaltılan bölgeye yeni iskân edilecekleri parasız nakletmek. Taşınma masraftan Gürcistan Hükümeti'ne özel olarak ayrılmış paralarla karşılanacaktır.

g. Yeni getirilecek nüfusun iskânını buralardaki nüfusun tahliyesi bittikten hemen sonra Kasım ayında başlatmak ve üç ay içinde tamamlamak.

13. (SSCB) Halk Maliye Komiserliği (Yoldaş Zverev):

a. Özel tahliyeye tabi nüfusu sürgünü, taşınmaları ve Orta Asya'da yerleştirilmeleri için (SSCB) Halk İçişleri Komiserliğine otuz milyon ruble ve ayrıca boşaltılan sınır bölgesindeki kolhozlara getirilecek yeni hanelerin iskânı için de Gürcistan Halk Komiserleri Şurasına dört milyar ruble tahsis edilsin.

b. (SSCB) Halk Ziraat Komiserliği, Halk Tedarik Komiserliği ve Halk Et ve Süt Sanayi Komiserliği ile beraber Gürcistan (SSC)'den tahliye edilen nüfusa ev ve kümes hayvanları ile bırakıp gittikleri diğer mal varlığı, gıda, emlak ve aletlerin bedellerini ödemek için (SSCB) Halk Komiserleri Kurulu'na teklif getirsin ve adı geçen Komiserliklerinin tahliye işleri için yaptıkları harcamaların karşılanmasıyla ilgili önerge hazırlansın.

14. Glavneftsnab (Petrol Ofisi, Yoldaş Şirokov): Ekim, kasım aylarında özel tahliye işlemlerinin gerçekleştirilmesi için (SSCB) Halk İçişleri Komiserliğine yedi yüz elli ton, Kazakistan Hükümeti'ne yetmiş beş ton, Kırgızistan Hükümeti'ne otuz beş ton, Özbekistan Hükümeti'ne yetmiş ton ve Gürcistan Hükümeti'ne de yüz ton fon dışı benzin tahsis etmekle görevlendirilsin.

Devlet Savunma Komitesi Başkanı İ. Stalin

EK-6

Tamamen gizli **28 Kasım 1944**

Devlet Savunma Komitesi Başkanı

Yoldaş İ.V. Stalin'e

(SSCB) Halk Komiserleri Kurulu Başkanı

Yoldaş V.M. Molotov'a

Birlik Komünist Partisi Merkez Komitesi

Yoldaş G.M. Malenkov'a

Devlet Savunma Komitesinin kararları gereğince (SSCB) Halk İçişleri Komiserliği, Türklerin, Kürtlerin ve Hemşenlilerin Gürcistan (SSC) sınır bölgesinden tahliye işlemleri tamamlanmıştır.

Türkiye'nin sınıra yakın kısmındaki nüfusla akrabalık bağlı bulunan söz konusu halkın önemli bir çoğunluğu kaçakçılık yapmakta olup muhaceret eğilimli gösteriyor ve Türkiye istihbarat makamları için casus angaje etme ve çete grupları oluşturma kaynağı teşkil ediyor.

Tahliye işlemlerine hazırlık tedbirleri bu yılın 20 Eylül gününden 15 Kasım gününe kadar alınmıştır. Nitekim tahliyeye tabi tutulan kişilerin sınırı geçmesini önlemek için Türkiye ile devlet sınırımızın koruma ve gözetimi azami şekilde takviye edilerek kuvvetlendirilmiştir. Adigen, Aspinza, Ahıska, Ahılkelek ve Bogdanovka rayonlarında tahliye işlemleri 15-18 Kasım; Acaristan Özerk Cumhuriyeti'nde ise 25-26 Kasım günlerinde gerçekleştirilmiştir.

Toplam 91.095 kişi tahliye edilmiştir.

Tahliye edilenleri taşıyan katarlar hareket halinde olup Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'daki yeni iskân yerlerine doğru yol almaktadırlar. Tahliye işlemleri düzenli ve olaysız bir şekilde tamamlanmıştır.

Adı geçen sınır rayonlarına Gürcistan'ın toprak sıkıntısı çekilen bölgelerinden yedi bin köylü hanesi iskân edilecektir.

Ayrıca (SSCB) Halk İçişleri Komiserliği, Gürcistan (SSC) ile Türkiye sınırındaki bölgede hudut güvenliğini artırmak için özel tedbirler almaktadır.

SSCB Halk İçişleri Komiseri Lavrentiy Beriya

EK-7

SSCB YÜKSEK SOVYET PREZİDYUMU

1944'TE Gürcistan SSCB'den Göçe Tabi Turulan ve Azeri Milliyetinden Olan SSCB Vatandaşlarına Uygulanan Sınırlamaların Kaldırılmasına Dair 31 Ekim 1957 Tarihli KARARNAME

Gürcistan SSC'ye bağlı Acaristan SSC ile **Ahıska, Ahılkelek, Adigen, Aspinza ve Bogdanovka** ilçelerinden, **Azeri Milliyetinden** olan vatandaşlar yanlışlıkla göçe tabi tutuldukları ve sonradan bunlara serbest dolaşım sınırlaması uygulandığı için (SSCB) Yüksek Sovyet Prezidyumu, şu kararları almıştır:

1. Gürcistan (SSC)'ye bağlı Acaristan SSC ile Ahıska, Ahılkelek, Adigden, Aspinza ve Bogdanovka ilçelerinden 1944'te Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan SSC'ye tahliye edilen ve Azeri Milliyetinden olan vatandaşlara uygulanan bütün sınırlamalar kaldırılsın.

2. Azeri milliyetinden olan vatandaşların göçe tabi tuularak terk ettirdikleri Gürcistan SSC'deki ilçelerin halen iskân edilmiş olduğunu ve Gürcistan SSC hükümetinin beyanına göre Cumhuriyetin diğer yerlerinde bu vatandaşların iskânı için sosyo-ekonomik imkanlar bulunmadığı dikkate alınarak söz konusu vatandaşlara isteklerine göre daimi ikamet için Azerbaycan SSC'e göç etme hakkı tanınsın.

K. VOROŞILOV
SSCB Yüksek Sovyeti
Prezidyumu Başkanı

M. GEORGADZE
SSCB Yüksek Sovyeti
Sekreteri

EK-8

V.H. Reşit Seyfatov'un Mektupları

(SSC-KP) Genel Serkreteri Yoldaş L.İ. Brejnev'e,

(SSCB) Yüksek Şurası 28.04.1956 ve 30.05.1956 tarihli kararları ve Sosyal Düzen Bakanlığı'nın 12.06.1968 tarih ve 375 numaralı emirleri gereğince bizler, Gürcistan SSR Adigen, Ahalsih, Aspinza, Bogdanovka ve Akhalkalak bölgesinden sürülmüş olan Türkler, işbu müracaatla SSC-KP Merkez Komitesi'nden ve bizzat Yoldaş L.İ. Brejnev'den vatanımıza dönmek için müsaadelerinizi arz ederiz.

Sovyet idarecileri kendilerinin çıkarmış oldukları kanunlara riayet etmek mecburiyetinde iken, vatanlarından sürülmüş bulunan Türklerin eski yerlerine iadesi hususunda hiçbir olumlu adım atmamışlardır. Şu halde kanunlar sadece teoride kalmakta olup birer aldatmacadan ibarettir. Biz Türkler, çekilmez sürgün şartlarından hala kurtulamadık.

Vatana dönmek için yaptığımız müracaatlar, hapis cezalarıyle karşılanmaktadır. Enver Odabaşev, Ellez İzzetov, Muhlis Niyazov, kanuna dayanarak 1944'te sürüldükleri topraklara dönmek için başvurduklarında, Sovyet yetkilileri tarafından hapse atıldılar. Ceza gerektiren başka halleri yoktu. Dilekçe yazdılar, vatandaşlık hakları üzerinde ısrar ettiler ve (SSCB) idarecileri, doğruları söyledikleri için onları hapse attılar. Sovyet idarecilerinin yaptıkları ayrımcılıktan başka bir şey değildir. Yaptıklarını dünya kamuoyundan gizleyemezler. Sovyet topraklarında yaşayan Türklere çektirdikleri çileyi, onları kendi kirli ve iğrenç işlerine alet ettiklerini saklayamazlar.

Birleşmiş Milletler ve yabancı devletlere yaptığımız başvurunun sebebi, işte bu adaletsiz davranışlardır.

Sovyet idaresinin tutumu bizi Sovyet devletini terk etmeye zorlamaktadır. Bu sebeple ben, Sovyet idarecilerinden ve şahsen sizden, Yoldaş L.İ. Brejnev, biz Türklere, Gürcistan SSC'ye dönüş için müsadelerinizi arz ederiz. Büyük proleter şefi V.İ. Lenin'in halefi olarak meselemizi açıklıkla çözmenizi arz ederiz. Bu sizin elinizdedir. Sürgün şartlarına bir son vermek gerekiyor. Zorbalık iyi bir yol değildir, sosyal devleti sağlıklı bir sonuca götürmez.

14.08.1972

SSC-KP Üyesi **Reşit Seyfatov**

Adres: K.B. SSSR, Urvan Bölgesi, Psikodskiy Savhozu

EK-9

Türkiye Başvekili Bay Ferit Melen,

Bizler, tahminen yarım milyonu bulan ve SSCB'de yaşayan Türkler, Sovyet devletinin değişik bölgelerinde ve steplerde mecburi iskâna tabi tutulmaktayız. Durumumuz son derece ağırdır. Savaş esnasında bütün erkeklerimiz cephede iken, savunmasız ihtiyar, kadın ve çocuklarımız Orta Asya'ya sürüldü. Ev eşyalarımız ve hayvanlarımız yağmalandı. Evlerimiz Gürcülere verildi. 1944-1945 yıllarında 30.000 kadar insan açlık ve soğuktan oldü.

1944-1956 yılları arasında çok sıkı bir polis kontrolü altında tutulduk. Sayın Melen, bütün çektiklerimizi anlatmak uzun sürer…

Türk olan bizler, Türkiye'deki kardeşlerimizden ve şahsen sizden acil yardım beklemekteyiz ki, sürüldüğümüz vatanımıza dönelim.

Bu mektubu yazarken, BM'ce 10.12.1948 tarihinde kabul edilen insan haklarıyla ilgili kanunu göz önünde bulundurdum.

Saygılarla.

14.08.1972

Reşit Seyfatov

EK-10

T.C

BAŞBAKANLIK

Personel ve Prensipler Genel Müdürlüğü

Sayı: B.02.0.PPG.0.12-383-18829 **24.07.1992**

Konu: **GENELGE**

1992.24

İLGİ : a) 24.11.1991 gün ve 08-3-383-24149 (1991.22) sayılı,

b) 26.11.1991 gün ve 08-3-383-24229 (1991.23) sayılı,

c) 07.12.1991 gün ve 08-3-383-24739 (1991.24) sayılı,

d) 16.12.1991 gün ve 08-3-383-26119 (1991.26) sayılı,

e) 09.01.1992 gün ve B.02.0.PPG.0.12-383-02269 (1992.3)

f) 14.01.1992 gün ve B.02.0.PPG.0.12-383-02439 (1992.4)

g) 02.03.1992 gün ve B.02.0.PPG.0.12-383-06839 (1992.12)

h) 02.04.1992 gün ve B.02.0.PPG.0.12-383-10256 (1992.16)

i) 18.06.1992 gün ve B.02.0.PPG.0.12-383-16329 (1992.22) sayılı genelgeler

11 Temuz 1992 tarih ve 21281 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 3835 sayılı "Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskanına Dair Kanun" hükümleri çerçevesinde, bu Kanun'un 3'üncü ve diğer maddelerindeki görevleri yapmak ve koordinasyonu sağlamak üzere; Devlet Orhan Kilercioğlu görevlendirilmiştir.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

SüleymanDEMİREL Başbakan

DAĞITIM :

Gereği:Bilgi:

Devlet Bakanı ve Başbakan yard'naCumhurbaşkanlığı Genel Sekr'ne

Devlet Bakanlıklarına T.B.M.M. Genel Sekreterliğine

(Bağlı ve İlgili Kuruluşlara)

Bakanlıklara

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına

EK-11

Gürcistan mülteciler, göçmenler ve işgal altında ki topraklardan sürgünedilmiş halk işleri Bakanlığı

Düzen No.135

Tiflis 26 Eylül 2011

Düzen - danışma konseyi oluşturma hakkında düzenlenmesi gereken faaliyetler – Liderler Konseyi

2.maddenin 4.makalesinin ‘’O’’ ve ‘’Ö’’ paragrafları uyarınca ‘’Gürcistan mülteciler, göçmenler ve işgal altında ki topraklardansürgün edilmiş halk işleri Bakanlığı’’ No.34 kararı ile onaylanan düzen Gürcistan Hükümeti 22 Şubat 2008 yılından, ve 04/01-11/1565 nolu ek rapor 23 Eylül 2011 yılından göç, mülteciler ve göçmen statüsü Daire Başkanlığı

Emir:

1. Danışma konseyi Bakanlığında Liderler Konseyi oluşturmak amacıyla, göçmen statüsü başvuru incelemesi altında, tehciri onaylamak için:

a. Göç, göçmen ve mülteciler işleri Daire Bakanlığı, Gürcistan’da ikamet eden, SSCB rejimi altında 1944 yılında zorla göçe tabi tutulmuş ve belirlenmiş bir süre sonra geri dönmüş olan 3 aday tahsil etmekle görevlendirilsin;

b. Göç, göçmen ve mülteciler işleri Daire Bakanlığı ve Hukuk Departmanı, Liderler Konseyi çalışma prosedürünü geliştirmekle ve onaylanması için gönderilmekle görevlendirilsin.

2. Birinci Bakan yardımcısı Tamar Martiashvili emrin yürütme denetimiyle görevlendirilsin.

3. Emir imzalandığı andan itibaren yürürlüğe girer.

Bakan **Koba Subeliani**

EK-12

Düzenleme No.3071 – Gürcistan'ın ''XX. asrın 40. yıllarında SSCB liderleri tarafından Gürcistan SSC'den zorla sürgüne uğrayan halka ilişkin'' Kanununa ekleme/düzenleme hakkında

Kabul tarihi: 04.05.2010 Yürürlüğe girme tarihi: 17.05.2010

17.05.2010 tarih durumuna göre.

Alan: Parlamento

Madde 1. Gürcistan'ın kanununun 10.maddenin 2.öğesine ''XX. asrın 40. yıllarında SSCB liderleri tarafından Gürcistan SSC'den zorla sürgüne uğrayan halka ilişkin''(Gürcistan Resmi Gazete No.29, 27.07.2007, 315.madde) ''d' '' ve ''d'' '' öğelerini aşağıdaki içerikle eklensin:

d'. Geçerli kanunun 11.maddenin 1.öğesi kapsamında yönetmelikte tanınlanan şartların ve tarihin ihlali durumunda;

d''. Gürcistan Hükümeti tarafından verilen karar kapsamında '' Göçmen statüsüne sahip şahıslara Gürcistan vatandaşlığı alımının kolaylaştırılması hakkında.'' Gürcistan vatandaşlığı reddi durumunda

Madde 2. Geçerli kanun yayınlandıktan hemen sonra yürürlüğe girer.

Gürcistan Cumhurbaşkanı
Mikhail Saakashvili
Tiflis, 4 Mayıs 2010.
No.3071-Ic

EK-13

Gürcistan Hükümeti Kararı30 Mart 2010
N87 Tiflis

Göçmen statüsü almış şahıslar için Gürcistan vatandaşlık alımının prosedürünü kolaylaştırma kararı.

Gürcistan kanunun ‘’XX. asrın 40. yıllarında SSCB liderleri tarafından Gürcistan SSC’den zorla sınır dışı edilmiş halka göçmen statüsü verilmesine ilişkin’’ 9.maddenin 1.öğesi ve ‘’Gürcistan vatandaşlığına ilişkin’’organik Gürcistan kanununun 27.maddesi kapsamında;

Madde 1. Organik Gürcistan Kanunun ‘’Gürcistan vatandaşlığına ilişkin’’ 26.maddesinde belirtilmiş gereksinimler, göçmen statüsüne sahip şahısları kapsamayacaktır.

Madde 2. Organik Gürcistan Kanunun ‘’Gürcistan vatandaşlığına ilişkin’’ 34.maddesi kapsamında göçmen statüsü altında bulunan şahıs, göçmen statüsünü aldıktan sonra iki yıl içinde Gürcistan Hükümetine, vatandaşlık alımı için başvurması şart.

Madde 3. Geçerli kararın 2.maddesi kapsamında başvuru, gürcüce veya İngilizce düzenlenmesi gerekmektedir. Başvuruya ek olarak sahsın iki adet fotoğrafı (ölcüleri: 3x4) ve göçmen statüsünü kanıtlayan evrakın bulunması gerekmektedir.

Madde 4. Göçmen statüsü altında bulunan şahsın, Gürcistan vatandaşlığı başvurusu kabulü durumunda, Gürcistan Cumhurbaşkanı, göçmen statüsü altında bulunan şahsın diğer ülkenin vatandaşlığından çıkmasından veya vatandaşlığından çıkması için başka bir ülkenin vatandaşlığına kabul edilmesi gereksinimi gösteren bir ülkenin vatandaşlığına sahip ise, bu gereksinimi kanıtlayan belgenin sunulmasından itibaren, yürürlüğe girecek kararı çıkartır.

Madde 5. Geçerli kararın 4.maddesinde belirtilmiş olan, Gürcistan Cumhurbaşkanı kararı verildiği andan itibaren iki yıl içinde göçmen statüsüne sahip şahıs, yönetimde etkili olan Kamu Hukuku Tüzel kişilere ve Gürcistan Adalet Sivil Kayıt Kurumu Bakanlığına aşağıda belirtilmiş olan evrakları sunması şart:

1. Başka bir ülkenin vatandaşlığından çıkmasını kanıtlayan bremsi bir belge veya vatandaşlığından çıkması için başka bir ülkenin vatandaşlığına kabul edilmesi gereksinimi gösteren bir ülkenin vatandaşlığına sahip ise, bu gereksinimi kanıtlayan resmi belgesini.

2. Gürcistan Devlet Başkanı Gürcistan vatandaşlık kararnamesini.

Madde 6. Sivil Kayıt Kurumu makul süre içerisinde geçerli kararın 5.maddesinde belirtilmiş olan belgelerin geçerliliğini denetler ve Kararı gereği Gürcistan vatandaşlığı kanıt belgesini teslim eder.

Madde 7. Göçmen statüsüne sahip şahıs başka devletin vatandaşlığından çıkış için, resmi izin belgesi sunulması durumunda, Gürcistan kimliğini aldıktan itibaren bir yıl içerisinde, diğer ülkenin vatandaşlığından çıktığına dair resmi belge sunması şart, aksi halde 4.madde gereğince Gürcistan Devlet Başkanı'nın kararı geçerliliğini kaybeder.

Madde 8. Geçerli kararın 2. ve 5.maddelerinde belirlenmiş tarihlerin mazeretsiz ihlali durumunda, göçmen statüsüne sahip şahıs, kolaylaştırılmış prosedürle Gürcistan vatandaşlığı alımı hakkını kaybeder.

Madde 9. Karar yayımlandıktan itibaren yürürlüğe girer.

Başbakan **Nika Gelauri**

EK-14

Gürcistan kanununa ‘’XX. asrın 40. yıllarında SSCB liderleri tarafından Gürcistan SSC’den zorla sınır dışı edilmişhalka ilişkin’’ değişiklik ve eklemeler yapılmasına dair.

1 Aralık 2009

Madde 1. Gürcistan kanununa ‘’XX. asrın 40. yıllarında SSCB liderleri tarafından Gürcistan SSC’den zorla sınır dışı edilmiş halka ilişkin’’(Gürcistan Hukuk Gazetesi No.29, 27.07.2007, madde. 315)aşağıda belirtilmiş olan değişiklik ve eklemeler girilsin:

1. 2.maddeye aşağıdaki ‘’Ğ’’ paragrafı eklensin:

‘’Ğ) Hata veya geçerli yasanın 4.maddesinin 2.paragrafında sıralanmış belgelerin tercümeleri olmaması, yasa gereği sunulan belgelerin tutarsızlılığına yol açar.

2. 4.maddenin 2.paragrafından ‘’Ğ’’ fıkrası kaldırılsın.

3. 5.maddenin 3.ve 4.fıkralarını aşağıdaki gibi belirtilsin:

‘’3. Göçmen statüsü başvurusu için gönderilen belgelerin ve/veya ek belgelerin arasında hata bulunursa, Bakanlık başvuru sahibini bilgilendirmesi gerekmekte ki, başvuruda bulunan şahıs ortaya çıkan hataların 4 ay içerisinde düzeltebilsin.’’

‘’4. Şayet geçerli yasanın 4.maddesine uygun, başvuru sahibi 4 ay içinde başvuru yazısı veya ek belgelerin hatasız bir şekilde iadesini gerçekleştirmezse, başvuru dikkate alınmayacaktır ve başvuru sahibine önceden teslim etmiş belgelerin geri iadesi yapılacaktır.’’

4. 9.maddeye aşağıda belirtilmiş olan düzenlemeler yapılmıştır:

a. 9.maddenin 2.fıkrası aşağıdaki gibi belirlenmesi gerekmekte:

‘’ 2. Göçmen statüsünü aldıktan sonra şahıs, Gürcistan’a girmeden bir ay öncesinden Gürcistan Hükümeti tarafından belirlenmiş olan sağlık raporunu sunması gerekmektedir.’’;

b. 9.maddenin 3.fıkrası çıkartılsın.

5. 10.madde 2.fıkrasının ‘’D’’ paragrafı çıkartılsın

6. 11.maddenin 1.fıkrası aşağıdaki gibi belirtilsin:

‘’1. Göçmen statüsüne sahip şahısların Gürcistan vatandaşlığından mahrum kalmamaları için, Gürcistan Hükümeti 1 Nisan 2010 tarihine kadar ‘’Göçmen statüsüne sahip kişilerin, Gürcü vatandaşlığı alımı prosedürlerin basitleştirilmesi ile ilgili’’ karar kabul etmesi gerekmektedir.’’

7. 11.maddede aşağıdaki gibi belirtilmesi gerekmektedir:

‘’ 11.madde geçici hüküm.

4.maddenin 7 fıkrasında ve 5.maddenin 5.fıkrasında belirtilmiş olan tarihler, 1 Ocak 2010 tarihi ile sınırlandırılsın.’’

Madde 2. Geçerli kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Gürcistan Cumhurbaşkanı Mikhail Saakashvili

Tiflis, 1 Aralık 2009

EK-15

Düzeltme No. 1538-pe - Gürcistan kanununa ‘’XX. asrın 40. yıllarında SSCB liderleri tarafından Gürcistan SSC’den zorla sınır dışı edilmişhalka ilişkin’’ değişiklik yapılmasına dair.

Kabul tarihi: **17.07.2009** Yürürlüğe girme tarihi: **03.08.2009**

03.08.2009. tarihi durumuna göre

Alıcı: Parlamento

Madde 1. Gürcistan kanununa ‘’XX. asrın 40. yıllarında SSCB liderleri tarafından Gürcistan SSC’den zorla sınır dışı edilmiş halka ilişkin geri dönüşü’’(Gürcistan Hukuk Gazetesi No.29, 27.07.2007, madde. 315)aşağıda belirtilmiş olan değişiklik ve eklemeler girilsin:

1. 6.maddenin 2.fıkrası aşağıdaki gibi belirtilsin:

‘’2. Göçmen statüsü başvuruları 1 Ocak 2010 tarihinden itibaren incelenmeye alınacaktır.’’

2. Geçerli kanuna aşağıda belirtilmiş içerikle 11.madde eklensin:

‘’ Madde 11. 4.maddenin 7 fıkrasında ve 5.maddenin 5.fıkrasında belirtilmiş olan tarihler, 1 Ocak 2010 tarihi ile sınırlandırılsın.’’

Madde 2. Geçerli kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Gürcistan Cumhurbaşkanı Mikhail Saakashvili

Tiflis, 17 Temmuz 2009

No.1538-pe

EK-16

Gürcistan Kanunu

Gürcistan kanununa ‘’XX. asrın 40. yıllarında SSCB liderleri tarafından Gürcistan SSC’den zorla sınır dışı edilmişhalka ilişkin’’ değişiklik ve eklemeler yapılmasına dair.

Madde 1. Gürcistan kanununa ‘’XX. asrın 40. yıllarında SSCB liderleri tarafından Gürcistan SSC’den zorla sınır dışı edilmiş halka ilişkin’’(Gürcistan Hukuk Gazetesi No.29, 27.07.2007, madde. 315)aşağıda belirtilmiş olan değişiklik ve eklemeler girilsin:

3. 4.maddenin 7.fıkrası aşağıdaki gibi belirtilsin:

‘’7. Maddenin belirtmiş olduğu göçmen statüsü elde etme prosedürüne göre, başvuru formu en geç 1 Temmuz 2009 tarihine kadar kaydı alınması gerekmektedir.’’

4. 5.maddenin 4.ve5.fıkraları şöyle düzenlensin:

‘’4. Eğer başvuru sahibi 3 ay içerisinde, ama en geç 1 Temmuz 2009 olmak üzere, 4.maddeye binaen başvuru belgeleri ve/veya ek belgeleri hatasız bir şekilde sunmazsa, önceden teslim edilmiş belgeler başvuru sahibine geri teslim edilecektir.’’

‘’5. 4.maddeye uygun, şahıs, kanunun belirtilmiş tarihinden geciktiği takdirde, başvuru sahibi bir daha göçmen statüsü başvurusunda bulanabilir, ama son tarih 1 Temmuz 2009 olmak üzere.’’

5. 6.maddenin 2.fıkrası aşağıdaki gibi belirtilsin:

‘’2. Göçmen statüsü başvuruları 1 Temmuz 2009 tarihinden itibaren incelenmeye alınacaktır.’’

Madde 2. Geçerli kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Gürcistan Cumhurbaşkanı Mikhail Saakashvili

Tiflis, 26 Aralık 2008 N 886-Ilc

EK-17

Gürcistan Hükümeti Yasası No.3 09 Ocak 2008

Gürcistan Kanununun amaçları için sağlık bilgisini içeren bir belgenin formunu onaylayan çözünürlük''XX. asrın 40. yıllarında SSCB liderleri tarafından Gürcistan SSC'den zorla sınır dışı edilmişhalka ilişkin''

6. Gürcistan kanununun 11.maddesinin 3.fıkrası gereğince ''XX. asrın 40. yıllarında SSCB liderleri tarafından Gürcistan SSC'den zorla sınır dışı edilmiş halka ilişkin'' kanunun amaçları için, sağlık bilgilerini içeren belge formuna göre, sağlık belgesini, belirlemek (Tıbbi belge formu IV-100/a), No.338/h yasanın 1 fıkrasının ''b'' paragrafında belirlenmiş ''Sağlık hakkında bilgi formu doldurmaprosedürü ve sağlık formu doğrulama belgesi'' Çalışma Bakanlığı, Gürcistan Sağlık ve Sosyal İşler 09 Ağustos 2007 tarihinden. Diğer ülkelerde yaşayan şahıslar için ise o ülkenin yasalarına göre sağlık belgesi.

7. Yasanın birinci fıkrasında belirlenmiş sağlık bilgisini içeren belge aşağıdaki belgeleri içermesi şart:

Hastalık kodu ICD-10	**Hastalık adı**
B20-B24	İnsan bağışıklık eksikliği virüsünün neden olduğu hastalık (HIV); asemptomatik enfeksiyon durumuna amaçlanmamıştır Z21,HIV enfeksiyonu çağrıştırılmış.
A30	Lepra - Hansen hastalığı Bakteri mikro neden olduğu bir enfeksiyon anlamına gelir mycobacterium lepare; B92 lepra sonuçları amaçlanmamıştır
A15-A19	Tüberküloz Bakteri mikro neden olduğu bir enfeksiyon anlamına gelir mycobacterium tuberculosis ve mycobacterium bovis; doğumsal tüberküloz (P37.0), pnömokonyoztüberküloz ile bağlantılı (J65), tüberküloz sonuçları (B90), tuberculosilicosis (J65)
A50-53,A55,A57	Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyonlar(sifiliz, kankroid, Chlamydia lymphogranuloma)
F00-F02,F10-F19,F20,F71-F73	Pisikolojik hastalıklar(demans, davranış değiştirme ve fiziksel bozuklukları, şizofreni, zeka geriliği)

3. Geçerli kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Başbakan **Vladimir Gurgenidze**

EK-18

Gürcistan Hükümeti Yasası No.299
28 Aralık 2007
Tiflis.

Göçmen statüsü başvurusunda bulunan kişi ve aile fertlerinin gelir mülkiyet bildirgesini onaylayan form hakkında.

1. Gürcistan kanununun 11.maddesinin 2.fıkrasına göre ‘’XX. asrın 40. yıllarında SSCB liderleri tarafından Gürcistan SSC’den zorla sınır dışı edilmiş halka ilişkin’’ göçmen statüsü başvurusunda bulunan kişi ve aile fertlerinin gelir mülkiyet bildirgesinin, ekteki formu onaylansın.

2. Mülteci ve göçmen Bakanlığı göçmen statüsü başvurusunda bulunan şahısların göndermiş olduğu gelir mülkiyet bildirgesinin kopyalarını, uygun Gürcistan Maliye ve Gelir Bakanlığına göndermekle hükümlüdür, eğer başvuruda bulunan şahıs yasal olarak Gürcistan’da ikamet ediyorsa veya doğrudan Gelir servisine, eğer başvuruda bulunan şahıs diğer ülkenin vatandaşıysa ya da yasal olarak diğer ülkede ikamet ediyorsa.

3. Geçerli kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Başbakan **Vladimir Gurgenidze**

No.299 Yasasıyla Onaylı
Gürcistan Hükümeti
29Aralık 2007.